

Konrad Kazimierz Szamryk ■ Katarzyna Szostak-Król

PODLASIE W LEGENDACH

TEKSTY Z ĆWICZENIAMI DLA OBCOKRAJOWCÓW

Podlasie w legendach

Teksty z ćwiczeniami dla obcokrajowców

Konrad Kazimierz Szamryk

Katarzyna Szostak-Król

Recenzenci:

dr hab. Dorota Krystyna Rembiszewska, prof. IS (Instytut Sławistyki PAN)
dr Elżbieta Kaczmarska (Uniwersytet Warszawski)

Tłumaczenie minisłownika na język angielski: Małgorzata Januszko

Tłumaczenie minisłownika na język niemiecki: Olga Karolczyk

Tłumaczenie minisłownika na język rosyjski: Nina Bycul

Tłumaczenie minisłownika na język ukraiński: Євров Врадїй

Tłumaczenie minisłownika na język białoruski: Mirosław Jankowiak

Tłumaczenie minisłownika na język litewski: Romuald Naruniec

Tłumaczenie minisłownika na język czeski: Gabriela Gawrońska

Tłumaczenie minisłownika na język hiszpański: Malwina Kwiatkowska

Tłumaczenie minisłownika na język włoski: Sylwia Szarejko

Tłumaczenie minisłownika na język turecki: Emrah Gaznevi

Korekta językowa:

Adrianna Janusz

Opracowanie graficzne i typograficzne, skład, projekt okładki:

JOTPEG s.c. Marcin Wierciński, Łukasz Mazur

ul. Ciesielska 2 lok. 31f 15-542 Białystok

e-mail: kontakt@jotpeg.pl

© Copyright by Konrad K. Szamryk, Katarzyna Szostak-Król

Nakład 230 egz., Białystok 2018

Liczba arkuszy wydawniczych: 6

Wydawca:

Wydział Filologiczny

Uniwersytet w Białymstoku

Plac Niezależnego Zrzeszenia Studentów 1

15-420 Białystok

Szkoła Podstawowa nr 26

im. Stanisława Staszica w Białymstoku

ul. Radzymińska 11

15-863 Białystok

 **Wydział
Filologiczny**
UNIwersYTET W BIAŁYMSTOKU

**Fundusze
Europejskie**
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Projekt „Jeden świat, jedna Europa - z uchodzącą w szkolnej ławce”
Projekt współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego

Spis treści

Wstęp.....	5
Magiczne Podlasie.....	9
Polowanie Giedymina.....	12
LEGENDA O POWSTANIU BIAŁEGOSTOKU	12
Woda i wianki	14
LEGENDA Z BIAŁEGOSTOKU	14
Mnisi i krzyż.....	19
LEGENDA O POWSTANIU SUPRAŚLA	19
Branicki i dobry duch.....	23
LEGENDA Z OKOLIC CHOROSZCZY	23
Zerwany most	29
LEGENDA Z OKOLIC KRUSZEWA.....	29
Cudowny obraz.....	33
LEGENDA Z OKOLIC KRYPNA	33
Wizyta króla.....	37
LEGENDA O POWSTANIU AUGUSTOWA.....	37
Od pułkownika do pustelnika	41
LEGENDA O POWSTANIU SANKTUARIUM W STUDZIENICZNEJ.....	41
Skarb w Krzemiennej Górze	45
LEGENDA Z OKOLIC AUGUSTOWA	45
Dzik z czarnym krzyżem.....	50
LEGENDA Z OKOLIC PUSZCZY BIAŁOWIESKIEJ.....	50
Mysz, puszczyk i czarownica.....	55
LEGENDA Z OKOLIC PUSZCZY BIAŁOWIESKIEJ.....	55
Sekret Złotego Pola.....	59
LEGENDA Z OKOLIC DROHICZYNA I SIEMIATYCZ	59
Biedny Maciek.....	64
LEGENDA O POWSTANIU MIEJSCOWOŚCI BOĆKI	64
Wierny łabędź	69
LEGENDA O POWSTANIU WYSOKIEGO MAZOWIECKIEGO.....	69
Czarownica i złotowłosa księżę	72
LEGENDA Z OKOLIC GIEŁCZYNA	72
Wędrowcy z Litwy	75
LEGENDA O POWSTANIU SUWAŁK.....	75
„Tylko cin mu zostawię”	79
LEGENDA O POWSTANIU TYKOCINA	79
Samotny rycerz i rusałka.....	83
LEGENDA Z OKOLIC DROHICZYNA.....	83

Matka Boża z lipy	87
LEGENDA O POWSTANIU LIPSKA.....	87
Miecz i krzyż.....	92
LEGENDA Z OKOLIC KRUSZYNIAN I SOKÓŁKI.....	92
Magia powtarzania!	96
Tablice odmiany trudniejszych wyrazów.....	100
Klucz odpowiedzi	103
Ministwownik trudniejszych wyrazów i zwrotów w języku polskim, angielskim, niemieckim, rosyjskim, ukraińskim, białoruskim, litew- skim, czeskim, hiszpańskim, włoskim i tureckim	111
Legendy jako tekst glottodydaktyczny na przykładzie <i>Podlasia w le- gendach</i>	129
Rozwijanie kompetencji lingwistycznych w systemie zintegrowanym w nauczaniu języka polskiego jako obcego (na przykładzie <i>Podlasia w legendach</i>)	147
O autorach	174
O projekcie	175
Notatki	177

Wstęp

Publikacja *Podlasie w legendach. Teksty z ćwiczeniami dla obcokrajowców* pomyślana została jako zbiór materiałów pomocniczych do nauki języka polskiego jako obcego. Spreparowane – a właściwie na nowo napisane – teksty legend zostały uproszczone tak, aby mogły z nich korzystać osoby uczące się języka polskiego na poziomie progowym (B1) oraz średnim ogólnym (B2), choć oczywiście jest to również wdzięczny materiał do pracy na poziomie efektywnej biegłości językowej (C1).

Zawarte w książce teksty zostały opracowane na podstawie powszechnie znanych legend¹. Przygotowując publikację o legendach do nauki języka polskiego dla cudzoziemców, mieliśmy na uwadze to, że legendy stanowią nieodłączny element tożsamości kulturowej mieszkańców każdego regionu. Przekazując wiedzę o regionie północno-wschodniej Polski, jednocześnie budują więź, wzmacniają przynależność do danego miejsca, potwierdzają związek z regionem. Do tej części dorobku kulturowego obcokrajowcy mogą mieć utrudniony dostęp. W tym aspekcie książka *Podlasie w legendach* ma im pomóc w pogłębieniu wiedzy o szeroko rozumianym Podlasiu, kulturze polskiej oraz ułatwić proces akulturacji i integracji społecznej.

Legendy są tekstem wyjątkowym – pierwotnie bowiem mają charakter ustny, a dopiero wtórnie pisany. Opracowując teksty legend, staraliśmy się, aby nie zatraciły właściwego im stylu narracji. Pojawia się w nich jednak leksyka, z której nie można było zrezygnować ze względu na treści i charakter legend – jest to przede wszystkim słownictwo związane z przyrodą (nazwy zwierząt, roślin, zjawisk atmosferycznych i ukształtowania terenu), historią (nazwy grup społecznych, zawodów, słownictwo związane z realiami dawnego życia codziennego) czy magią (istoty i zjawiska nadprzyrodzone). Sporadycznie występują bardziej znane archaizmy i regionalizmy. Staraliśmy się też, aby wyrazy, które mogą sprawiać trudności w lekturze, pojawiały się w czytelnych i jasnych kontekstach. Zrozumieniu tekstów służą również zamieszczone pod każdą legendą ćwiczenia: sprawdzające rozumienie czytanego tekstu, leksykalne, a dodatkowo

¹ W trakcie pracy korzystaliśmy z następujących zbiorów legend: *Legendy województw: białostockiego, łomżyńskiego, suwalskiego* [zebrała W. Niewińska], Białystok 1995; J. Koronkiewicz, *Pogaduszki przy piecu: podlaskie legendy, baśnie i opowiadania*. cz. 2, Choroszcz 2007; M. Samojlik, *Legendy biebrzańskie*, Białystok 2003; T. Lippoman, *Legendy podlaskie*, Białystok 2008.

również gramatyczne. W aspekcie glottodydaktycznym prezentowana książka skupia się na rozwijaniu i ćwiczeniu przede wszystkim sprawności czytania ze zrozumieniem. Ponadto słowa mogące sprawiać trudność, zostały umieszczone w znajdującym się na końcu książki minisłowniku trudniejszych wyrazów i zwrotów w układzie alfabetycznym oraz przetłumaczone na język angielski, niemiecki, rosyjski, ukraiński, białoruski, litewski, czeski, hiszpański, włoski i turecki. Wybór wymienionych języków podyktowany był z jednej strony chęcią wprowadzenia jak największej różnorodności i reprezentatywności różnych obszarów językowo-kulturowych, niekiedy nawet odległych kulturowo (np. język turecki), z drugiej bliskością terytorialną z Podlasiem (języki litewski, białoruski czy ukraiński) oraz zainteresowaniem osób uczących się języka polskiego jako obcego.

Zamieszczone w niniejszym zbiorze materiały mogą być wykorzystane przez obcokrajowców do samodzielnej pracy – z myślą o nich zamieszczono klucz odpowiedzi do ćwiczeń. Mamy też nadzieję, że po książkę sięgać będą lektorzy, poszukując odpowiednio spreparowanych tekstów do nauczania języka polskiego.

Niniejsza publikacja powstała na kanwie książki *Podlaskie opowieści i legendy dla obcokrajowców* autorstwa również Konrada Kazimierza Szamryka i Katarzyny Szostak-Król². Zawarliśmy w niej nowe legendy, zmodyfikowaliśmy część wcześniej opublikowanych tekstów oraz dodaliśmy nowe ćwiczenia. Postanowiliśmy również uzupełnić książkę o część wprowadzającą: *Magiczne Podlasie* oraz lekcję powtórzeniową *Magia powtarzania*. Ważny element prezentowanego zeszytu stanowią dwa opracowania glottodydaktyczne: Konrada Szamryka *Legendy jako tekst glottodydaktyczny na przykładzie „Podlasia w legendach”* oraz Katarzyny Szostak-Król *Rozwijanie kompetencji lingwistycznych w systemie zintegrowanym w nauczaniu języka polskiego jako obcego (na przykładzie „Podlasia w legendach”)*, które skierowane są przede wszystkim do lektorów i osób nauczających języka polskiego jako obcego. Rozbudowana i zmieniona koncepcja książki, która wynika nie tylko z naszych obserwacji, ale też z potrzeb czytelników, jest nam dzięki temu jeszcze bliższa.

Konrad K. Szamryk
Katarzyna Szostak-Król

² K. Szamryk, K. Szostak-Król, *Podlaskie opowieści i legendy dla obcokrajowców*, Białystok 2015, s. 68.

Mapa obecnego województwa podlaskiego z zaznaczonymi miejscowościami, których dotyczy legenda

Magiczne Podlasie

I. Przeczytaj tekst i zaznacz poprawne formy.

Podlasie to 0) *piękna / piękne / piękny* i ciekawy region historyczno-geograficzny w 1) *północno-wschodni / północno-wschodniej / północnej-wschodniej* Polsce. Na Podlasiu mieszkają ludzie różnych narodowości, kultur i religii: Polacy, Litwini, 2) *Białorusy / Białorusiny / Białorusini*, Rosjanie, Tatarzy, katolicy, 3) *prawostawni/prawostawny/prawostawne* oraz muzułmanie, dlatego mówi się, że to obszar wielokulturowy. Mieszają się tu więc języki, zwyczaje i kultury. I to naprawdę robi wspaniałe wrażenie!

Podlasie bywa nazywane również zielonymi płucami Polski, gdyż jest tu dużo lasów i 4) *parku / parki / parków*, a także malownicza Puszcza Białowieska, Narwiański Park Narodowy oraz największy w całej 5) *Polsce / Polski / Polskę* Biebrzański Park Narodowy. Można się więc łatwo domyślić, że przez Podlasie przepływają rzeki Narew i Biebrza, o których będzie można przeczytać w 6) *legendy / legend / legendach*. Jedną z ważniejszych rzek Podlasia jest również Bug, który swoje źródło ma na Ukrainie, a następnie płynie przez 7) *Białoruś / Białorusi / Białorusią*, by ostatecznie znaleźć ujście w Narwi. Wszystkie rzeki Podlasia słyną z niezwykle czystej wody, jednak trzeba pamiętać, że często bywają 8) *niebezpieczny / niebezpieczni / niebezpieczne*.

9) *Stolica / stolicą / stolicy* Podlasia jest Białystok. To jedno z największych miast w Polsce – ma 300 000 10) *mieszkańców / mieszkańcy / mieszkańiec*. Symbolem Białegostoku jest Pałac Branickich, który ze względu na podobieństwo do Wersalu pod 11) *Paryż / Paryżem / Paryżu* nazywany był Wersalem północy lub polskim Wersalem.

Być może niektórych to zaskoczy, ale od kilku lat Białystok uznawany jest za 12) *najlepszy / najlepsze / najlepszym* miasto do życia. Białostoczanie doceniają przede wszystkim czystość środowiska, bezpieczeństwo oraz wysoki poziom edukacji. Miasto postrzegane jest jako 13) *ekologiczne / ekologiczny / ekologicznego* oraz przyjazne 14) *mieszkańcom / mieszkańcy / mieszkańców*.

Jeśli zawitamy na Podlasiu, warto pamiętać, że magia tego miejsca ukryta jest przede wszystkim w małych 15) *miast / miastach / miście* i miasteczkach.

Niewielki Tykocin nazywany jest perłą baroku, Supraśl słynie z monasteru oraz muzeum ikon, a Kruszyniany są znaną w całej Polsce wsią tatarską.

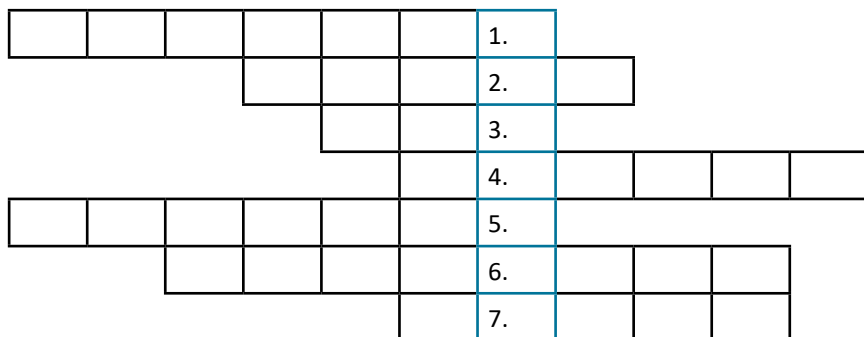
Czym jest jednak poznawanie tradycji i historii regionu bez 16) *spróbowania / spróbowanie / spróbowaniem* lokalnych potraw? Na Podlasiu koniecznie należy zjeść babkę ziemniaczaną, kartacze, chłodnik oraz spróbować aromatycznego kindziuka. A na deser 17) *pyszny / pysznego / pyszne* sękacz lub słodkie mrowisko. Palce lizać!

II. Na podstawie tekstu uzupełnij tabelkę.

1) położenie	
2) mieszkańcy	
3) narodowości	
4) stolica województwa	
5) główne rzeki	
6) warunki naturalne	
7) atrakcje turystyczne	
8) regionalne potrawy	

III. Korzystając z danych w tabeli, mapy (strona 7) oraz na podstawie tekstu, rozwiąż krzyżówkę i odczytaj hasło.

- 1) Słynie z monasteru i muzeum ikon –
- 2) Najdłuższa rzeka na Podlasiu –
- 3) Płynie przez Ukrainę, Białoruś i Polskę –
- 4) Pałac pod Paryżem, do którego podobny jest Pałac Branickich –
.....
- 5) Barokowa perła Podlasia –
- 6) Zimna zupa –
- 7) Potrawa z ziemniaków –

Hasło:

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.

1. Polowanie Giedymina

LEGENDA O POWSTANIU BIAŁEGOSTOKU

Dawno, dawno temu na Litwie rządził **książę** Giedymin. Książę uwielbiał **polowania**. Pewnego razu w lesie zobaczył pięknego i **okazalego** jelenia. Tak długo gonił zwierzę, aż dotarł do granicy z Mazowszem.

Gdy udało mu się upolować jelenia, usiadł nad **strumieniem**. Był bardzo zmęczony i chciał odpocząć. Zapadła noc. Do najbliższego **zamku** miał daleko, a w pobliżu nie było żadnego **dworu**, w którym mógłby przenocować. **Towarzysze** Giedymina szybko postawili niewielki **szafas** na jednym z **pagórków**. Gdy zajęli się jeleniem, książę rozmyślał nad strumieniem.

– Dziwne – pomyślał książę – ta rzeczka nie jest podobna do żadnej innej tutaj. Płynie dość szybko, a jej woda nadaje się do picia. Taki czysty, biały **stok**. Wybuduję tu dwór, a może nawet założę wieś.

Książę zrobił tak, jak postanowił. Wkrótce rozpoczęto budowę dworu. Szybko wokół dworu powstała wieś, którą nazywano od rzeki Biały Stok.

Jak wiadomo, Białystok istnieje do dziś i jest jednym z największych, najpiękniejszych oraz najczystszych polskich miast. A to jest najstarsza legenda związana z Białymstokiem.

I. Zaznacz, czy poniższe stwierdzenia są zgodne z tekstem (P) czy nie (F).

	P	F
0. Giedymin był księciem litewskim.	X	
1. Książę zobaczył w lesie niewielkie zwierzę.		
2. Rzeka, nad którą siedział książę, była inna niż wszystkie pozostałe w okolicy.		
3. Giedymin i jego towarzysze spędzili noc w niewielkim dworku.		
4. Nazwa miasta Białystok pochodzi od czystej rzeki.		
5. Białystok jest dużym miastem.		

II. Wykreśl słowo, które nie pasuje do pozostałych.

0. **namiot** – zamek – pałac – dwór
1. stok – strumień – rzeka – jezioro
2. kolega – nieznajomy – przyjaciel – towarzysz
3. jeleń – sarna – łoś – sowa
4. wzgórze – pagórek – góra – górnik
5. polować – strzelać – gonić – budować
6. okazały – wielkoduszny – wspaniały – piękny

III. Uzupełnij tabelę.

Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
0. polowanie	polowania
1. jeleń	
2. strumień	
3. towarzysz	
4. zamek	
5. dwór	
6. pagórek	
7. miasto	

IV. Wybierz właściwą formę rzeczownika *książę* w liczbie pojedynczej.

0. Według legendy **książę** / **księcia** Giedymin założył Białystok.
1. Towarzysze bardzo długo szukali swojego **księcia** / **książę**.
2. **Księcia** / **Księżciu** Giedyminowi bardzo spodobał się czysty, biały potok, nad którym postanowił odpocząć podczas wędrówki.
3. Okazały jeleń wzbudził zainteresowanie **księcia** / **książę**.
4. Towarzysze wyprawy wraz ze swoim **księżciem** / **księżciu** polowali na granicy z Mazowszem.
5. W podlaskiej legendzie o **księcia** / **księżciu** Giedyminie znajduje się opis czystego strumienia.
6. O! Drogi **książę** / **księżciu**! Zatrzymaj się!

2. Woda i wianki

LEGENDA Z BIAŁEGOSTOKU

Ta legenda o Białymstoku jest też opowieścią o rzece Białej i moście przy ulicy Świętojańskiej. Warto zaznaczyć, że kiedyś wodę traktowano jak cenny **skarb**. Uważano, że ma niezwykłą moc, dlatego też bano się jej. Woda była trudna do opanowania i dość często powodowała powodzie. Może dlatego Jan Klemens Branicki kazał na moście nad rzeką Białą postawić kamienną figurę świętego Jana Nepomucena, który jest **patronem** i opiekunem mostów. Jan Nepomucen miał chronić mieszkańców miasta przed ewentualnymi powodziąmi. I być może figura stałaby na moście do dzisiaj, gdyby nie pewna noc...

Wszystko wydarzyło się podczas nocy świętojańskiej – nocy zabaw i magii – nazywanej także nocą Kupały. Wtedy to przy ogniskach, nad brzegiem rzeki, spotykali się wszyscy mieszkańcy Białegostoku. Na uroczystość przychodziły również mężatki i panny z kolorowymi **wiankami** z kwiatów na głowach. Kiedy robiło się ciemno, panny wrzucały swoje wianki do rzeki. Wianki płynęły po rzece, a **młodzieńcy** wyjmowali je z wody i szukali ich właścicielek. Wszystkiemu przyglądał się z radością kamienny Jan Nepomucen.

Któregoś roku, właśnie w noc świętojańską, w pobliskiej Choroszczy zatrzymali się rosyjscy żołnierze. A ponieważ bardzo się nudzili, postanowili pojechać ze swoim **dowódcą** do Białegostoku, gdzie odbywały się wesołe zabawy. Rosjanom nie spodobało się jednak, że młode dziewczyny bawią się tylko z białostockimi chłopcami. Żołnierze zaczęli przeszkadzać młodzieży.

– Święty Jan Nepomucen na pewno nam pomoże – krzyknął jeden z chłopców – i obroni nas przed Rosjanami.

W tym momencie żołnierze zaczęli się głośno śmiać i specjalnie zepchnęli figurę Jana Nepomucena do rzeki.

Nagle z wody wynurzyła się postać świętego. Kilka wrzuconych wcześniej do wody wianków okrążyło jego głowę i stworzyło z nich jakby **aureolę**. Choć była już noc, nagle zrobiło się jasno jak w dzień. Widząc to wszystko żołnierze przestraszyli się i szybko uciekli.

Święty w ten sposób dał ludziom nadzieję w możliwość zwycięstwa nad Rosjanami. Chciał również zwrócić ich uwagę na wodę, która jest największym skarbem na świecie.

I. Zaznacz, czy poniższe stwierdzenia są zgodne z tekstem (P) czy nie (F).

	P	F
0. Woda w kulturze ma świętą moc.	X	
1. Noc Kupały to inne określenie nocy świętojańskiej.		
2. Figura świętego Jana stanęła obok mostu na rzece Białej.		
3. Figura patrona mostów znajduje się w Białymstoku do dziś.		
4. W noc świętojańską wrzuca się do wody bukiety kwiatów.		
5. W zabawach podczas nocy Kupały mogły brać udział tylko kobiety niezamężne.		
6. Rosjanie przestraszyli się postaci Jana Nepomucena, który pojawił się nad ogniskiem.		
7. Ukazanie się postaci świętego dało ludziom nadzieję w zwycięstwo nad Rosjanami.		

II. Wykreśl, co nie pasuje.

0. Białystok – rzeka Biała – ulica Świętojańska – **Tykocin**
- święty – patron – czarownica – opiekun
 - powódź – dowódca – fala – woda
 - noc świętojańska – panny – wianki – strach
 - rzeka – woda – pływanie – ogień

III. Połącz w pary.

0. **opiekun** ————— **mostów**
- opowieść
 - dać
 - noc
 - zwrócić
 - zrobiło się
 - wrzucać
 - chronić
 - kamienna
 - a) uwagę
 - b) figura
 - c) jasno
 - d) o rzece
 - e) wianki
 - f) świętojańska
 - g) mieszkańców
 - h) nadzieję

IV. Przeczytaj tekst, a potem zapisz go tak, jakby wszystko zdarzyło się wczoraj.

Najbardziej radosnym świętem na Podlasiu jest noc świętojańska – noc Kupały. Na brzegu rzeki, przy płonących ogniskach, spotykają się starzy i młodzi mieszkańcy Białegostoku. Na uroczystość przychodzą mężatki i przystrojone wiankami panny. Tradycyjnie w nocy panny wrzucają do rzeki przy moście na ulicy Świętojańskiej swoje wianki. Kamienny Jan Nepomucen przygląda się, jak wianki płyną, a młodzieńcy próbują je wyłowić. Niektórzy chłopcy skaczą do wody, aby złapać wybrany wianek. Jan Nepomucen z uśmiechem przygląda się zabawom młodych białostoczan.

Najbardziej radosnym świętem na Podlasiu (0.) **była** noc świętojańska – noc Kupały. Na brzegu rzeki, przy płonących ogniskach, (1.) starzy i młodzi mieszkańcy Białegostoku. Na uroczystość (2.) mężatki i przystrojone wiankami panny. Tradycyjnie w nocy panny (3.) do rzeki przy moście na ulicy Świętojańskiej swoje wianki. Kamienny Jan Nepomucen (4.), jak wianki (5.), a młodzieńcy (6.) je wyłowić. Niektórzy chłopcy (7.) do wody, aby złapać wybrany wianek. Jan Nepomucen z uśmiechem (8.) zabawom młodych białostoczan.

V. a) Uzupełnij tabelę.

	imiesłów/przymiotnik	czasownik	rzeczownik
0.	spotkany	spotkać	spotkanie
1.	przystrojony		
2.		wrzucać	
3.	wybrany		
4.		wyłowić	

b) Wybierz 4 dowolne wyrazy z tabeli i ułóż z nimi zdania.

0. Jutro wieczorem jestem umówiony na spotkanie.

1.
2.
3.
4.

VI. Dopisz formy zakończone na -no oraz rzeczowniki odczasownikowe.

0. pisać – pisano – pisanie

1. czytać – –
2. biegać – –
3. robić – –
4. połączyć – –
5. zobaczyć – –
6. pomalować – –
7. przynieść – –
8. zaznaczyć – –

VII. Uzupełnij zdania nazwą *Białystok* w odpowiednich formach.

0. Obecnie mieszkam w Turcji, ale często myślę o pięknym *Białymstoku*.
1. to największe miasto na północnym wschodzie Polski.
2. Ta legenda opowiada historię powstania
3. Książę Giedymin założył nad rzeką Białą.
4. Lubię jeździć do, ponieważ jest tam spokojnie i zielono.
5. Ludwik Zamenhof, twórca esperanto, urodził się w
6. Z do Warszawy można dojechać pociągiem w dwie godziny.
7. Mam wiele pięknych wspomnień związanych z
8. Zielony jest stolicą Podlasia.

VIII. Wybierz właściwą formę rzeczownika *ręka*.

0. Mężczyzna trzymał w *ręce / rękę* telefon i krzyczał zdenerwowany do słuchawki.
1. Anna zapisała numer telefonu na kartce, którą właśnie miała pod *rękę / ręką*.
2. Czy może mi pan powiedzieć, ile w tej firmie będę zarabiał na *rękę / ręce*?
3. Czy umiesz stać na *ręk / rękach*? Ja próbuję się tego nauczyć od miesiąca.
4. Ile to już lat uczę się polskiego? – westchnął Johanes i wziął do *ręce / ręki* podręcznik.
5. Mimo że wyglądała młodo, jej prawdziwy wiek zdradzały zniszczone *ręki / ręce*.
6. Na *rękę / ręce* miał zegarek, który choć wyglądał na drogi, w rzeczywistości był tani.
7. Ten dokument jest niezwykle ważny, dlatego proszę przekazać go do *ręki / ręk* własnych dyrektora.
8. Trzęsącymi się *rękami / ręki* odstawił szklanę z wodą na kawiarnianym stoliku.

3. Mnisi i krzyż

LEGENDA O POWSTANIU SUPRAŚŁA

Obecnie Supraśl to **urokliwe** miasteczko położone niedaleko Białego-stoku. To też znane w regionie **uzdrowisko**, w którym największą atrakcją stanowi **klasztor**. Czy wiecie, jak Supraśl powstał?

Wszystko zaczęło się od tego, że w niedalekim Gródku mieszkali **zakonnicy**. Gródek nie należał jednak do miejsc spokojnych – jak na tamte czasy mieszkało w nim wielu ludzi, którzy wieczorami lubili bawić się i tańczyć. I jak w takim głośnym miasteczku można było się modlić? Dlatego też pewnego dnia **mnisi** postanowili znaleźć nowe, spokojniejsze miejsce do życia i **lektury** Pisma Świętego. Najpierw długo modlili się do Boga. Dzięki temu przyszło im do głowy pewne rozwiązanie. Zrobili wielki, drewniany krzyż, który następnie wrzucili do rzeki, aby popłynął z jej **prądem**. Rzeka ta nazywała się właśnie Supraśl. Klasztor zostanie zbudowany tam, gdzie krzyż się zatrzyma.

Następnego dnia mnisi ruszyli na poszukiwanie krzyża. Po jakimś czasie odnaleźli go w krzakach, w malowniczym i **ustronnym** miejscu, z dala od ludzi i cywilizacji.

Zakonnicy **bez zwłoki** wzięli się do pracy. Najpierw zbudowali drewnianą **cerkiew**, czyli świątynię **prawosławną**, a potem klasztor, w którym zamieszkali. Po latach mnisi jednak doszli do wniosku, że drewniana cerkiew nie jest najlepszym rozwiązaniem, dlatego zastąpili ją świątynią murowaną. Cerkiew tę stopniowo ozdabiali, a wokół stawiali nowe budynki. Zakonnikom żyło się tu naprawdę dobrze – otaczały ich cisza, spokój, przyroda. Z czasem jednak w niedalekiej odległości od klasztoru zaczęły powstawać domki. Najpierw jeden, potem kolejne. Wkrótce nowe budynki pojawiały się **jak grzyby po deszczu**, a miasteczko nazwano Supraślem. Mała **osada** przyklasztorna po kilkuset latach zmieniła się w tętniące życiem miasto, które po dziś dzień zachowało swój niepowtarzalny, dziewiętnastowieczny charakter. I mimo że obecnie, zwłaszcza w okresie wakacyjnym, przyjeżdża tu wielu turystów, mnisi postanowili zostać w Supraślu i na razie nie szukają sobie nowego miejsca zamieszkania.

5. miasteczko	e) osada
6. wyjątkowy	f) stopniowo
7. kolejno	g) malowniczo

III. Zapisz wyrażenia jednym słowem.

0. ma sto lat – stuletni

1. z dziewiętnastego wieku
2. powstał w ubiegłym roku
3. powstał w tym roku.
4. ma tysiąc lat
5. ma kilkaset lat
6. powstanie w przyszłym roku

IV. Wstaw brakujące przyimki: *bez, do* (3x), *na, o, od, po* (2x), *w* (2x), *z* (x2).

0. Supraśl jest znanym **w** regionie północno-wschodniej Polski uzdrowiskiem.
1. Zakonnicy zaczęli szukać spokojniejszego niż Gródek miejsca życia i modlitwy.
2. Długo modlili się Boga i prosili pomoc.
3. Pewnego dnia zbudowali wielki krzyż drewna, który następnie wrzucili wody, aby popłynął prądem rzeki Supraśl.
4. Następnego dnia wyruszyli poszukiwanie drewnianego krzyża.
5. Mnisi zwłoki wzięli się do pracy. Najpierw zbudowali cerkiew, a potem klasztor.
6. jakimś czasie, niewielkiej odległości..... klasztoru, jak grzyby deszczu zaczęły pojawiać się domki.

V. Wybierz prawidłową formę rzeczownika *mnich* w liczbie mnogiej.

0. Klasztor w Supraślu do dzisiaj zamieszkują prawosławni *mnisi / mnichom*.
1. Mieszkańcy Supraśla opowiadają legendę o *mnich / mnichach*, którzy byli założycielami miejscowego klasztoru.
2. W Gródku ludzie przeszkadzali *mnichom / mnichach* w modlitwie. *Mnichów / Mnisi* nie mogli w spokoju czytać Pisma Świętego.
3. Jeden z *mnichami / mnichów* wpadł na pomysł, aby zbudować krzyż i wrzucić go do rzeki.
4. Dziś *mnisi / mnichom* cieszą się, że Supraśl jest znanym uzdrowiskiem.
5. Mieszkańcy Supraśla rozmawiają z *mnichami / mnichowi* o swoich problemach.

4. Branicki i dobry duch

LEGENDA Z OKOLIC CHOROSZCZY

I. Uzupełnij tekst brakującymi fragmentami w odpowiedniej kolejności.

- a) – Masz tu trochę pieniędzy i kup dzieciom chleba – powiedział, a następnie udał się w stronę pałacyku.
- b) – Co tu robisz, nędzna kobieto? Czy nie wiesz, że to mój park? – krzyczał hetman.
- c) A nagrodą, jaka spotkała hetmana, jest pośmiertna sława. Przecież każdy mieszkaniec Podlasia wie, ile dobra uczynił Jan Klemens Branicki dla Białegostoku i Choroszczycy.
- d) Wtedy zobaczył przy kominku postać młodego i wysokiego **chłopa**. Hetman zerwał się na równe nogi i zapytał:
- e) Hetman mógł tam **się przechadzać** godzinami, gdyż uważał, że to najpiękniejsze i najbardziej urokliwe miejsce na ziemi.

Któżś jesiennego popołudnia wielki **hetman** koronny, Jan Klemens Branicki, spacerował samotnie po swoim ukochanym parku w Choroszczycy. Hetman szczególnie uwielbiał dreptać wśród kolorowych liści, które spadły z drzew.

0. e) Hetman mógł tam się przechadzać godzinami, gdyż uważał, że to najpiękniejsze i najbardziej urokliwe miejsce na ziemi.

Gdy już zaczął zapadać **zmrok**, Branicki dostrzegł we mgle samotną kobiecą postać. Zaintrygowany podszedł bliżej i zobaczył, że to miejscowa kobieta w podeszłym wieku zbiera suche patyki i liście. Ponieważ **wieśniakom** zabronione było wchodzenie do **pańskiego** parku, rozgniewany hetman zwrócił się do niej podniesionym głosem:

1.
.....

– Litości, panie – zapłakała staruszka – zbieram patyki do pieca, a z liści chcę przygotować **poślanie** dla wnuków. Ich rodzice zmarli wiosną, a ja sama opiekuję się nimi. Nie proszę nikogo o pomoc, bo wszystkim tutaj ciężko. Taki już nasz los.

Dobroć kobiety i jej oddanie **wzruszyły** hetmana. Złość ustąpiła **współczuciu**. Sięgnął więc do kieszeni i wyjął z niej kilka monet.

2.
.....

Tego samego wieczora hetman siedział do późna w swoim gabinecie nad rachunkami. Gdy jednak zegar wybił północ, w pomieszczeniu nagle po-
wiało tajemniczym chłodem. Branicki oderwał wzrok od papierów, rozejrzał
się dookoła, ale ku jego zdziwieniu wszystkie drzwi i okna były zamknięte.

3.
.....

– Kimkolwiek jesteś, powiedz, dlaczego straszysz mnie w moim domu?

– Jestem synem kobiety, nad którą się dziś ulitowałeś. Za to, że pomo-
głeś mojej matce i moim dzieciom, dam ci dobrą radę: Czyn dobro, a spotka
cię wielka nagroda – powiedział duch i znikł.

Jan Klemens Branicki tak **się przejął** odwiedzinami **zjawy**, że **ufundo-
wał** w Choroszcy piękny barokowy kościół wraz z klasztorem oraz założył
przyklasztorny szpital. Tuż obok szpitala powstał **sierociniec**.

4.
.....

II. Wybierz poprawną odpowiedź.

0. Zdaniem Klemensa Branickiego park w Choroszcy był:

- a) **piękny i malowniczy,**
- b) magiczny i tajemniczy,
- c) cichy i sekretny.

1. Hetman Branicki lubił:

- a) spacerować po parku,
- b) biegać w parku,
- c) przeszkadzać ludziom w parku.

2. Pewnego razu hetman Branicki spotkał w parku:

- a) tajemniczą zjawę,
- b) wieśniaka z pobliskiego parku,
- c) niemłodą kobietę.

3. Po krótkiej rozmowie ze staruszką hetman Branicki:

- a) kazał ją ukarać za wejście do parku,
- b) zmartwił się i przejął jej losem,
- c) poprosił ją o pomoc.

4. Wieczorem Jan Klemens Branicki:
 - a) odpoczywał w fotelu,
 - b) siedział przy kominku,
 - c) pracował.
5. Przyjście ducha poprzedziło:
 - a) zamykanie i otwieranie się drzwi i okien,
 - b) unoszenie się papierów w gabinecie,
 - c) powiew zimnego powietrza.
6. Po rozmowie z duchem hetman Branicki:
 - a) kupił od miasta klasztor i szpital,
 - b) założył klasztor i szpital oraz ufundował kościół,
 - c) przekształcił białostocki klasztor w szpital.

III. a) Połącz wyrazy z ich definicjami.

0. hetman ————— dowódca wojsk

1. chłop	a) okazać emocje
2. klasztor	b) mieszkają tam zakonnicy lub zakonnice
3. posłanie	c) duch
4. sierociniec	d) założyć jakąś instytucję, sfinansować coś
5. wzruszyć się	e) spacerować
6. zjawa	f) mieszkają tam dzieci, które nie mają rodziców
7. przechadzać się	g) mężczyzna żyjący i pracujący na wsi; rolnik
8. ufundować	h) miejsce do spania

b) Wypisz wyrazy, w których występuje „u”.

0. wzruszyć się

1.
2.
3.
4.

IV. Wybierz odpowiednią formę zaimka osobowego.

0. Hetman Branicki spacerował po ogrodzie, gdyż bardzo *go / jego / nie-go* lubił.
1. Branicki zobaczył postać kobiety, a następnie podszedł do *jej / niej / ją*.
2. Staruszka zbierała liście, aby zrobić z *one / nimi / nich* posłanie dla wnuków.
3. Dobroć spotkanej kobiety wzruszyła *jego / jemu / go* ogromnie.
4. Branicki wyjął z kieszeni kilka monet, a następnie dał *je / nich / ich* staruszce.
5. Drzwi i okna były zamknięte. Nikt *ich / nich / nim* nie otwierał.
6. Dlaczego nachodzisz mój dom? Opuść *on / go / jego* natychmiast!

V. Utwórz przymiotniki od rzeczowników.

0. pan – pański

1. jesień –
2. korona –
3. urok –
4. wiosna –
5. miejsce –
6. chłód –
7. chłop –
8. magia –
9. dziecko –
10. klasztor –
11. Białystok –

VI. Uzupełnij zdania przymiotnikami z ćwiczenia V w odpowiedniej formie.

0. Wchodzenie do **pańskiego** parku było zabronione.
1. Choć mieszkam teraz w Gdańsku, często myślę o moim domu.
2. Kiedy byłam małą dziewczynką, często chorowałam i leżałam w szpitalu
3. Moja babcia mówi, że ta figurka ma moc uzdrawiania.
4. Nie spodziewałem się takiego powitania. Chyba mnie nie lubią.
5. Wielki hetman Jan Klemens Branicki uwielbiał spacerować po parku w Choroszczy.
6. W tej restauracji możesz zamówić tradycyjne jedzenie. Jest naprawdę smaczne i nie ma żadnych konserwantów!
7. Kiedy jestem w nowym miejscu, zawsze pytam ludność o drogę.
8. Może pojedziemy do tego parku w Choroszczy?
9. Modlitwa i praca to najważniejsze reguły dyscypliny.
10. Kiedy przychodzi wiosna, robimy w mieszkaniu porządki.
11. W tym roku pogoda przyniosła deszcz.

VII. Wybierz odpowiednią formę rzeczownika *liść* w liczbie pojedynczej i mnogiej.

0. Kolorowy *liść / liści* klonu spadł z drzewa prosto na głowę starszego mężczyzny.
1. Sprytny jeź schował się między *liściami / liśćmi*, a następnie zwinął się w kulkę i grzecznie spał.
2. W naszej rodzinie tradycyjny przepis na chleb pieczony na *liściach / liście* kapusty jest przekazywany z pokolenia na pokolenie.

3. Gdy świeci słońce, a pomarańczowe i brązowe *liści / liście* spadają z drzew, mamy złotą polską jesień.
4. Beata zawsze zaznacza zeschniętym *liściem / liściom* miejsce, w którym właśnie przerwała czytać książkę.
5. Nie chcę wyrzucać tego pięknego *liściu / liścia*, gdyż używam go jako zakładki do książek. To dla mnie rodzaj pamiątki.
6. Kolorowy motyl usiadł na *liście / liściu* dzikiej róży i wygrzewał się w letnim słońcu.
7. Kiedy byłam mała, uwielbiałam bawić się i skakać na sterce suchych *liści / liściów*.
8. Iwona położyła na talerzu *liść / liścia* sałaty, rzodkiewkę i pomidora.

VIII. Wybierz odpowiednią formę.

0. Jan Klemens Branicki był *hetman koronny / hetmanem koronnym*.
1. *Choroszcz / Choroszczą* leży niedaleko Białegostoku.
2. Warszawa to *stolica / stolicą* Polski, a *stolica / stolicą* Podlasia jest Białystok.
3. Hetman Branicki szczególnie uwielbiał spacerować po parku *jesieni / jesienią*.
4. Hetman uważał, że park to najbardziej *urokliwe / urokliwym* miejsce na ziemi.
5. Kobieta, która wieczorem zbierała patyki w parku, była *stara / starą*.
6. Mężczyzna zwrócił się do kobiety *podniesioną głos / podniesionym głosem*.
7. Starsza kobiet opiekowała się *wnukom / wnukami*, których rodzice zmarli *wiosną / wiosnie*.
8. Hetman Branicki był czymś bardzo *zajęty / zajęтым*, gdy nagle poczuł powiew chłodnego powietrza.
9. *Młody / młodým* mężczyzna stał w pobliżu kominka i milczał.
10. Mężczyzna powiedział, że za pomoc jego matce, ma dla Hetmana Branickiego *dobrą radą / dobrą radę*.

5. Zerwany most

LEGENDA Z OKOLIC KRUSZEWA

I. Uporządkuj fragmenty legendy tak, aby tworzyły logiczną historię.

- a) Miejsce, gdzie znajduje się zerwany most w Kruszewie, jednocześnie zachwyca i straszy, budzi szacunek i **grozę**. To symbol przeszłości, ale też **wróżba** na przyszłość. Z tym miejscem związana jest naprawdę dziwna historia, dlatego warto ją poznać.
- b) – Ten, kto pierwszy przejdzie przez most, będzie należeć do mnie – mówił tajemniczo. A niektórzy **szeptali**, że to diabeł i radzili, aby trzymać się od niego z daleka. Inni natomiast namawiali robotników, aby przyjęli pomoc nieznanego.
- c) Wtedy w okolicach Kruszewa pojawił się nikomu nieznanym mężczyzna, który zaproponował robotnikom, że w ciągu kilku dni ze wszystkim **się upora**. Chciał w zamian tylko jednego:
- d) Zaprojektowany most – jak na tamte czasy – miał być ogromny. Budowa jednak z roku na rok **przeciągała się**. Pojawiły się nawet **pogłoski**, że pewnie most wcale nie powstanie.
- e) Teraz już nikt nie odważy się odbudować mostu. Bo kto chciałby ponieść odpowiedzialność za III wojnę światową? A mieszkańcy Kruszewa, którzy często przychodzą nad zerwany most, powtarzają, że lepiej nie oszukiwać ani ludzi, ani diabła.
- f) Propozycję ostatecznie zaakceptowano, ale na wszelki wypadek postanowiono, że przez most pierwsza przejdzie stara i chora **klacz**, której dni i tak już były policzone.
- g) I rzeczywiście przepowiednia diabła sprawdziła się. Pierwszy raz budowla zamieniła się w **stertę** gruzu i kamieni w czasie I wojny światowej. Wkrótce most odbudowano. Wtedy wybuchła II wojna światowa, w czasie której po raz kolejny zniszczono przeprawę przez rzekę.
- h) Zaczęło się od tego, że na przełomie dziewiętnastego i dwudziestego wieku, postanowiono zbudować most, który miał połączyć drogę między Białymstokiem a Jeżewem. Wszystkim bardzo zależało na powstaniu tej **przeprawy**

przez rzekę, ponieważ wtedy dość długa podróż między miasteczkami znacznie skróciłaby się.

i) Kiedy diabeł zobaczył, że jako pierwszy przez most powoli wędruje **kulawy** koń, okropnie **wściekł się**. Najpierw chciał spalić most, ale po namyśle stwierdził, że za to oszustwo most będzie stał tylko kilka lat, a potem wybuchnie wielka wojna, w czasie której most zostanie całkowicie zniszczony. Tak też będzie za każdym razem, gdy mieszkańcy odbudują most.

0	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8
a								

II. a) Połącz wyrazy z ich definicjami.

0. szeptać ————— mówić coś bardzo cicho

1. pogłoska	a) wiele przedmiotów ułożonych jeden na drugim
2. kulawy	b) poradzić sobie
3. odbudować	c) koń płci żeńskiej; samica konia
4. sterta	d) wiadomość, której nikt nie potwierdził, nie sprawdził
5. groza	e) ktoś, kto ma problem z chodzeniem, z chorą nogą
6. wściec się	f) miejsce, w którym przechodzi się na przykład przez rzekę
7. uporać się	g) strach, przerażenie
8. przeprawa	h) bardzo się zdenerwować
9. klacz	i) zbudować coś od nowa

b) Wypisz wyrazy, w których występuje „ch”.

0. cicho

-
-
-
-
-

III. Połącz w pary antonimy.

0. **zbudować** ————— **zniszczyć**
1. przeszłość	a) ogromny
2. wydłużyć	b) odrzucać
3. maleńki	c) przyszłość
4. blisko	d) skrócić
5. akceptować	e) dzielić
6. łączyć	f) daleko
7. zbudować	g) krzyczyć
8. szeptać	h) zakończyć
9. rozpocząć	i) zburzyć

IV. Uzupełnij zdania wyrazami z ramki w odpowiedniej formie.

trzymać się z daleka, przeciąga się, ponieść odpowiedzialność, dni są policzone, po namyśle, pogłoski sprawdziły się, wróżba na przyszłość, na wszelki wypadek

0. Anna była moją przyjaciółką, ale ostatnio kilka razy oszukała mnie. Będę *się trzymał z daleka* od takich przyjaciół.
1. Będziesz musiał, jeżeli zrobisz to szybko i niedokładnie.
2. Ten samochód ciągle się psuje. Nie opłaca się go naprawiać. Jego Trzeba oddać go na złomowisko.
3. W chińskich ciasteczkach każdy może znaleźć

4. Moja mama zawsze mówiła mi, że zostanę lekarką. Jej słowa
....., bo dziś jestem dermatologiem.
5. Remont mieszkania już o kilka tygodni.
Nie mogę uwierzyć, że to wszystko trwa tyle czasu.
6. Wydaje mi się, że kiedy wychodziłaś z domu, zamknęłaś drzwi, ale
..... wrócę i jeszcze raz sprawdzę.
7. Najpierw chciałem odrzucić tę propozycję, ale
postanowiłem ją jednak zaakceptować.
8. W mieście pojawiły się i nieprawdziwe informacje,
że budowa mostu nigdy się nie skończy.

V. Popraw zdania, jeśli jest w nich błąd.

0.	Od kilka lat mieszkańcy Kruszewa zastanawiają się nad odbudową mostu.	kilku
1.	Nie wszyscy jednak uważają, żeby jest to dobry pomysł.	
2.	Ludzie obawiają się wybuchem kolejnej wojny światowej.	
3.	Jeśli most zostanie odbudowanym, znowu będą jeździły po nim samochody.	
4.	Inni proponują, żeby nad rzeką zbudować tylko kładę dla pieszych.	
5.	Ale kładka to prawie jak mostem – twierdzą mieszkańcy Kruszewa.	
6.	Czy warto więc ryzykować wielką wojnę dla jednego małego mostu?	

6. Cudowny obraz

LEGENDA Z OKOLIC KRYPNA

Początki osady o nazwie Krypno sięgają przełomu XV i XVI wieku. Wielkie znaczenie dla rozwoju miejscowości miało położenie przy ważnym **szlaku handlowym**, prowadzącym z Krakowa przez Tykocin do Knyszyna, gdzie mieścił się przecież zamek królewski. Mieszkał w nim ostatni z Jagiellonów, król Zygmunt August, gdy przybywał na polowania do **Puszczy** Knyszyńskiej.

Krypno słynie z cudownego obrazu Matki Boskiej Pocieszenia. Czy zastanawialiście się kiedyś, jak ten znany na całym Podlasiu obraz znalazł się w Krypnie? Jak głosi miejscowa legenda, na grubej lipie, pod którą była **krypa**, czyli drewniane **koryto**, w którym dawano wodę koniom, pojawił się obraz Matki Boskiej. Miejscowe dziewczyny trzykrotnie przenosiły obraz do kościoła w pobliskim Knyszynie, ale za każdym razem, gdy wracały, w tajemniczy i niewyjaśniony sposób obraz również powracał w to samo miejsce. Ludzie mówili więc, że Maryja, chce pozostać w Krypnie, bo widać tu jest jej najlepiej. Za zgodą miejscowego księdza, w pobliżu lipy, wybudowano więc niewielką **kapliczkę**, a następnie **wzniesiono** kościół. Od tego miejsca i wydarzenia prawdopodobnie pochodzi nazwa miejscowości Krypa, którą z kolei przekształcono w Krypno.

Nieco inną wersję powstania Krypna znajdujemy w **kronikach** miasta. Znany w regionie z cudownych **właściwości** obraz Matki Boskiej Pocieszenia, który dziś możemy oglądać w kościele w Krypnie, jest jedną z najwcześniejszych kopii obrazu Matki Boskiej Śnieżnej z Bazyliki Santa Maria Maggiore w Rzymie. Prawdopodobnie obraz **sprowadził** do swojej kaplicy w Knyszynie hetman Jan Zamoyski. Wizerunek Matki Boskiej miał podobno dobroczynnie wpływać na żonę hetmana. Następnie obraz przeniesiono z Knyszyna do kapliczki w Krypnie, a potem do drewnianego kościoła.

Która historia jest prawdziwa, czy ta opowiadana przez mieszkańców Krypna, czy może ta, którą znajdujemy w dawnych księgach? Tego już nikt nie wie. Wiemy na pewno, że w 1985 roku odbyła się uroczysta koronacja obrazu, co tylko przyczyniło się do dalszej popularyzacji sanktuarium i słynącego z łask obrazu oraz przyniosło **rozgłos** miejscowemu kościołowi. A Krypno do dziś jest tradycyjnym miejscem **pielgrzymek** rodzin z całego Podlasia.

I. Zaznacz, czy poniższe stwierdzenia są zgodne z tekstem (P) czy nie (F).

	P	F
0. Knyszyn znany jest z cudownego obrazu Matki Boskiej Pocieszenia.	X	
1. Obraz Matki Boskiej Pocieszenia pojawił się nad krypą, na drzewie lipy.		
2. Małe dzieci prznosiły obraz do Knyszyna.		
3. Ludzie wybudowali kapliczkę w Krypnie bez zgody księdza.		
4. Nazwa Krypno pochodzi od rzeczownika krypa.		
5. Tylko jedna legenda o powstaniu obrazu Matki Boskiej Pocieszenia jest prawdziwa.		

II. Uzupełnij zdania wyrazami z ramki w odpowiedniej formie.

szlak, koryto, właściwość, rozgłos, sprowadzić, pielgrzymka, kronika, wznieść

- Małe prosiaczki już stały przy **korycie** i czekały na jedzenie.
- Dawniej podróżnicy do kraju egzotyczne rośliny i przyprawy.
- Jadąc tym turystycznym, zwiedzimy miejsca zamieszkałe przez Tatarów.
- Stare, średniowieczne stanowią ciekawe źródło historii Polski.
- Dzięki leczniczym tego syropu szybko przestaniez kaszleć.
- Co roku wielu Polaków uczestniczy w pieszrej na Jasną Górę.
- Wygranie tego konkursu przyniosło mu i popularność w całym kraju.
- Znana firma w centrum miasta wielki i nowoczesny budynek.

III. Połącz w pary.

0. zamek ————— królewski

1. przełom	a) miejska
2. szlak	b) legenda
3. miejscowa	c) wieków
4. wzniesć	d) pielgrzymek
5. kronika	e) handlowy
6. przynieść	f) rozgłos
7. miejsce	g) budynek

IV. Wstaw odpowiednie przyimki z ramki. Uwaga! Jeden przyimek nie zostanie wykorzystany.

dla, od, do, przy, z (2x), za (2x)

0. Jan Zamojski sprowadził obraz **do** kaplicy w Knyszynie.
1. Zygmunt August był ostatnim panującym rodu Jagiellonów.
2. Nazwa miejscowości Krypno pochodzi słowa krypa, czyli koryto.
3. Położenie miasta miało wielkie znaczenia jego rozwoju.
4. Niewielkie Krypno słynie cudownego obrazu Matki Boskiej.
5. Obraz każdym razem wracał w to samo miejsce.
6. W Krypnie wybudowano małą kapliczkę zgodą miejscowego księdza.
7. Krypno jest znanym regionie miejscem pielgrzymek.

V. Wstaw który w odpowiedniej formie.

0. W Knyszynie mieści się zamek, w **którym** zatrzymywał się Zygmunt August.
1. W Krypnie rosła lipa, na pojawił się cudowny obraz.
2. Dziewczyny, prznosiły obraz do kościoła, były bardzo młode.
3. Ludzie, modlili się do Matki Boskiej, szybko wracali do zdrowia i pełni sił.
4. W historii jest więcej prawdy, tego niestety nikt nie wie.
5. Matka Boska Pocieszenia z Krypna jest kopią obrazu, oryginał znajduje się w Rzymie.

VI. Wpisz rzeczownik *kościół* w odpowiednich przypadkach.

0. Ona jest bardzo religijna – codziennie chodzi do **kościół**.
1. Gdy mam trochę wolnego czasu, lubię zwiedzać zabytkowe
.....
2. Piotr interesuje się architekturą średniowieczną, dlatego robi zdjęcia gotyckim oraz średniowiecznym zamkom.
3. Przemarzęłem do szpiku kości. W tym jest po prostu zimno.
4. Świątę Rocha pochodzi z pierwszej połowy XX wieku.
5. Dlaczego przyglądasz się temu? Coś cię w nim zainteresowało?
6. W każdą niedzielę chodzę na mszę do

7. Wizyta króla

LEGENDA O POWSTANIU AUGUSTOWA

Przed laty król Polski Zygmunt August wybrał się do puszczy na polowanie. Zobaczył tam (0.) pięknego jelenia, więc ruszył za zwierzęciem. Nagle jelen wskoczył między (1.) drzewa i znikł bez śladu, a król został zupełnie sam, bez swoich (2.) towarzyszy. Postanowił więc poszukać jakiejś osady.

Szybko jednak zaczął zapadać zmrok. (3.) Czarne (4.) chmury zbierały się nad lasem. Wiał silny wiatr, mocno szumiły drzewa, a **puszczyki** złowieszczo **pohukiwały**: hu, hu, hu... hu, hu, hu. Zrobiło się mało przyjemnie.

W końcu między drzewami błysnęło światelko – najpierw jedno, potem drugie... Król ruszył konno przed siebie i po chwili pukał już do drzwi (5.) nie-wielkiej chatki. Otworzył mu stary **gospodarz**, który najpierw zdziwił się na widok tak bogato i niecodziennie ubranego gościa, lecz potem szybko zaprosił podróżnika do środka. Tam poczęstował go (6.) jedzeniem i przygotował mu miejsce do spania.

O świcie do drzwi zastukali (7.) dworzanie. Byli bardzo zdenerwowani, gdyż całą noc poszukiwali swojego pana. Bali się, że mogło mu się stać coś złego.

Wypoczęty i uśmiechnięty król podziękował gospodarzowi za nocleg. A gdy już siedział na swym **rumaku**, zapytał o nazwę wsi, w której nocował.
– To są Mostki, panie – odpowiedział mężczyzna.

Na co król **rzekł**: – Jestem Zygmunt August, król Polski, syn Zygmunta Starego. Nie wiedziałeś tego – uśmiechnął się król – ale i tak zaoferowałeś mi nocleg i jedzenie. Za twoje dobre serce nadaję ci **szlachectwo**. Natomiast wieś Mostki od dziś będzie (8.) miastem, któremu nadaję nazwę Augustów. Nigdy nie zapomnę o (9.) dobrych ludziach, którzy tu mieszkają.

Król słowa dotrzymał, dzięki czemu Augustów szybko się rozwijał. Dziś jest bardzo (10.) popularną miejscowością (11.) turystyczną w kraju.

I. Zaznacz właściwą odpowiedź.

0. Król Zygmunt August polował na jelenia:
a) **ponieważ zwierzę było piękne,**
b) ponieważ zwierzę wyskoczyło zza drzew,
c) ponieważ postanowił zgubić towarzyszy.
1. Król nocował:
a) w niewielkim domku,
b) w magicznym pałacu,
c) z towarzyszami w lesie.
2. Nocleg królowi zaoferował:
a) dworzanin,
b) młodzieniec,
c) starzec.
3. Dworzanie zapukali do domku:
a) w nocy,
b) rano,
c) o zmroku.
4. Król nagrodił mężczyznę:
a) pieniędzmi,
b) niewielką wsią,
c) szlachectwem.

II. Połącz części wyrazów.

0. noc	-leg
1. puszcza	a) -enie
2. chat	b) -anin
3. dworz	c) -ka
4. szlache	d) -ełko
5. rum	e) -ak
6. podróż	f) -ów
7. August	g) -nik
8. świat	h) -yk
9. jedz	i) -ość
10. miejscow	j) -ctwo

III. Wstaw odpowiednie przyimki z ramki.

do (2x), na (2x), o, z, za (żx)

0. Król ruszył w pościg **za** zwierzęciem.
1. Zygmunt August pojechał puszczy polowanie.
2. Gospodarz zdziwił się widok tak niezwykłego gościa.
3. Rano towarzysze króla zapukali drzewi.
4. Zygmunt August zapytał nazwę miejscowości, w której nocował.
5. Bardzo dziękuję ci pomoc.
6. Augustów stał się jednym najpopularniejszych miejsc w Polsce.

IV. Przeczytaj ponownie tekst, a następnie podkreślone wyrazy wpisz do odpowiednich rubryk w tabeli – zastosuj mianownik liczby pojedynczej (rzeczownik) lub mianownik liczby pojedynczej rodzaju męskiego (przymiotnik).

	A. rzeczownik	B. przymiotnik
0.		piękny
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		
11.		

V. Połącz w pary.

0. **towarzysz** ————— **podróży**
1. polowanie	a) chatka
2. niewielka	b) gospodarz
3. siedzieć	c) bez śladu
4. zapada	d) na jelenia
5. pukać	e) nazwę
6. nadać	f) zmrok
7. stary	g) do drzwi
8. zniknąć	h) na koniu

VI. Połącz w pary synonimy.

0. **nobilitacja** ————— **szlachectwo**
1. niewielka miejscowość	a) puszczyk
2. mały domek w lesie lub w górach	b) rzekł
3. powiedział	c) chatka
4. gęsty las	d) rumak
5. koń	e) osada
6. sowa	f) puszcza

VII. Utwórz zdrobnienia.

0. mała chmura to **chmurka**
- lekki wiatr to
 - słabe światło to
 - mała chata to
 - małe drzwi to
 - niewielkie miasto to
 - małe serce to

8. Od pułkownika do pustelnika

LEGENDA O POWSTANIU SANKTUARIUM W STUDZIENICZNEJ

Opisana historia wydarzyła się ponad dwa wieki temu niedaleko Augustowa, w samym **sercu** puszczy, a dokładnie w miejscu, gdzie spotykają się dwa jeziora: Białe i Studzieniczne. Na malowniczej wysepce, odwiedzanej chyba tylko przez przypadkowych myśliwych i rybaków, osiedlił się Wincenty Morawski, kiedyś **pułkownik** wojsk polskich. Tu, w głuchej puszczy, niemłody już żołnierz szukał spokoju i odpoczynku po **burzliwym** i pełnym przygód życiu. A że **z niejednego pieca chleb jadł** i wiele w życiu widział, postanowił zamieszkać w **pustelni** i resztę swych dni spędzić na modlitwie.

Na wysepce pułkownik prowadził życie skromne i samotne. Niewiele potrzeba mu było do szczęścia, mógł więc skupić się na kontakcie z przyrodą i Bogiem. Gdy spacerował po puszczy, rozmyślał głównie o świecie, ale też poznawał różne **zioła** i ich właściwości. Szybko nauczył się znajdować zioła lecznicze i **przyrządzać** z nich naturalne lekarstwa. A że miał dobre serce i chętnie pomagał potrzebującym, okoliczna ludność zaczęła przychodzić do niego z prośbą o pomoc dla siebie i rodziny.

Stary pułkownik nikomu nie odmawiał. Najpierw długo, cierpliwie i uważnie słuchał każdego przybyłego gościa, potem zniknął na kilka godzin, a następnie pojawiał się z tajemniczą **miksturą** i wskazówkami, jak ją zażywać.

Chorzy z pobliskich wsi szybko wracali do zdrowia, a potem z wdzięcznością chwalili starca i **polecali** go znajomym, przyjaciółom i **krewnym**. **Pustelnika** zaczęli więc odwiedzać mieszkańcy z coraz dalszych miejscowości, którzy w zamian za pomoc, przynosili mu różne prezenty. Jednak brat pustelnik – jak go nazywano – mówił, że niczego nie potrzebuje, a wdzięczność należy się Bogu. Dlatego też pewnego dnia zawiesił na pobliskim dębie obraz Matki Boskiej, pod którym goście mogli składać **podarunki**. Obok dębu wykopał też **studzienkę** – z niej można było napić się **orzeźwiającej** wody.

Szybko okazało się, że również woda ze studni ma magiczne właściwości – jej picie zapewniało dobre zdrowie na długie lata. **Ofiar** i podarunków znowu przybywało, więc brat pustelnik postanowił wybudować kapliczkę **poświęconą** Matce Boskiej.

Nikt jednak nie jest wieczny, więc i na pustelnika **przyszedł czas**. Dziś już nie ma śladów po tamtej kapliczce i dębie – obecne świątynie pochodzą z czasów późniejszych. Pozostała za to wiara w cudowny obraz Matki Boskiej i leczniczą moc wody ze studzienki, a także nazwa jeziora – Studzieniczne.

I. Odwołując się do tekstu, odpowiedz na pytania.

0. Dlaczego Wincenty Morawski zamieszkał na wyspie?

Ponieważ szukał spokoju i odpoczynku.

1. Gdzie znajdowała się wysepka, na której zamieszkał pustelnik?

.....

2. Dlaczego okoliczni mieszkańcy zaczęli coraz częściej odwiedzać pustelnika?

.....

3. Co pustelnik powiesił na pobliskim drzewie?

.....

4. Co pustelnik zwykle dawał swoim gościom?

.....

5. Jakie właściwości miała woda ze studni?

.....

II. Połącz w pary.

0. magiczne ————— **właściwości**

1. jeść chleb

a) podarunki

2. okoliczna

b) mikstura

3. tajemnicza

c) życie

4. orzeźwiająca

d) ludność

5. burzliwe

e) z niejednego pieca

6. przyszedł

f) woda

7. składać

g) czas

III. Do podanych wyrazów dobierz synonimy z ramki.

serce, burzliwy, mikstura, podarunek, krewni, polecać, pustelnik, przyrzędzić, zioła, cecha, okoliczny, orzeźwiający, sanktuarium

0. centrum – **serce**
1. przyprawy –
2. sąsiedni –
3. prezent –
4. pełny przygód –
5. świątynia –
6. rekomendować –
7. samotnik –
8. właściwość –
9. świeży –
10. rodzina –
11. mieszanka –
12. zrobić –

IV. Wybierz pasujący wyraz.

Ta historia miała miejsce (0.) **niedaleko / niedalekiego** Augustowa. Na (1.) **mało / małej** wyspie zamieszkał (2.) **stary / staro** pustelnik, który (3.) **chętnie / chętny** pomagał ludziom. Zbierał (4.) **leczniczo / lecznicze** zioła oraz przygotowywał z nich mikstury, które (5.) **szybko / szybkie** pomagały (6.) **okolicznie / okolicznej** ludności wracać do zdrowia. Gdy wykopał studnię, (7.) **okazało się / okazał się**, że jest w niej (8.) **leczniczo / lecznicza** woda. Pustelnik

postanowił więc wybudować kapliczkę poświęconą Matce Boskiej, aby ludzie mogli podziękować za (9.) *cudownie / cudownie* uzdrowienia.

V. Połącz części wyrazów.

0. skrom

-ny

1. pułkow-

a) -nia

2. burzli-

b) -nik

3. pustel-

c) -jedny

4. studzien-

d) -czy

5. nie-

e) -rządzać

6. malowni-

f) -budować

7. przy-

g) -wy

8. wy-

h) -ka

9. Skarb w Krzemiennej Górze

LEGENDA Z OKOLIC AUGUSTOWA

Puszcza Knyszyńska otacza Białystok od wschodu i północy. Znajdziecie tam ciemne **bory**, tajemnicze **bagna**, czyste rzeczki, małe wsie. Chcę wam opowiedzieć legendę o tej leśnej **krainie**. A ta opowieść związana jest z miejscowością Rybniki, która dziś znajduje się przy drodze do Augustowa.

To właśnie w Rybnikach, w bogatej rodzinie chłopskiej, urodziła się Julka. Była naprawdę piękna. Miała ładną twarz, wielkie, niebieskie oczy, jasną cerę, szczupłą sylwetkę i długie, zgrabne nogi. Wszyscy podziwiali jej urodę. Poza tym była wesoła, dobra, **bystra** i mądra. Ojciec i bracia marzyli o tym, że Julka w przyszłości poślubi księcia.

Ale nic z tego... Wiosną we wsi pojawił się młody i przystojny chłopak o imieniu Konrad. Miał 20 lat. Był szczupły, wysportowany i miał tajemnicze, zielone oczy. Niestety, nie miał pieniędzy, ale był za to pracowity. A najbardziej na świecie uwielbiał pszczoły, dlatego chciał zostać **bartnikiem**. Konrad pokochał Julię od pierwszego wejrzenia, a ona jego. Ojciec dziewczyny nie chciał się zgodzić na ślub córki, bo Konrad był biedny.

Chłopak więc przez całe lato i jesień chodził do puszczy, aby pracować przy pszczołach i zbierać miód. Pewnego dnia, w samym środku lasu, spotkał Lucję – **zielarkę** z puszczy. Kobieta siedziała na kamieniu i cichutko płakała, ponieważ skręciła nogę. Chłopak pomógł zielarce dojść do chaty, a potem często zaglądał do niej i pytał o zdrowie. W zamian za okazaną życzliwość kobieta opowiedziała mu historię o skarbie ukrytym w Krzemiennej Górze. Miały to być trzy duże skrzynie z pieniędzmi.

Po powrocie do wsi Konrad **zwierzył się** ze wszystkiego Julce. Opowiadał o pieniądzach, dzięki którym będą mogli wziąć ślub. Kiedy zaś spadł pierwszy śnieg, chłopak postanowił udać się w stronę Krzemiennej Góry, aby znaleźć skrzynie i ukryte w niej pieniądze. Tymczasem w ślad za nim wyruszył Błażej – najstarszy brat Julii.

Konrad szedł przez zimowy las, aż w końcu zobaczył Krzemienną Górę. Niestety, nikt nie wie, co się potem stało. Konrad już nigdy nie wrócił do wsi.

Wiadomo jedynie, że brat Julki przez kilka zimowych miesięcy chwalił się, że znalazł w lesie skarb.

Julia długo chodziła po puszczy i szukała Konrada. Jak mówi legenda, szuka go do dzisiaj. Natomiast starzy mieszkańcy wsi powtarzają, że Julia i Konrad spotkają się dopiero wtedy, kiedy człowiek o czystym sercu odnajdzie skarb ukryty wewnątrz Krzemiennej Góry.

I. Wybierz odpowiednią formę zaimka osobowego.

0. Julia była bardzo piękna, dlatego wszyscy mieszkańcy wsi podziwiali *jej* / *niej* / *ją* urodę.
1. Konrad pokochał Julię i natychmiast chciał *nią* / *ją* / *niej* poślubić.
2. Ojciec dziewczyny nie chciał zaakceptować *jej* / *niej* / *ją* ślubu z Konradem, ponieważ chłopak był bardzo biedny.
3. Konrad lubił pszczoły i często chodził do lasu, żeby przy *nich* / *ich* / *nas* pracować.
4. Chłopak pomagał zielarce i często do *jej* / *niej* / *nich* przychodził.
5. W zamian za *go* / *jego* / *jemu* pomoc, zielarka opowiedziała *mu* / *jemu* / *jego* o skarbie.

II. Połącz wyrazy z ich definicjami.

0. bór ————— **las, w którym większość drzew to drzewa iglaste**

1. bagno	a) żółto-czarny owad, który robi miód
2. bartnik	b) teren, na którym jest dużo wody i błota
3. pszczoła	c) powiedzieć w sekrecie
4. zielarka	d) osoba, która opiekuje się pszczołami i zbiera miód
5. zwierzyć się	e) region wyodrębniony geograficznie, historycznie, administracyjnie
6. kraina	f) osoba, która zbiera zioła, leczy ludzi za pomocą ziół

III. Podkreśl w tekście informacje dotyczące Konrada. Napisz, co o nim wiemy.

0. wiek: **Konrad miał 20 lat.**

1. wygląd:

a) sylwetka:

b) oczy:

c) cechy charakteru:

IV. Wykreśl, co nie pasuje.

0. twarz: okrągła – owalna – **zgrabna** – podłużna – pyzata – wychudzona – ładna

1. oczy: zielone – piegowate – niebieskie – piwne – brązowe – czarne – małe – duże – skośne

2. usta: czerwone – duże – małe – wąskie – szerokie – zadarte

3. sylwetka: szczupła – smukła – bystra – zgrabna – muskularna – wysportowana

V. Do każdego przymiotnika dobierz z ramki po 4 antonimy.

tęgi, niewysoki, niemłody, gruby, ~~drobny~~, otyły, brzydki, stary, pulchny, nieatrakcyjny, niepociągający, wiekowy, niewyrośnięty, niepiękny, niski, sędziwy

0. wysoki – **niewysoki, drobny, niewyrośnięty, niski**

1. przystojny –

2. szczupły –

3. młody –

VI. Uzupełnij zdania spójnikami z ramki. Jeden ze spójników nie zostanie wykorzystany.

a, ale (2x), dlatego, dlatego (2x), i, lub, ponieważ (2x), że (2x)

0. Puszczą Knyszyńska otacza Białystok od wschodu **i** północy.
1. Chcę wam opowiedzieć ciekawą legendę, słuchajcie uważnie.
2. Julka była piękna, miała niebieskie oczy, ładną twarz i długie nogi.
3. Ojciec i bracia marzyli o tym, dziewczyna poślubi bogatego księcia.
4. Konrad był młody i przystojny, był biedny.
5. Chłopak bardzo lubił pszczoły, chciał zostać bartnikiem.
6. Pokochał dziewczynę od pierwszego wejrzenia, ona jego.
7. Chłopak chciał odnaleźć skarb, Błazej poszedł za nim.
8. Nikt nie wie, Konrad nie wrócił z lasu.
9. Julka do dziś szuka Konrada, bardzo go kocha.
10. Starzy mieszkańcy wsi mówią, Konrad i Julka kiedyś się jeszcze spotkają.

VII. Wybierz prawidłową formę rzeczownika *oko*.

0. Wpadło mi coś do *oku / oka*, dlatego teraz jest zacerwienione i łzawi.
1. „Tylko dla twoich *oczach / oczu*” to tytuł jednego z filmów o przygodach Jamesa Bonda.
2. Mówi się, że *oczy / oczach* są zwierciadłem duszy.
3. Na pierwszy rzut *oku / oka* nie wydawała się atrakcyjna, ale znacznie zyskiwała przy poznaniu.
4. Nie potrzebujemy mapy! Przecież wiem, jak dojść do centrum. Trafię tam nawet z zamkniętymi *oczami / oczu*.

5. Paweł! Ty to masz *oko / oka* – zawsze wypatrzysz jakąś fantastyczną okazję.
6. Podniosła pierścionek i przybliżyła go do *oczu / oczach*, a następnie długo i dokładnie oglądała. W końcu stwierdziła, że to prawdziwy diament.
7. Policjant mrugnął *okiem / oko*, a następnie uśmiechnął się i życzył Tomkowi miłego dnia.
8. Przyglądała się jego pięknym, błękitnym *oczach / oczom*. Było w nich coś magicznego.
9. W jego ciemnych *oczy / oczach* nie dostrzegła nic oprócz smutku i przygnębienia.
10. Zapytała reżysera, czy naprawdę musi wypowiedzieć tę kwestię? Magda jest tak dobrą aktorką, że przecież może wyrazić to *oczyma / oczach*.

VIII. Wybierz prawidłową formę rzeczownika *ucho*.

0. Muszę kupić sobie stopery do *uszy / uszu*.
1. Dlaczego tak nerwowo drapiesz się za *uchu / uchem*?
2. Księżna wyglądała wspaniale. Na szyi miała naszyjnik z pereł, a w *uszach / uszy* szmaragdowe kolczyki.
3. Magda stała milcząco ze słuchawką przy *uchu / ucha*, a jej tawrz robiła się na przemian biała i czerwona.
4. Przyłożyłem muszlę do *ucha / uchu* i usłyszałem kojący szum morza.
5. Siedzieliśmy na plaży, a do naszych *uszy / uszu* dobiegała wesoła muzyka z pobliskiej dyskoteki
6. *Ściany mają ucho / uszy*, dlatego powinniśmy mówić szeptem, żeby nikt nie dowiedział się o naszych pomysłach.
7. W pewnym momencie moje *ucho / ucha* wychwyciło znaną mi melodię.

10. Dzik z czarnym krzyżem

LEGENDA Z OKOLIC PUSZCZY BIAŁOWIESKIEJ

Chcę wam opowiedzieć historię o dziku z czarnym krzyżem. Zainteresował się nim nawet król Polski August III Sas, który pewnej jesieni polował w Puszczy Białowieskiej. Do dzisiaj, na pamiątkę tego polowania, w Parku Pałacowym w Białowieży stoi pomnik.

Król, który uwielbiał polowania, przyjechał pewnego dnia do Puszczy Białowieskiej, aby postrzelać do leśnych zwierząt: żubrów, dzików, łosi, saren, wilków, zajęcy. Towarzyszyła mu żona, Maria Józefa.

Tuż przed samym polowaniem jeden z mieszkańców puszczy, Lech Bajko, postanowił opowiedzieć królowi następującą legendę.

Dawno temu do Puszczy Białowieskiej przyjechało czterech **rycerzy**, którzy nosili białe płaszcze z czarnymi krzyżami. Przybyli podobno, aby bronić mieszkańców puszczy, lecz tak naprawdę straszili ludzi i niszczyli ich domy.

Pewnego dnia rycerze dowiedzieli się, że w środku puszczy mieszka bardzo stara **czarownica**, która nazywa się Ksantypa. Kobieta pomagała ludziom jak lekarz – zbierała zioła i leczyła nimi chorych. Nie wiadomo dlaczego, ale rycerze postanowili ją **zgładzić**. Udali się więc do jej chatki stojącej w środku puszczy. Kiedy byli już na miejscu, wyciągnęli **miecze...** I w tym momencie stało się coś dziwnego. Rycerzom nie udało się zabić kobiety, ponieważ czarownica zdążyła wypowiedzieć magiczne słowa i zamieniła ich w cztery dziki z czarnymi krzyżami. Krzyże były dokładnie takie same, jak te, które rycerze mieli na płaszczach.

Do dziś nie wiadomo, ile jest prawdy w tej opowieści. Królowi jednak tak spodobała się ta historia, że wyznaczył nagrodę za upolowanie dzika z czarnym krzyżem. Nikomu się to jednak nie udało, dlatego mieszkańcy okolic i turyści cały czas szukają w puszczy dzików z czarnymi krzyżami.

I. Zaznacz, czy poniższe stwierdzenia są zgodne z tekstem (P) czy nie (F).

	P	F
0. Dziki, których do dziś szukają mieszkańcy puszczy, mają czarne krzyże.	X	
1. Król przyjechał do Puszczy Białowieskiej ze swoją córką.		
2. Mieszkaniec Puszczy Białowieskiej przeczytał królowi legendę ze starej książki.		
3. Rycerze nosili żółte płaszcze z czarnym krzyżem.		
4. Stara Ksantypa mieszkała w środku puszczy.		
5. Czarownica leczyła ludzi i zbierała zioła.		

II. Ułóż zdania w odpowiedniej kolejności tak, aby odtworzyć opowieść Lecha Bajki o czterech rycerzach.

1	2	3	4	5	6
c					

- Pod wpływem jej czarów rycerze zamienili się w cztery dziki z czarnymi krzyżami.
- Kiedy przybyli do jej chatki, wyciągnęli miecze, aby zabić zielarkę.
- Dawno temu do Polski przyjechało czterech rycerzy.
- Jednak niespodziewanie czarownica wypowiedziała magiczne słowa.
- Postanowili pojechać do puszczy, aby zgładzić starą kobietę.
- Pewnego dnia rycerze dowiedzieli się, że w puszczy mieszka stara czarownica – Ksantypa.

III. Z tekstu legendy wypisz wszystkie nazwy zwierząt i zapisz je w mianowniku liczby pojedynczej i mnogiej.

0. dzik – dziki

mianownik liczby pojedynczej

mianownik liczby mnogiej

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

IV. Uzupełnij zdania wyrazami z ramki w odpowiedniej formie.

rycerz, czarownica, zgładzić, ziola, miecz

0. W bajkach za zabicie smoka **rycerz** dostawał pół królestwa i księżniczkę za żonę.
1. przedstawiane są często jako złe, stare kobiety, które zajmują się magią.
2. to najpopularniejszy rodzaj broni, który wykorzystywali rycerze do obrony w czasie bitwy.
3. W puszczy można nocą znaleźć magiczne, które leczą wszystkie choroby.
4. Żli dworzanie chcieli podstępem króla. Na szczęście król przeżył!

V. Uzupełnij tabelę.

	stopień równy	stopień wyższy	stopień najwyższy
0.	duży	większy	największy
1.	mały		
2.			najstarszy
3.		dłuższy	
4.		szerszy	
5.			najwęższy
6.		grubszy	
7.			najładniejszy
8.	brzydki		
9.		cięższy	
10.	lekki		

VI. Wybierz właściwą formę przymiotnika.

0. Ta kobieta jest *stara/starsza* od mojej cioci.
1. Tej historii nie pamiętają nawet *starsi/najstarsi* mieszkańcy naszej wsi.
2. Żubr jest duży/większy niż wilk, a także *duży/większy* niż dzik.
3. Wilk jest najłżejszy/lżejszy od żubra, ale *ciężki/cięższy* od zająca.
4. Pomnik w Parku Pałacowym jest *starszy/bardziej stary* od innych pomników znajdujących się w okolicy.
5. Moim zdaniem, żubr jest *brzydki/brzydszy* niż sarna.

VII. Utwórz stronę bierną.

0. Mieszkańcy Białowieży zbudowali pomnik w Parku Pałacowym.
Pomnik w Parku Pałacowym został zbudowany przez mieszkańców Białowieży.
1. Mieszkaniec puszczy opowiedział królowi legendę.
.....
2. Czarownica zbierała czarodziejskie zioła.
.....
3. Rycerze z czarnym krzyżem zgładzili wiedźmę Ksantypę.
.....
4. Nieznajomi zniszczyli domy wielu mieszkańcom Białowieży .
.....

VIII. Przekształć zdania w tryb rozkazujący.

0. Musisz wyciągnąć miecz.
Wyciągnij miecz!
1. Musisz pomóc ludziom.
.....
2. Musisz wypowiedzieć magiczne słowa.
.....
3. Musisz wyznaczyć nagrodę.
.....
4. Musisz opowiedzieć królowi legendę.
.....
5. Musisz zbierać czarodziejskie zioła.
.....
6. Musisz szukać dzików z czarnym krzyżem.
.....

11. Mysz, puszczyk i czarownica

LEGENDA Z OKOLIC PUSZCZY BIAŁOWIESKIEJ

Dawno temu w Puszczy Białowieskiej polował bardzo odważny litewski książe. Pewnej letniej nocy usiadł zmęczony nad rzeką Łutownią. W pewnym momencie ujrzał piękną dziewczynę, która kąpała się w rzece. Oksana, bo tak miała na imię dziewczyna, spodobała się księciu. On jej także. Od tego czasu książe upolowane przez siebie zwierzęta przynosił Oksanie, co w tamtych czasach było **przejawem** wielkiej miłości. Młodzi zapewne pobraliby się, gdyby na ich drodze nie stanęła **wiedźma**. Jak do tego doszło? Posłuchajcie...

Czarownica nazywała się Ksantypa i zajmowała się zbieraniem ziół oraz przygotowywaniem z nich lekarstw lub **trucizn**. Bardzo lubiła samotność. Zmieniło się to jednak, kiedy w puszczy zobaczyła księcia. **Zapałała** do niego wielkim **uczuciem**. Widząc, że książe nie zwraca na nią uwagi, postanowiła zastosować magiczne **sztuczki** tak, aby na nią, starą i brzydką kobietę, książe zechciał spojrzeć. Zaczęła ukazywać się księciu jako piękna **rusałka** oraz wołać go swoim melodyjnym śpiewem. Jednak i to nie przyniosło żadnego efektu, gdyż książe był ciągle zakochany w Oksanie. Nie interesowała go żadna inna dziewczyna.

Stało się jednak tak, że pewnego razu książe zobaczył w lesie prawdziwą postać wiedźmy – starą, brzydką i pomarszczoną. Rozgniewany chciał ją zabić, ale ona szybko **rzuciła na** niego **urok**. Pod wpływem czarów książe zmienił się w mysz. Mało tego, czarownica postanowiła także ukarać Oksanę i zmieniła ją w puszczyka.

Od tamtej pory puszczyki ostrzegają swym pohukiwaniem wszystkie myszy, by przypadkiem żadne zwierzę nie zjadło pięknego księcia, który został zmieniony w małą mysz. Legenda głosi, że **klątwa** zostanie zdjęta dopiero wtedy, gdy przez sto lat żaden człowiek nie wytnie w Puszczy Białowieskiej ani jednego drzewa.

I. Odszukaj w tekście i podkreśl zdania, które mówią:

- o tym, gdzie polował litewski książę.
- o tym, kto / co stanął / stanęło na drodze szczęścia młodych zakochanych.
- o nadprzyrodzonych zdolnościach wiedźmy Ksantypy.
- o klątwie, jaką na księcia i Oksanę rzuciła stara wiedźma.
- o znaczeniu, według legendy, pohukiwania puszczyka w Puszczy Białowieskiej.

II. Odwołując się do tekstu, odpowiedz na pytania.

- Kto i dlaczego spodobał się księciu?
Księżciu spodobała się Oksana, ponieważ była bardzo piękna.
- Co w dowód miłości przynosił książę swojej ukochanej?
.....
- Jaką sztuczkę zastosowała wiedźma Ksantypa, aby książę zwrócił na nią uwagę?
.....
- Dlaczego książę chciał zabić wiedźmę?
.....
- Pod jakimi postaciami zwierząt możemy dziś spotkać księcia i jego ukochaną?
.....

III. Połącz w pary.

0.stanąć na czyjejs drodze — przeszkodzić komuś w czymś

1. zapalać uczuciem	a) zacczarować kogoś
2. rzucić na kogoś urok	b) uwolnić się lub kogoś spod działania złych mocy, czarów
3. zdjąć klątwę	c) bardzo mocno kogoś pokochać

IV. Uzupełnij zdania zwrotami z ćwiczenia 3.

0. Karol ma ostatnio wiele problemów, chyba ktoś **rzucił na niego urok**.
1. Już prawie podpisała ten kontrakt, ale niespodziewanie coś,
.....
2. Niektórzy ludzie wierzą, że wróżka może,
którą wcześniej ktoś rzucił.
3. Marek do swojej koleżanki ze szkol-
nej ławki.

V. Dopisz:

1. przymiotniki utworzone od podanych rzeczowników:

magia – magiczny

- a) Białowieża –
- b) odwaga –
- c) prawda –
- d) drewno –

2. rzeczowniki utworzone od podanych czasowników:

przygotować – przygotowanie

- a) przejawiać –
- b) zbierać –
- c) rzucać –
- d) sporządzać –

VI. Uzupełnij zdania wyrazami z ramki. Użyj czasowników w czasie przeszłym.

*polować, pobrać się, zajmować się, zastosować, zmienić się, **wypowiedzieć się**, przynieść*

0. Pan dyrektor **wypowiedział się** na temat budowy nowego obiektu sportowego.
1. Ten lekarz nowy i skuteczny sposób leczenia.
2. Zosia i Franciszek w poprzednim roku.
3. Wiosną białowiescy myśliwi na leśne zajęcie.
4. W tym tygodniu swoją córką, długo czytałem jej książki.
5. Nie mogę tolerować takiego zachowania. Musisz albo to koniec naszej przyjaźni.
6. Protesty pracowników firmy oczekiwane efekty.

12. Sekret Złotego Pola

LEGENDA Z OKOLIC DROHICZYNA I SIEMIATYCZ

Dawno, dawno temu w połowie drogi między Drohiczyzną a Siemiatyczami była niewielka wieś Krupice. Kilka kilometrów na południowy zachód od Krupic znajdował się stary **gród**, a obok niego mały kawałek ziemi zwany Złotym Polem. Na pewno zastanawiacie się, skąd pochodzi nazwa Złote Pole?

Historia Złotego Pola sięga początków XIX wieku. W Krupicach było wtedy tylko 20 domów. Gospodarze **siali** na polach zboże – głównie owies i żyto, hodowali świnie i krowy. Wśród nich mieszkał też Maciej – rolnik **z dziada pradziada**.

Pewnego dnia mieszkańcy Krupic zauważyli, że Maciej jest coraz bogatszy. Wybudował duży dom, a jego córki nosiły drogie **stroje**. Wszyscy zaczęli mówić, że Maciej stał się bogaty dzięki... ziemniakom.

W tym czasie ziemniak był nowością na Podlasiu. Nazywano go także **kartoflem, pyrą** czy po białostocku – **bulwą**. Skąd więc ziemniaki wzięły się w Europie i Polsce?

W XVI wieku ziemniaki do Europy sprowadził hiszpański podróżnik. Potem z Hiszpanii ziemniaki **zawędrowały** do Włoch, gdzie uprawiano je bardzo krótko. Na początku myślnano, że to rośliny ozdobne, a ich kwiaty robiły karierę nawet na papieskim dworze. Następnie ziemniak trafił do Irlandii, do której dotarł z Ameryki Północnej za sprawą brytyjskiego **handlarza niewolnikami** Francisa Drake'a. Natomiast we Francji uważano, że ziemniaki są roślinami szkodliwymi, gdyż niegotowane powodowały gorączkę.

W połowie XVII wieku pewien minister z Francji zaczął rozdawać **sadzonki** ziemniaków chłopom. W ten sposób spopularyzował tę roślinę. Później ziemniaki trafiły na dwór Ludwika XVI, ale to warzywo popularność we Francji zawdzięcza żartowi pewnego rolnika, który otrzymał od króla duży kawałek ziemi i posadził tam ziemniaki. Następnie kazał ich pilnować uzbrojonym po zęby strażnikom. Strażniczy trud nie pomógł. Gdy wieczorem żołnierze szli do domów, wówczas wieśniacy, pod osłoną nocy, kradli sadzonki i przynosili je do własnych ogrodów.

Do Polski ziemniaki dotarły bardzo szybko – już na początku XVI wieku, ale popularne stały się w XVIII i XIX wieku. I wtedy też po raz pierwszy na swoim polu posadził je biedny Maciej.

I. Przeczytaj tekst, a następnie odpowiedz na pytania.

0. Gdzie, według legendy, znajduje się Złote Pole?

Złote Pole znajduje się kilka kilometrów na południowy zachód od Krupic.

1. Gdzie jest położona wieś Krupice?

.....

2. Ile domów liczyła wieś Krupice na początku XIX wieku?

.....

3. Czym zajmował się Maciej?

.....

4. Na czym polegał żart rolnika z Francji?

.....

5. Dlaczego Maciej stał się źródłem legend o Złotym Polu?

.....

II. Odwołując się do tekstu, ułóż podane fragmenty w logicznej kolejności.

0.	1.	2.	3.	4.
d				

- Ostatecznie w połowie XVII wieku minister finansów Francji zaczął rozdawać sadzonki ziemniaków chłopom.
- Z Hiszpanii ziemniaki przybyły do Włoch, gdzie myślno, że to rośliny ozdobne.
- Następnie ziemniak trafił do Irlandii, do której dotarł z Ameryki Północnej za sprawą brytyjskiego handlarza niewolnikami Francisa Drake’a.
- W XVI wieku ziemniaki do Europy sprowadził hiszpański podróżnik.
- Początkowo ziemniaki traktowano jako rośliny dekoracyjne.

III. Wybierz poprawną odpowiedź.

0. Zrobić karierę, to inaczej:
 - a) stać się popularnym,
 - b) stać się najważniejszym,
 - c) zrobić coś niedobrego.
1. Pod osłoną nocy, to inaczej:
 - a) pod zastoną,
 - b) gdy jest ciemno i trudno coś / kogoś zauważyć,
 - c) wieczorem.
2. Uzbrojony po zęby, to inaczej:
 - a) bardzo dobrze uzbrojony,
 - b) przygotowany do wizyty u stomatologa,
 - c) posiadający zdrowe zęby.
3. Podchodzić z dużą dozą nieufności, to inaczej:
 - a) mieć rację,
 - b) podchodzić do czegoś / kogoś z pewnością,
 - c) nie wierzyć komuś, być nieufnym.
4. Rolnik z dziada pradziada, to inaczej:
 - a) rolnik, który dostał od kogoś pole,
 - b) rolnik od wielu pokoleń,
 - c) bardzo stary rolnik.
5. Sadzonka to:
 - a) miejsce, gdzie się siedzi i odpoczywa,
 - b) niewielkie naczynie, w którym rośnie kwiat,
 - c) młoda roślina, którą sadi się w ziemi.
6. Zawędrować znaczy:
 - a) przybyć, przyjść,
 - b) ukryć, schować,
 - c) posiać, posadzić.

IV. Połącz w pary synonimy.

0. siać ————— sadzić

1. ziemniak	a) zastanawiać się
2. myśleć	b) stroje
3. chłop	c) domek
4. ubrania	d) kupować i sprzedawać
5. handlować	e) ozdobny
6. chata	f) kartofel
7. dekoracyjny	g) popularny
8. znany	h) wieśniak

V. Ułóż zdania z rozsypanych wyrazów.

0. we, Francji, stać się, pewnego, popularny, rolnika, ziemniak, żarty, dzięki

Dzięki żartom pewnego rolnika ziemniak stał się popularny we Francji.

1. Od, XV, przywozili, wieku, do, Europy, handlarze, ich, niewolników, i, sprzedawali, bogatym, ludziom.

.....
.....

2. W, hiszpańscy, wieku, podróżnicy, Europy, przywieźli, XV, ziemniaki, do.

.....
.....

VI. Od podanych rzeczowników utwórz przymiotniki.

0. dwór – dworski

1. chłop –	7. Hiszpania –
2. Europa –	8. Podlasie –
3. głód –	9. Włochy –
4. południe –	10. papież –
5. ozdoba –	11. wieś –
6. złoto –	12. dekoracja –

VII. Dokończ zdania w trybie przypuszczającym.

0. Gdybym pojechał w okolice Drohiczyzna i Siemiatycz, **zobaczyłbym** Złote Pole.
1. Jeżeli bylibyście dobrymi gospodarzami, (sadzić) ziemniaki na polach.
2. Gdybym była bogata, (nosić) drogie sukienki.
3. Gdybym lubił ziemniaki, (jeść) często babkę ziemniaczaną.
4. Gdybyście spotkali ministra, czy (powie-
dzieć) mu o swoich pomysłach?
5. Czy (wezwać – ty) policję, gdybyś złapała kogoś kradzieży?
6. Gdybyś dobrze znał język polski,(móc) oglądać filmy po polsku.
7. Czy (chcieć – wy) spotkać się z nami w ten weekend?
8. Czy (mieć – ty) ochotę na kieliszek wytrawnego wina?

VIII. Uzupełnij tabelę.

	<i>co?</i>	<i>jaki?</i>	<i>mężczyzna</i>	<i>kobieta</i>
0.	dwór	dworski	dworzanin	dworzanka
1.	wieś			
2.	podróż			
3.	handel			
4.	złoto			
5.	dom			
6.	straż			
7.	ogród			
8.	rola			
9.	niewola			
10.	historia			

13. Biedny Maciek

LEGENDA O POWSTANIU MIEJSCOWOŚCI BOĆKI

Pod koniec marca, gdy świat budził się z zimowego snu, na dachu pewnego domu bocian zbudował gniazdo. Tej samej nocy Maciej, do którego ten dom należał, miał niezwykle realistyczny sen. Śniło mu się uśmiechnięte dziecko w złotej **kołysce**, które radośnie wyciągało rączki. Maciej obudził się rano pełen wiary i nadziei na lepsze jutro.

Rzeczywiście **los się** do Macieja **uśmiechnął**. Wiosną urodził mu się piękny i zdrowy syn. Dziecku na chrzcie nadano imię po ojcu. Młody Maciek rósł szybko, co cieszyło rodziców. Mówiono, że chłopiec będzie ich nadzieją i **pociechą** na stare lata.

Niestety, kilka lat później na całą wieś spadło wielkie nieszczęście. Zima była długa i mroźna. Wiosną zapasy jedzenia skończyły się, natomiast na polach i w ogrodach nie wyrosło jeszcze nic, co można by było zjeść. Rodzina Macieja żywiła się **szczawiem** oraz starymi ziemniakami. Podobnie było u innych. **Oslabieni** ludzie zaczęli poważnie chorować – co chwilę ktoś przychodził z wiadomością o pogrzebie w okolicy. Największe nieszczęście dotknęło jednak rodzinę Maćka. W ciągu tygodnia rodzice i rodzeństwo chłopaka zachorowali i zmarli.

Osamotniony Maciek ruszył w świat. Doszedł do miasta, jednak ludzie wydali mu się tam dziwnie obcy. Chłopak był bardzo młody, na wsi spędził całe swoje życie, źle się czuł w mieście, więc po kilku dniach ruszył w drogę powrotną do rodzinnego domu.

Gdy tylko dotarł na miejsce, zmęczony usnął w swojej chacie. Rano obudziło go wschodzące słońce i **klekot** bocianie rodziny. Otworzył szeroko oczy i zobaczył wystraszone **pisklę**. Maciek wszedł na drabinę i włożył młodego ptaka do gniazda, gdzie stały dorosłe bociany. Wtedy też głośno zapłakał, bo pomyślał, że nawet pisklę ma rodzinę, a on **jest sam jak palec**. Ustyszał wtedy: – Jeszcze dużo dobrego przed tobą.

Maciek przestraszył się, bo w okolicy nie było nikogo oprócz niego i bocianów.

– Nie bój się! Od lat żyjemy z ludźmi. Nauczyliśmy się waszego języka. Ty mi pomogłeś, ja pomogę więc tobie. Kop tam! – kontynuował bocian i wskazał Maćkowi duży kamień. Chłopak tak też zrobił i po chwili miał już w rękach skrzynię pełną złotych monet.

Za te monety Maciek kupił konia, kilka krów, latem wybudował sobie nowy dom, a jesienią ożenił się z piękną dziewczyną. Natomiast wioskę, która od tej pory zyskała jakby drugie życie, nazwano oczywiście Boćki.

I. Wybierz poprawną odpowiedź.

0. Maciejowi przyśniło się:
 - a) dziecko o złotych włosach,
 - b) dziecko w gnieździe,
 - c) uśmiechnięte dziecko.**
1. Maciej nazwał syna Maciek:
 - a) na pamiątkę po dziadku,
 - b) na pamiątkę po sobie,
 - c) żeby dziecko szybko rośło.
2. Rodzina Maćka zmarła:
 - a) w ciągu tygodnia,
 - b) po kilku tygodniach,
 - c) tydzień po tygodniu.
3. Po śmierci rodziny Maciek wyruszył:
 - a) do miasta,
 - b) na wieś,
 - c) do rodzinnego domu.
4. Rano Maciek znalazł:
 - a) dorosłego bociana,
 - b) małego bociana,
 - c) gniazdo z bociankami.
5. Skarb znajdował się:
 - a) w bocianim gnieździe,
 - b) za skrzynią,
 - c) pod kamieniem.

II. Wybierz poprawną odpowiedź.

0. Mały ptak to:
 - a) pociecha,
 - b) pisklę,**
 - c) klekot.
1. Człowiek bardzo zmęczony i bez sił jest:
 - a) zarażony,
 - b) poważny,
 - c) osłabiony.
2. Dźwięk, jaki wydaje bocian, to:
 - a) klekot,
 - b) rechot,
 - c) pisk.
3. Małe, lubiane dziecko, to:
 - a) pocieszyciel,
 - b) pociecha,
 - c) szczaw.
4. Łóżeczko do huśtania dziecka, to:
 - a) drabina,
 - b) kołyska,
 - c) kołysanka.

III. Wykreśl słowo, które nie pasuje do pozostałych.

0. kołyska – dziecko – pociecha – **bocian**
1. bocian – szczaw – klekot – pisklę
2. osłabiony – chory – realistyczny – przeziębiony
3. płacz – radość – nadzieja – pociecha
4. pisklę – dziecię – szczenię – imię

IV. Zamień zdania według wzoru.

0. Na dachu domu bocian zbudował gniazdo.
Gniazdo zbudowano na dachu domu.
1. Na chrzcie ksiądz nadał imię dziecku.

.....

2. Ludzie mówili, że dziecko będzie pociechą na stare lata.
.....
3. Mieszkańcy wsi żywili się szczawiem i starymi ziemniakami.
.....
4. Ptak powiedział mu, aby kopał pod kamieniem.
.....
5. Mieszkańcy Bocięk zbudowali wiele nowych domów.
.....

V. Połącz w pary wyrażenia.

0. przychodzić z 1. pełen 2. uśmiech 3. ruszyć 4. wielkie 5. otworzyć 6. sam 7. zyskać 8. droga	wiadomością a) nieszczęście b) powrotna c) oczy d) losu e) w świat f) drugie życie g) jak palec h) wiary i nadziei

VI. Wstaw zaimek *który* w odpowiedniej formie.

0. Bocian zbudował gniazdo na dachu domu, w **którym** mieszkał Maciek.
1. Maćkowi śniło się dziecko, radośnie wyciągało do niego rączki.
2. Wiosną urodził mu się syn, również dano na imię Maciek.
3. Zima, była długa i mroźna, przyniosła wiele nieszczęść.
4. Rodzina żywiła się starymi, zebrano w ubiegłym roku.

5. Ludzie w mieście, do dotarł Maciek, nie byli mili ani sympatyczni.
6. Maciek wrócił do wsi, w kiedyś mieszkał.
7. Maciek zauważył młodego ptaka, wypadł z gniazda.
8. Bocian pokazał Maćkowi miejsce, w chłopak powinien kopać.
9. Za pieniądze, w skrzyni, chłopak kupił konia, kilka krów i dom.
10. Wieś, zyskała nowe życie, została nazwana Boćki.

VII. Wpisz rzeczownik *gniazdo* w odpowiedniej formie.

0. Na dachu pewnego domu bocian zbudował **gniazdo**.
1. To pisklę wypadło z, które znajduje się na dachu.
2. Kilka młodych bocianów siedziało w na kominie domu.
3. Przysłowie mówi: zły to ptak, co własne kała.
4. Czy podobał Ci się film „Lot nad kukułczym”?
Bo mnie tak!
5. Miejsce, z którego wywodzi się rodzina, to rodzinne.
6. Dzięki ulepionemu z gliny i ukrytemu wśród drzew, nikt nie mógł dostrzec piskląt, które wiosną wykluły się z jajek.

14. Wierny łabędź

LEGENDA O POWSTANIU WYSOKIEGO MAZOWIECKIEGO

I. Dopasuj tytuły do poszczególnych akapitów.

Powstanie herbu / Powstanie nazwy Wysokie Mazowieckie / Miła niespodzianka / Trudny rok / Spacer burmistrza / Para łabędzi

1)

Dawno, dawno temu pewien książę mazowiecki założył nad rzeką Brok niewielki gród. Ponieważ w miasteczku było mało miejsca, budowano w nim wysokie i wąskie domy, nadano mu nazwę *Wysokie*. I choć położone było na Podlasiu, to należało do **władców** z Mazowsza, stąd też nazwa *Wysokie Mazowieckie*.

2)

Pewnego razu nad rzeką para łabędzi zbudowała sobie **gniazdo**. Jesienią ptaki odlatywały do ciepłych krajów, ale wiosną zawsze wracały do Wysokiego Mazowieckiego. Mieszkańcy grodu lubili te wspaniałe zwierzęta o charakterystycznych długich, białych szyjach.

3)

Jeden rok był wyjątkowo trudny. W marcu i kwietniu wiosenne **ulewy** zmyły **ziarna** z pól. W czerwcu i lipcu letnie **upały** wysuszyły ziemię. W rozgrzanym słońcem mieście wybuchło kilka pożarów, a ponieważ domy stały blisko siebie, ogień szybko przenosił się z jednego budynku na drugi. We wrześniu i w październiku deszczowa jesień przyniosła chłód, **ziąb** i **grad**. Zmęczeni i głodni ludzie zaczęli chorować, a wielu nawet zmarło.

4)

Zasmucony **burmistrz** i urzędnicy miejscy długo zastanawiali się, jak pomóc mieszkańcom. Nic im jednak nie przychodziło do głowy. Pewnego listopadowego dnia postanowili więc pójść nad rzekę, aby spokojnie zastanowić się nad jakimś planem. Z przyzwyczajenia poszli tam, gdzie zwykle były łabędzie gniazda.

5)

Jakie było ich zaskoczenie, gdy okazało się, że mimo późnej jesieni, znajomy łąbędź przywitał ich **trzepotem** swych skrzydeł. Ptak był **zmarznięty**, ale spokojny. Sprawiał wrażenie jakby się uśmiechał i mówił: – *Nie martwcie się. Wszystko będzie dobrze.* Burmistrz i urzędnicy od razu pomyśleli, że to dobry znak.

6)

Wróżba rzeczywiście okazała się **pomyślna**. W grudniu do miasta przyjechały wozy z jedzeniem i lekarstwami. Mieszkańcy Wysokiego Mazowieckiego powoli zaczęli wracać do zdrowia, a z wdzięczności dla ptaka, który nie zostawił ich samych w nieszczęściu, postanowiono, że łąbędź znajdzie się w **herbie** miasta.

II. Wykreśl, co nie pasuje.

0. śnieg – grad – lód – **upał**
1. latać – trzepotać – machać – pływać
2. pomyślny – dobry – miły – smaczny
3. ulewa – słońce – upał – gorąco
4. zmarznięty – gorący – chłodny – zimny
5. deszcz – śnieg – grad – niebo

III. Wpisz słowa z ramki przy odpowiednich definicjach.

księżę, herb, gród, władca , burmistrz, pomyślny, wróżba		
0.	władca	osoba, która rządzi
1.		miasteczko
2.		znak tego, co wydarzy się w przyszłości
3.		głowa miasta, prezydent miasta
4.		syn króla
5.		znak miasta, godło
6.		dobry, optymistyczny, pozytywny

IV. Połącz w pary.

0. **sprawiać** ————— **wrażenie**

1. urzędnik	a) kraje
2. ciepłe	b) skrzydłami
3. brzeg	c) miejski
4. trzepotać	d) rzeki
5. pomyślna	e) gród
6. herb	f) wróżba
7. niewielki	g) miasta

V. Wybierz, co pasuje.

0. Ulewa:
- a) słaby deszczyk,
 - b) silny deszcz,**
 - c) opady z kawałkami lodu.
1. Gniazdo:
- a) domek zbudowany przez ptaka,
 - b) jedzenie dla ptaków,
 - c) dźwięk wydawany przez ptaka.
2. Upał:
- a) jest bardzo gorąco,
 - b) jest bardzo zimno,
 - c) pada silny deszcz.
3. Grad:
- a) na niebie pojawia się kolorowy łuk,
 - b) z nieba spadają kawałki lodu,
 - c) pada śnieg.
4. Ziąb:
- a) jest zimno,
 - b) nie jest ani zimno, ani gorąco,
 - c) pojawia się tęcza.

15. Czarownica i złotowłosa księżę

LEGENDA Z OKOLIC GIEŁCZYNA

Dzisiejszy Giełczyn to drewniane chaty, pola i łąki. To miejsce, gdzie rzeka Biebrza łączy się z rzeką Narwią. To królestwo **biebrzańców** – ludzi z bagna – twardych, pracowitych, od wielu pokoleń mieszkających na tych pięknych i trudnych dla człowieka terenach. Jesienią bagno otwiera się na turystów szukających tutaj mocnych wrażeń i starych opowieści. A oto jedna z nich...

Dawno temu w okolicach Giełczyna pojawił się młody księżę ze swoimi **wojownikami**. Był to młodzieniec złotowłosy, wysoki, szczupły, o wąskich ustach stworzonych do całowania dziewczyn. Niestety, był też bardzo chory. Wierni towarzysze szukali dla niego ratunku. Ktoś pokazał im drogę do szałasów wiedźmy – Giełżychy z Giełczyna, która żyła tu zawsze, ponieważ lubiła spokój i towarzystwo dzikich zwierząt.

– Szkoda chłopca – pomyślała Giełżycha, gdy usłyszała prośbę towarzyszy księcia – taki młody i piękny. Jeszcze niczego dobrego w życiu nie doświadczył.

Sięgnęła po **czarcie ziele**, chociaż dobrze wiedziała, że nie mogą z niego korzystać zwykli ludzie, a za zdradzenie tajemnicy, czeka ją kara. Jednak nie wahała się ani chwili.

Chłopak obudził się o świcie. Gdy tylko poczuł się lepiej, od razu ruszył w kierunku rzeki. Nawet nie spojrzął na czarownicę i nie podziękował jej za uratowanie życia. Jednak czarownica z Giełczyna nie żałowała swojej decyzji.

Czas mijał. Przyszła jesień, a potem zima. W noc zimowego **przesilenia**, kiedy swoje święto obchodziły wszystkie czarownice, nad Biebrzę przybyły wiedźmy i inne dziwne **stwory**. Zwykle wtedy **odprawiano** magiczne **obrzędy**, wypowiadano **zaklęcia**, tańczono w blasku księżyca, kontaktowano się z duchami zmarłych. Jednak tym razem święto czarownic nad Biebrzą wyglądało zupełnie inaczej. Rozmawiano o karze dla Giełżychy za użycie czarciego ziele. Za zdradę pilnie strzeżonej tajemnicy czekała ją jedna kara – **wygnanie** do piekła.

Giełżycha nie chciała czekać na karę, dlatego sama postanowiła zmienić się w puchacza. Pod tą postacią żyje do dziś nad Biebrzą. A dziś miejscowi wierzą, że puchacz to pół diabeł, pół człowiek. Z kolei przyrodnicy podziwiają tę piękną, wielką sowę o oczach w kolorze lipcowego miodu, która pokochała biebrzańskie błota. Nie ma już Giełżychy, ale jest za to wieś Giełczyn. Została też legenda oraz rzeki Narew i Biebrza.

I. Zaznacz poprawną odpowiedź.

0. Giełczyn to miejscowość leżąca:
a) w miejscu, gdzie Biebrza łączy się z Narwią,
b) nad oceanem,
c) na Mazowszu.
1. Słowo biebrzańczy:
a) pochodzi z języka polskiego,
b) oznacza ludzi z bagna, twardych, pracowitych, zżytych z bagnistym terenem,
c) oznacza turystów chodzących po bagnach.
2. Według legendy Giełżycha obecnie:
a) przebywa w piekle,
b) pochowana jest we wsi Giełczyn,
c) żyje nad Biebrzą jako puchacz.
3. Czarcie ziele to:
a) lekarstwo na smutek,
b) zbierana w nocy roślina o magicznej mocy,
c) roślina, której moc może poznać każdy człowiek.
4. Podczas nocy zimowego przesilenia:
a) opowiadano legendy o powstaniu miejscowości Giełczyn,
b) odprawiano obrzędy przywołujące deszcz,
c) tańczono w blasku księżyca, kontaktowano się z duchami zmarłych.
5. Przyrodnicy opisują puchacza jako:
a) wielką sowę o oczach w kolorze lipcowego miodu,
b) pół diabła, pół człowieka,
c) magicznego mieszkańca bagiennej krainy.

II. Połącz w pary.

0. **wygnąć** ————— **do piekła**

1. odprawiać	a) drogę
2. wypowiadać	b) z duchami
3. kontaktować się	c) po czarcie ziele
4. sięgnąć	d) o karze
5. rozmawiać	e) zaklęcia
6. wskazać	f) obrzędy

III. Połącz wyrazy z ich znaczeniami.

0. zimowe przesilenie — czas, kiedy dzień na danej półkuli jest najkrótszy, a noc najdłuższa

1. diabeł	a) magiczne słowa wywołujące czary
2. obrzęd	b) doświadczony żołnierz
3. wojownik	c) zły duch z rogami, ogonem i kopytami; czart
4. szałas	d) dziwna i tajemnicza istota
5. stwór	e) mały, prymitywny domek, zbudowany z drzewa i gałęzi
6. zaklęcie	f) tradycyjnie powtarzane czynności o charakterze symbolicznym i magicznym

IV. Podane w nawiasie wyrazy zapisz w odpowiedniej formie.

0. Jesienią bagno otwiera się na (turyści) **turystów** szukających tutaj pięknych wrażeń.
1. Wierni towarzysze księcia pytali mieszkańców o (ratunek)
2. Mieszkańcy Giełczyna pokazali towarzyszom księcia (droga) do szałasu Giełzichy.
3. Czarownica wiedziała, że jeśli poda księciu (magiczne ziele), poniesie za to (kara)
4. Księżę ruszył w (góra) Biebrzy, nie spojrzawszy na (stara czarownica)
5. Jesienne wiatry przygnały nad (Biebrza) (ciemne chmury) zapowiadające deszcz.
6. Postanowiono ukarać (wiedźma) za (zdrada) tajemniczej mocy czarciego ziała.
7. Turyści podziwiają (wielka sowa) o oczach w kolorze lipcowego miodu.

16. Wędrowcy z Litwy

LEGENDA O POWSTANIU SUWAŁEK

Było to dawno, dawno, może trzysta, może czterysta, a może i więcej lat temu. Od strony Litwy, przez bagnistą i gęstą puszcę, wędrowali nikomu nieznanymi ludźmi. W ciągu dnia polowali na dzikie zwierzęta, łowili ryby w jeziorach i rzekach, a w nocy rozpalali wielkie ogniska i przyrządzali pyszne potrawy. Wieczorami w blasku ogniska śpiewali wesołe piosenki w języku, którego nikt z miejscowej ludności nie rozumiał, a w nocy smacznie **drzemali**. Zawsze jednak ktoś stał na straży i pilnował, czy gdzieś w oddali nie słychać odgłosów żołnierzy.

Nikt nie wie, dlaczego ci ludzie wyruszyli w kierunku Mazowsza. Może z tego powodu, że nie bardzo chcieli **podporządkować się** władzy księcia litewskiego. A może po prostu pragnęli zamieszkać bliżej Podlasia i Mazowsza, ponieważ o tych krainach słyszeli wiele dobrego. Podobno i klimat był tu łagodniejszy – lata cieplejsze i dłuższe, zimy mniej mroźne, a ziemia lepsze do uprawy roślin.

Chyba nigdy się tego nie dowiemy, więc dajmy już spokój tym **przypuszczeniom**. Ważne, że zmęczeni **wędrowcy i włóczędzy** – nazywani po litewsku *susiwiłkai* – doszli do Czarnej Hańcy, rzeki przepływającej przez malownicze tereny i **żywe** ziemie dzisiejszej Suwalszczyzny. A ponieważ spodobał im się piękny krajobraz i przyroda, litewscy wędrowcy postanowili zatrzymać się tu na zawsze.

Zaczęli więc ścinać drzewa, żeby zbudować z nich przyszłe domy. **Raz po raz** padały kolejne pnie drzew. Wędrowcy pracowali bardzo ciężko, a trud codziennego dnia **umilał** im radosny **świergot** ptaków. Wkrótce nad łagodnym brzegiem Czarnej Hańcy pojawiły się pierwsze, początkowo bardzo prymitywne, chatki. Z czasem wybudowano kolejne, tym razem bardziej okazałe. Wędrowcy cieszyli się, że znaleźli swoje miejsce na ziemi, a ich długa i ciężka podróż nareszcie dobiegła końca.

W ten właśnie sposób **przybysze** z Litwy dali początek nowej osadzie, która od litewskiego brzmienia słowa *włóczędzy* otrzymała nazwę Suwałki, a Suwalszczyzna do dziś jest miejscem chętnie odwiedzanym przez turystów.

I. Zaznacz właściwą odpowiedź.

0. Wędrowcy postanowili się zatrzymać, ponieważ:
a) **ponieważ spodobał się im piękny krajobraz i przyroda,**
a) byli bardzo zmęczeni,
b) mieszkańcy zaproponowali im gościnę.
1. Bohaterowie tej legendy to:
a) młodzieńcy z Mazowsza,
b) przybysze z Litwy,
c) wędrowcy z pobliskiej osady.
2. Nazwa Suwałki pochodzi od:
a) nazwy rzeki płynącej w okolicy,
b) imienia litewskiego księcia,
c) litewskiego słowa *susiwiłkai*.
3. Wędrowcy wyruszyli w kierunku Mazowsza, ponieważ:
a) tam, gdzie mieszkali, brakowało pożywienia,
b) słyszeli o tej krainie wiele dobrego,
c) chcieli tam założyć miasto.
4. Bohaterowie legendy:
a) budowali swoje domy z drewna,
b) budowali swoje domy z cegieł,
c) zamieszkali w domach, które zastali na tych terenach.

II. Do poniższych wyrazów dobierz synonimy z ramki.

przypuszczenie, okazały, przyrządzać, podporządkować się, raz po raz, świergot,
włóczęga, wędrowiec

0. bezdomny – włóczęga

1. kolejno, co chwilę –
2. wspaniały –
3. przygotowywać –
4. ćwierkanie –
5. podróżnik –
6. hipoteza –
7. dostosować się –

III. Uzupełnij zdania wyrazami z ramki.

okazały, podporządkowywać się, raz po raz, ~~świergot~~, wędrowiec, wyśmienity, przypuszczenie

0. Poranne spacerowanie, w czasie których mogę słuchać wesołego **świergotu** ptaków, dostarczają mi pozytywnej energii na cały dzień.
1. Na razie są to tylko nasze Musimy jeszcze udowodnić, że tak rzeczywiście było.
2. Mieszkamy w najbardziej domu w całej okolicy. Łatwo go zauważysz, bo wszyscy zwracają na niego uwagę.
3. Anna nie jest dobrą kucharką, ale przygotowuje naprawdę desery.
4. Zmęczony odpoczywał na brzegu jeziora.
5. Jeśli nie umiesz dowódcy, na pewno nie będziesz dobrym żołnierzem.
6. Byłem naprawdę przestraszony. Ktoś albo coś uderzało w drzwi.

IV. Wstaw właściwą formę rzeczownika **włóczęga**.

0. Ludzie bezdomni, którzy nie mają swojego domu, często nazywani są **włóczęgami**.
1. Wieczorem przyszedł tu jakiś z okolicy.
2. Długo przyglądałem się temu Ja nie mógłbym tak żyć bez domu.
3. wędrują z miejsca na miejsce bez określonego celu.
4. Czytałam piękną opowieść o przyjaźni chłopca z
5. Bez, którzy podróżują po świecie i opisują swoje przeżycia, literatura podróżnicza byłaby mniej ciekawa.
6. Piotr nie chciał spotkać na swojej drodze biednego

V. Wykreśl wyrażenia, które nie pasują do pozostałych.

0. Przybysze z Litwy dali początek *nowej osadzie / nowemu miastu / nowego kierunku*.
1. Było to bardzo dawno temu, może *dwustu lat temu / może trzysta lat / może czterysta lat*.
2. Przy ognisku usiedli: *zmęczeni wędrowcy / strudzeni mężczyźni / litewskich przybyszów*.
3. Zaczęli budować prymitywne *chatki / okazałych domów / pierwsze mieszkania*.
4. Spodobał im się *piękny krajobraz / litewska przyroda / ten widok*.

17. „Tylko cin mu zostawię”

LEGENDA O POWSTANIU TYKOCINA

Dawno temu nad rzeką Narwią żyły dwa **plemiona**, które od wielu wieków prowadziły ze sobą wojny. Na lewym brzegu mieszkało plemię **słowiańskie**. Jego władcą był potężny Boguchwał. Na prawym brzegu, wśród gęstego lasu, mieszkało plemię **jaćwieskie**, któremu dowodził niezwykłszy Joc. Boguchwał miał piękną córkę o imieniu Boginka. Natomiast Joc miał przystojnego syna. Młodzieniec nazywał się Jur. Chłopak i dziewczyna byli **rówieśnikami**. I jak się pewnie już domyślicie, musiały wyniknąć z tego niemałe kłopoty.

Pewnego ranka Jur polował na okazałą sarnę. Tak gonił za zwierzęciem, że w nagle znalazł się na słowiańskim brzegu. Tam zobaczył Boginkę, córkę Boguchwała. Dziewczyna tak bardzo spodobała się młodzieńcowi, że postanowił ją porwać i bez jej zgody wziąć za żonę. Sprytna **panienka** uciekła przed nim i ukryła się w lesie.

Jur nie mógł zapomnieć o Bogince, dlatego poprosił swojego ojca o pomoc. Joc wysłał więc do Boguchwała wóz pełen **podarunków**. Ale słowiański władca odrzucił prezenty i powiedział, że nigdy nie **wyda** swojej córki **za** Jura. Boginka nigdy nie będzie jego żoną!

Jur był **załamany**, ale to Joc zdenerwował się tak bardzo, że nie mógł przez całą noc dojsć do siebie. Chodził w kółko i krzyczał: Ja mu z grodu TYKO CIŃ zostawię, co miało znaczyć, że gród zostanie całkowicie zniszczony.

Następnego ranka doszło do wielkiej bitwy. Po przeciwnych stronach stanęły wojska Boguchwała i Joca. Walka trwała cały dzień, czyli od świtu do nocy. Zwycięstwo przypadło Boguchwałowi, który **ku przestrodze** innych władców, a także na pamiątkę wygranej walki, kazał swój gród nazwać Tykocinem.

Może dlatego obecnie w Tykocinie walki toczy się tylko w ramach zabawy. Malownicze miasteczko, w którym można zobaczyć **żydowską świątynię, czyli synagogę** oraz barokowy kościół Świętej Trójcy, w ciągu tygodnia jest dość spokojne. Niektórzy mogliby nawet powiedzieć, że jest po prostu senne. Ale w weekendy wspaniałe zabytki i przyjemna atmosfera przyciągają do miasteczka nad Narwią wielu turystów z całej Polski.

I. Wybierz poprawną odpowiedź.

0. Nad rzeką Narwią żyły dwa plemiona:
- a) **Słowian i Jaćwingów,**
 - b) Słowian i Boguchwałów,
 - c) Słowików i Jaćwingów.
1. Córka władcy Słowian nazywała się:
- a) Nastka,
 - b) Boguchwała,
 - c) Boginka.
2. Jurowi nie udało się porwać córki Boguchwała, ponieważ:
- a) poprosiła o pomoc ojca,
 - b) dziewczyna schowała się w lesie,
 - c) wskoczyła do wody.
3. Joc chciał dać Boguchwałowi:
- a) wspaniałą sarnę,
 - b) swoje wojsko,
 - c) dużo prezentów.
4. Joc postanowił zniszczyć gród Boguchwała, ponieważ:
- a) nie podobały mu się prezenty od władcy Tykocina,
 - b) pokłócił się z synem,
 - c) Boguchwał nie pozwolił córce wyjść za Jura.
5. Walkę wygrało plemię:
- a) słowiańskie,
 - b) jaćwieskie,
 - c) nie wiadomo.
6. Turyści przyjeżdżają do Tykocina z powodu:
- a) walki plemion,
 - b) zabytków i miłej atmosfery,
 - c) tanich miejsc noclegowych.

II. Połącz w pary synonimy.

0. **problem** ————— **kłopot**

1. niezwyknięzony	a) mieć
2. senny	b) spokojny
3. załamany	c) nauczka, ostrzeżenie
4. świt	d) poranek
5. przeciwny	e) wspaniały
6. przestroga	f) smutny, zmartwiony
7. okazały	g) wrogi
8. podarunek	h) dziewczyna
9. posiadać	i) niepokonany
10. panienka	j) prezent

III. Wpisz spójniki z ramki.

α, ale (2x), czyli, dlatego (2x), i, który, ponieważ, że

0. Na lewym brzegu mieszkało plemię słowiańskie, **a** na prawym brzegu jaćwieskie.
1. Joc nie miał córki, miał przystojnego syna.
2. Chłopak dziewczyna byli w tym samym wieku.
3. Jur zakochał się w Bogince, postanowił ją porwać.
4. Dziewczyna ukryta się w lesie, była sprytna.
5. Joc wysłał Boguchwałowi mnóstwo prezentów, ojciec Boginki ich nie przyjął.
6. Boguchwał powiedział, nie pozwoli na ślub Boginki i Jura.
7. Joc był wściekły, postanowił zniszczyć gród.
8. Walka trwała od świtu do nocy, cały dzień.
9. Bitwę wygrał Boguchwał, potem nazwał gród Tykocinem.

IV. Rozwiąż krzyżówkę i zapisz hasło.

0. Joc to ojciec, Jur to **syn**.

1. Barokowy kościół Świętej Trójcy to

2. Plemiona słowiańskie i jaćwieskie żyły nad rzeką, która nazywała się.....

3. Boginka, córka Boguchwała, nie ma męża. To

4. Jur chciał poślubić Boginkę, dlatego potrzebna mu była
Boguchwała.

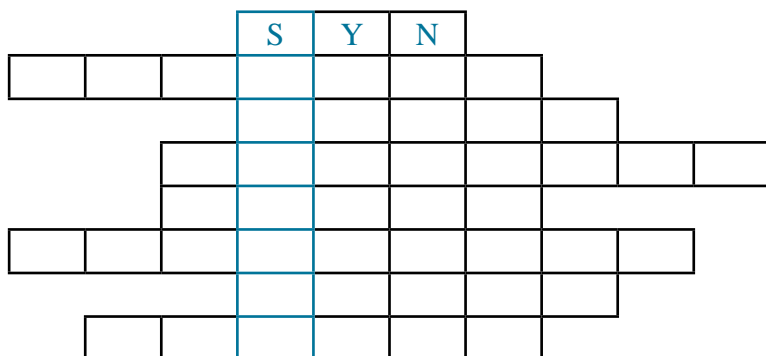
5. Chłopak wybrał się na i gonił za sarną.

6. Las na prawym brzegu rzeki był i pełen zwierzyny.

7. Potężny Boguchwał to plemienia
słowiańskiego.

HASŁO: _ _ _ _ _

– miejsce, w którym modlą się wyznawcy judaizmu (żydzi)

18. Samotny rycerz i rusałka

LEGENDA Z OKOLIC DROHICZYNA

Spacerując po zabytkowych uliczkach Drohiczyzna, odnosimy wrażenie, że cofnęliśmy się w czasie. A to dlatego, że co chwilę widzimy jakiś niezwykle zabytek: katedrę **pod wezwaniem** Świętej Trójcy, kościół czy klasztor benedyktynek z XVIII wieku. Nad miastem góruje też najlepszy w okolicy punkt widokowy – Góra Zamkowa.

Jak mówi miejscowa legenda, podobno raz na sto lat jedna ze ścian zamku otwiera się, żeby wypuścić na wody Bugu łodzie pełne magicznych rycerzy. Rycerze, pływając w łodziach, nucą przez całą noc dawne pieśni. Lecz gdy przychodzi świt, a pierwsze promienie słońca pojawiają się nad miastem, szybko wracają do zamku i znikają na kolejne sto lat.

Jednak pewnego razu, może pięćdziesiąt, a może osiemdziesiąt lat temu, jeden z rycerzy **zapatrzył się** na piękną dziewczynę, która stała nad brzegiem rzeki, przez co **przegapił** moment powrotu do zamku. Ściana zamku się zamknęła i nie było już dla niego powrotu. Od tej pory, **bląkając się** po pobliskich łąkach i lasach, czeka w ukryciu, aż ściana zamku znowu się otwori. Wtedy będzie mógł dołączyć do towarzyszy, którzy ponownie wyłyną w łodziach na wody Bugu.

Podobno jednak kilku mieszkańców Drohiczyzna widziało samotnego mężczyznę, który w letnią noc spacerował na prawym brzegu rzeki. Mówi się, że to właśnie samotny rycerz.

Czy jednak zwykła, nawet najpiękniejsza dziewczyna, mogła **zawrócić w głowie** magicznemu rycerzowi? Ludzie mówią, że rycerz wcale nie zapatrzył się na śliczną dziewczynę, ale to rusałka – przepiękna zjawa – rzuciła na niego urok. W wodach Bugu czeka w ukryciu wiele innych, dziwnych postaci: duchy, zjawy i rusałki. Niektóre brzydkie jak noc, inne niezmiernie piękne. Niektórzy mieszkańcy Drohiczyzna twierdzą jednak, że to musiała być miejscowa dziewczyna, bo w Drohiczyźnie mieszkają przecież panny nieprzeciętnej urody.

I. Zaznacz, czy poniższe stwierdzenia są zgodne z tekstem (P) czy nie (F).

	P	F
0. Spacerując po Drohiczynie, można zobaczyć klasztor Świętej Trójcy.		X
1. Legenda głosi, że z zamku na rzekę Bug wypływają łodzie z rycerzami.		
2. Rycerze z tykocińskiego zamku od zmroku do świtu błąkają się bez celu po mieście.		
3. Jeden z rycerzy nie zdążył wrócić z towarzyszami do zamku.		
4. Powodem nieuwagi rycerza było zbyt długie wpatrywanie się w urodziwą dziewczynę.		
5. Brzydka jak noc rusałka rzuciła urok na nieuwważnego młodzieńca.		
6. Kilku mieszkańców Drohiczyna widziało samotnego rycerza w okolicach rzeki.		
7. Rycerzowi udało się w końcu dołączyć do towarzyszy.		
8. Niektóre dziewczęta z Drohiczyna są niezwykle piękne, a inne brzydkie jak noc.		

II. Wykreśl, co nie pasuje.

0. katedra – kościół – **ksiądz** – klasztor
1. przeciętny – magiczny – tajemniczy – dziwny
2. zjawa – rusałka – duch – dziewczyna
3. bardzo – wesoło – strasznie – niezmiernie
4. urodziwa – piękna – miejscowa – śliczna
5. sam – ukryty – samotny – pojedynczy
6. rusałka – dziewczyna – panna – panienka
7. jeszcze raz – samotnie – znowu – ponownie

III. Połącz wyrazy z ich definicjami.

- 0. punkt widokowy** ——— **miejsce, z którego oglądamy panoramę okolicy**
1. pod wezwaniem	a) zatrzymać na kimś lub na czymś na dłużej wzrok
2. przegapić	b) przyłączyć się np. do grupy
3. błąkać się	c) chodzić bez celu
4. górować	d) piękno, piękny wygląd
5. zapatrzeć się	e) rozkochać kogoś w sobie
6. uroda	f) na pamiętkę imienia
7. zawrócić w głowie	g) dominować, wyróżniać się, przewyższać
8. dołączyć	h) spóźnić się, nie zdążyć na coś

IV. Utwórz przysłówki od przymiotników.

0. **niezwykły – niezwykle**

1. szybki	–	
2. magiczny	–	
3. samotny	–	
4. ponowny	–	
5. piękny	–	
6. brzydki	–	
7. nagły	–	

V. Uzupełnij zdania przysłówkami z ćwiczenia IV.

0. Historia o samotnym rycerzu jest **niezwykle** ciekawa.
1. przeczytałem tę legendę. Teraz rozumiem ją lepiej.
2. piękna dziewczyna pojawiła się na brzegu rzeki. Nie widziałem jej wcześniej.
3. Rycerz z Drohiczyzna błąka się po łąkach i lasach.

4. Kasia opowiada uczniom podlaskie legendy. Mogą jej słuchać godzinami.
5. Nie podoba mi się tutaj. Nie ma tu żadnych zabytków, a poza tym jest
6. Drohiczyn to przepiękne miasto. Tu jest po prostu
7. Mówisz za Naprawdę nic nie rozumiem. Proszę, mów wolniej.

VI. Przekształć zdania według wzoru.

0. Spacerujemy po Drohiczynie i oglądamy ciekawe zabytki.
Spacerując po Drohiczynie, oglądamy ciekawe zabytki.
1. Rycerze pływają w łodziach i nucą dawne pieśni.

2. Rycerz patrzył na piękną dziewczynę i przegapił moment powrotu do zamku.

3. Dziewczyna stała nad brzegiem rzeki i patrzyła w dal.

4. Rycerz błąka się po pobliskich lasach i czeka na otwarcie się ściany zamku.

19. Matka Boża z lipy

LEGENDA O POWSTANIU LIPSKA

Wyczerpany jeździec jechał piaszczystą drogą. Mijał stare drzewa: wysokie sosny, **wiekowe** świerki, ogromne dęby, wielkie jesiony i mnóstwo pachnących lip. Wśród drzew zauważył różne gatunki zwierząt, które mieszkały w puszczy: żubry, łosie, jelenie i niedźwiedzie. Nad głową widział **klucz** ptaków. Zachwycił go ten widok, więc postanowił, że to będzie jego miejsce na ziemi.

Stańko, bo tak miał na imię nasz podróżny, pochodził z Mazowsza i był żołnierzem. Brał udział w różnych bitwach i wojnach. Zwiedził pół świata i teraz zatęsknił za spokojniejszym życiem.

Pomyślał, że w miejscu, gdzie kończy się las, na pagórku, wśród kwitnących lip, postawi swój dom. **Nieopodal** lip, w których cicho brzęczały pszczoły, zbudował szałas. Przypomniawszy sobie, że kiedy wyjeżdżał z rodzinnego domu, matka serdecznie go ucałowała i wręczyła mu podarunek na drogę. Gdy Stańko go rozwinął, zobaczył obrazek Matki Boskiej. Chłopak przycisnął do serca ten cenny **drobiazg**. Następnie obrazek zawiesił na lipie. Kilka miesięcy później poślubił Nastkę, dziewczynę z sąsiedniej wsi. Stańko i Nastka stworzyli szczęśliwą rodzinę. Chłopak był wdzięczny Matce Bożej z lipy za pomoc.

Bardzo szybko wzgórze nad rzeką Biebrzą rozrosło się. Miejscowi ludzie nazwali osadę Lipskiem. W 1580 roku król Stefan Batory nadał wsi prawa miejskie i herb – łódź z **żagle**m, ponieważ miał nadzieję, że w przyszłości powstanie tu wielki rzeczny port. Szkoda, że marzenie króla jeszcze się nie spełniło...

I. Wybierz poprawną odpowiedź.

0. Wyczerpany to:

- a) biedny,
- b) zmęczony,**
- c) brudny.

1. Wiekowy to:

- a) ogromny,
- b) świeży,
- c) bardzo stary.

2. Sąsiedni to:
 - a) położony blisko czegoś,
 - b) lubiący sąsiadów,
 - c) daleki.
3. Serdecznie to:
 - a) smutno,
 - b) z życzliwością, z uczuciem,
 - c) uczciwie.
4. Podarunek to inaczej:
 - a) kara,
 - b) prezent,
 - c) torba.
5. Bitwa to inaczej:
 - a) bałagan,
 - b) walka dwóch przeciwników,
 - c) wyprawa, podróż.
6. Miejscowy człowiek to osoba, która:
 - a) mieszka w mieście,
 - b) mieszka na wsi,
 - c) mieszka w danej okolicy, na wsi lub w mieście.

II. Za pomocą przedrostków z ramki utwórz czasowniki (w aspekcie dokonanym). Uwaga! Jeden przedrostek nie zostanie wykorzystany.

po-, po-, do-, za-, z-, s-, do-, po-, od-

0. Wczoraj **do-jechał** do ciemnego i gęstego lasu.
1. Stańkobudował swój dom na pagórku wśród pachnących lip.
2. Nie był pewny, alemyślał, że to najlepsze miejsce na dom i założenie rodziny.
3. Już dawnotęsknił za spokojnym życiem rodzinnym.
4. Tak ciężko pracował przy budowie domu, że nie miał czasujechać do matki.
5. Razem z Nastką, którąślubił,tworzyli szczęśliwą rodzinę.
6. Podróżnywiedział się od miejscowych, że nazwa Lipsk pochodzi od lipy.

III. Połącz w pary.

0. prawa ————— miejskie

1. klucz	a) z żaglem
2. miejsce	b) ptaków
3. łódź	c) na drogę
4. port	d) na ziemi
5. gatunki	e) rzeczny
6. podarunek	f) zwierząt

IV. Połącz wyrazy z kolumn A, B, C tak, aby powstały frazy.

	A	B	C
0.	zauważyć	wśród	drzew
1.	dostrzec	nad	lipie
2.	pochodzić	z	głową
3.	wyjeżdżać	na	Mazowsza
4.	przycisnąć	do	domu
5.	zawiesić	z	dawnym życiem
6.	zatęsknić	w	serca
7.	mieszkać	za	puszczy

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

V. Dopusz liczbę pojedynczą do wyrazów w liczbie mnogiej.

	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
0.	drzewo	drzewa
1.		sosny
2.		świerki
3.		dęby
4.		jesiony
5.		lipy
6.		żubry
7.		łośie
8.		jelenie
9.		niedźwiedzie
10.		ptaki
11.		pszczoły

VI. Wpisz rzeczownik zwierzę w odpowiednich przypadkach liczby mnogiej.

0. Lubię chodzić do lasu i obserwować dzikie **zwierzęta**.
1. Stańko jechał konno i przyglądał się
2. Nie mam w domu żadnych, ponieważ jestem alergikiem.
3. Żubr, łoś i jeleni to leśne.
4. Dzikie mogą być naprawdę niebezpieczne. Trzeba zachować ostrożność.
5. Anna kocha konie, dlatego pracuje z tymi
6. Prosimy nie karmić

7. Mój kolega poleciał do Afryki. Był zachwycony. Po powrocie opowiadał głównie o dzikich, które obserwował na wolności.

VII. Wpisz brakujące wyrazy.

Jeździec jechał piaszczystą (0.) **drogą**. Wokół drogi rosły stare (1.).....: sosny, świerki, dęby. Wśród drzew młodzieniec zauważył różne (2.) zwierząt: żubry, łosie, jelenie niedźwiedzie. Nad głową zobaczył klucz (3.) Zachwycił go ten (4.) Postanowił, że w tym (5.), gdzie kończy się las, postawi (6.) Znalazł swoje miejsce na (7.)

20. Miecz i krzyż

LEGENDA Z OKOLIC KRUSZYNIAN I SOKÓŁKI

Dziś na Podlasiu mieszka niewielu **Tatarów**. Kilka rodzin w Kruszyńniach, Bohonikach, Sokółce i Białymstoku. Jednak kiedyś mieszkało tu sporo **muzułmanów**, którzy dzielnie służyli polskiemu królowi. Jednym z nich był Ali, rycerz niski, ale za to silny, odważny i uparty. Jego żoną została Julia, młoda Polka z domu Popławskich. Niebieskooka blondynka urodziła mu nie tylko trzech wspaniałych synów, ale też dała nazwisko, ponieważ polscy Tatarzy, choć zachowywali swoje egzotyczne imiona, nazwiska mieli po polskich żonach.

Ali był doskonałym żołnierzem i gospodarzem, dlatego co roku jego majątek stawał się coraz większy. Nie podobało się to Zbyszkowi, ubogiemu **szlachcicowi**, który zamiast pracować, wolał spędzać czas w **karczmie**, gdzie – co tu dużo mówić – lubił sporo wypić.

Pewnej jesiennej nocy, po bardzo długiej wizycie w karczmie, Zbyszek zmarł. Ludzie mówili, że z powodu alkoholu i nieżyczliwej zazdrości. Kilka dni po pogrzebie Zbyszka we wsi zaczęły dziać się dziwne rzeczy. W nocy psy i **szczenięta szczekały** bez powodu. Konie i **źrebięta** nie chciały jeść. Krowy przestały dawać mleko. Inne rodziły martwe **cielęta**. Nawet ptaki przestały śpiewać, a pod drzewami znajdowano martwe pisklęta. Mówiono, że to Zbyszek z zazdrości zmienił się w **upiora**, który sprowadza nieszczęście do wsi.

Mieszkańcy poprosili o pomoc starca z sąsiedniej wsi. Siwobrody mężczyzna, który niejedno już w życiu widział, poradził sprawdzony sposób na upiory – trzeba odkopać ciało zmarłego, a następnie odciąć głowę **trupa** i włożyć mu ją między nogi. Wtedy upiór na zawsze zniknie.

Nikt jednak nie chciał podjąć się tak strasznego zadania. Dzielny Ali wziął miecz i wieczorem poszedł na cmentarz. Towarzyszyła mu Julka, która zabrała ze sobą krzyż, wodę święconą i kilka główek czosnku.

Co się działo na cmentarzu, tego nikt nie wie. Ali i Julia nie chcieli o tym z nikim rozmawiać. Trudno więc powiedzieć, czy skuteczniejszy w działaniu okazał się miecz czy krzyż. A może woda święcona i czosnek? Jedno jest pewne – po tej wizycie wszystko wróciło do normy. I więcej żaden z mieszkańców wsi niczego nie zazdrościł swojemu sąsiadowi.

I. Zaznacz, czy poniższe stwierdzenia są zgodne z tekstem (P) czy nie (F).

	P	F
0. Obecnie na Podlasiu mieszka wielu Tatarów	X	
1. Tatarzy z Podlasia nie chcieli służyć polskiemu królowi.		
2. Tatarzy, którzy zamieszkali na Podlasiu, zawsze zmieniali swoje nazwiska na polskie.		
3. Ali zaprzyjaźnił się z ubogim szlachcicem o imieniu Zbyszek.		
4. Zbyszek zmarł, ponieważ w karczmie zjadł zbyt obfitą kolację.		
5. Po śmierci Zbyszka we wsi zaczęły się dziać dziwne rzeczy.		
6. Sprawdzony sposób na zniknięcie upiora to odcięcie mu nóg.		
7. Małżonkowie pokonali upiora, używając krzyża, wody święconej i czosnku.		
8. Po powrocie Alego i Julii z cmentarza życie we wsi toczyło się normalnie.		

II. Wykreśl słowo, które nie pasuje do pozostałych.

0. pogrzeb – cmentarz – zmarły – **muzułmanin**
1. żołnierz – wojownik – rycerz – gospodarz
2. pisklę – źrebię – koń – cielę
3. zmarły – nieżywy – trup – pogrzeb
4. krowa – szczenię – pies – kot
5. ubogi – nędzny – dzielny – biedny
6. czarnooka – szatynka – niebieskooka – zielonooka
7. stwór – siwobrody – upiór – zjawa

III. Połącz wyrazy z ich definicjami.

0. siwobrody ————— mężczyzna z siwą brodą

1. niebieskooka	a) miejsce, gdzie zakopuje się ciała zmarłych osób
2. szlachcic	b) zmarły, który straszy ludzi
3. karczma	c) ciało zmarłego człowieka
4. upiór	d) mężczyzna, który w dawnej Polsce miał specjalne prawa
5. trup	e) dawna nazwa miejsca, gdzie można było coś zjeść
6. cmentarz	f) kobieta o niebieskich oczach
7. czosnek	g) odgłos wydawany przez psa
8. szczekanie	h) białe warzywo, podobne do cebuli, które ma silny aromat

IV. Połącz w pary.

0. młoda owca ————— jagnię

1. młody koń	a) prosię
2. młody pies	b) cielę
3. młoda krowa	c) pisklę
4. młody ptak	d) źrebię
5. młoda świnia	e) szczenię

V. Uzupełnij zdania według wzoru.

0. Mój dziadek hoduje **prosięta** (prosię).
1. Mój brat hoduje (cielę).
2. Mój wujek hoduje (pisklę).
3. Moja babcia hoduje (źrebię).
4. Moja siostra hoduje (jagnię).
5. Moja koleżanka hoduje (szczenię).
6. Mój kolega hoduje (koźlę).

VI. Wykonaj ćwiczenie według wzoru, zwracając uwagę na zapis małą lub wielką literą, a następnie uzupełnij regułę ortograficzną.

0. Mężczyzna, który mieszka w Stanach Zjednoczonych, to **Amerykanin**.
1. Człowiek, który wierzy w Allaha i wyznaje islam, to
2. Mieszkaniec Rzymu to
3. Człowiek, który w dawnej Polsce należał do mieszczaństwa, to
4. Mieszkaniec Białegostoku to
5. Człowiek, który należał do dworu i mieszkał w zamku, to
6. Mieszkaniec Mazowsza to
7. Mieszkaniec Podlasia to
8. Człowiek nieochrzczony, który wierzy w wielu bogów, to

Nazwy mieszkańców krajów zapisujemy a) wielką / małą literą, podobnie jak nazwy mieszkańców krain historycznych. Natomiast nazwy mieszkańców miast, członków grup społecznych oraz wyznawców religii zapisujemy b) wielką / małą literą.

Magia powtarzania!

I. Uporządkuj słownictwo według kategorii.

bagno, bawienie, budowanie, cerkiew, chata, chłop, cmentarz, czarowanie, dom, drabina, dworzanie, dwór, hetman, kapliczka, karczma, klasztor, koryto, kościół, kronika, król, krzyż, książę, las, miasto, miecz, mikstura, modlenie się, obraz, osada, pagórek, pałac, pan, pielgrzymowanie, pływanie, podarunek, pole, polowanie, punkt widokowy, rachunek, rycerz, strzelanie, szlachcic, uzdrowisko, walczenie, wędrowanie, wianek, wieś, władca, zakonnik, zamek

osoba	budynek	miejsce	przedmiot	czynność
			koryto	

II. Rozszyfruj nazwy zwierząt.

0. rkoaw – krowa

1. szpczoła –

2. ñok –

3. bieźrę –

4. kidz –

5. ałbędź –	11. nieszczę –
6. yszm –	12. wiedźniedź –
7. leńej –	13. uźrb –
8. pykuszcz –	14. soł –
9. cioban –	15. wiśnia –
10. takp –	16. waco –

III. Połącz części wyrazów.

0. rusał-ka

1. ko-	a) -wa
2. staru-	c) -ka
3. czaro-	d) -dźma
4. wie-	e) -na
5. zja-	f) -bieta
6. dziew-	g) -czyna
7. pan-	h) -szka
8. zielar-	i) -na
9. żo-	j) -wnica

IV. Uzupełnij zdania według wzoru.

0. Mieszkam w mieście.

- Mieszkam wsi.
- Oni są cmentarzu.
- Jesteśmy kościele.
- Odпочywamy rzeką.
- Czekamy parku.
- Odпочywamy lesie.
- Czekam moście.
- Jesteśmy górze.

Jadę do miasta.

- Jadę wieś.
- Oni idą cmentarz.
- Idziemy kościoła.
- Jedziemy rzekę.
- Idziemy parku.
- Idziemy lasu.
- Chodźmy most.
- Wchodzimy górę.

V. Uzupełnij zdania podanymi wyrazami.

groźny, burzliwy, urokliwy, ustronny, okazały, tajemniczy, załamany

0. Wspaniały, piękny, dostojny, to inaczej **okazały**.
1. Cichy, spokojny, odosobniony, to inaczej
2. Intensywny, niespokojny, szalony, to inaczej
3. Niebezpieczny, ryzykowny, niepokojący, to inaczej
4. Piękny, malowniczy, sympatyczny, to inaczej
5. Smutny, przygnębiony, nieszczęśliwy, to inaczej
6. Zagadkowy, niejasny, nieodgadniony, to inaczej

VI. Połącz w pary wyrazy z kolumn.

0. zawrócić

1. zakochać się
2. zapalać
3. rzucić
4. zrobić
5. być
6. rosnąć

a. komuś w głowie

- b. na kogoś urok
- c. jak grzyby po deszczu
- d. od pierwszego wejrzenia
- e. do kogoś uczuciem
- f. karierę
- g. sam jak palec

VII. Uzupełnij zdania związkami wyrazowymi z ćwiczenia VI w odpowiedniej formie.

0. Jakiś czas temu Zosia **zawróciła w głowie** Markowi. Całymi dniami myślał tylko o niej.
1. Ktoś musiał na Marka. Przecież on zawsze powtarzał, że nigdy się nie zakocha w żadnej dziewczynie.
2. Bartek również w Zosi. Oj, ta Zosia! Teraz dostaje kwiaty i czekoladki zarówno od Marka, jak i od Bartka.

3. Niestety Zosia nie do Bartka. Całymi dniami myślała tylko i wyłącznie o Marku.
4. Kiedy Zosia wybrała Marka, Bartek
– oprócz kota nie miał zupełnie nikogo bliskiego.
5. Bartkowi nie pozostało nic innego, jak tylko
polityczną. Kilka lat później został nawet prezydentem wielkiego miasta.
6. I jakoś dziwnym trafem ogromne wieżowce
w samym centrum miasta. A jeszcze 10 lat temu był tu uroczy park, do którego przychodzili zakochani Zosia i Marek.

Tablice odmiany trudniejszych wyrazów

Białystok

M. kto? co?	Białystok
D. kogo? czego?	Białegostoku
C. komu? czemu?	Białemustokowi
B. kogo? co?	Białystok
N. (z) kim? (z) czym?	Białymstokiem
Mc. (o) kim? (o) czym?	Białymstoku
W.	Białystoku

liść

M. kto? co?	liść	liście
D. kogo? czego?	liścia	liści
C. komu? czemu?	liściowi	liściom
B. kogo? co?	liść	liście
N. (z) kim? (z) czym?	liściami	liśćmi
Mc. (o) kim? (o) czym?	liściu	liściach
W.	liściu	liście

kościół

M. kto? co?	kościół	kościóły
D. kogo? czego?	kościółta	kościółów
C. komu? czemu?	kościółowi	kościółom
B. kogo? co?	kościół	kościółach
N. (z) kim? (z) czym?	kościółem	kościółami
Mc. (o) kim? (o) czym?	kościółe	kościółach
W.	kościółe	kościóły

gniazdo

M. kto? co?	gniazdo	gniazda
D. kogo? czego?	gniazda	gniazd
C. komu? czemu?	gniazdu	gniazdom
B. kogo? co?	gniazdo	gniazda
N. (z) kim? (z) czym?	gniazdem	gniazdami
Mc. (o) kim? (o) czym?	gnieździe	gniazdach
W.	gniazdo	gniazda

książę

M. kto? co?	książę	książęta
D. kogo? czego?	księcia	książąt
C. komu? czemu?	księciu	książętom
B. kogo? co?	księcia	książęta
N. (z) kim? (z) czym?	księciem	książętami
Mc. (o) kim? (o) czym?	księciu	książętach
W.	książę	książęta

zwierzę

M. kto? co?	zwierzę	zwierzęta
D. kogo? czego?	zwierzęcia	zwierząt
C. komu? czemu?	zwierzęciu	zwierzętom
B. kogo? co?	zwierzę	zwierzęta
N. (z) kim? (z) czym?	zwierzę- ciem	zwierzę- tami
Mc. (o) kim? (o) czym?	zwierzęciu	zwierzę- tach
W.	zwierzę	zwierzęta

mnich

M. kto? co?	mnich	mnisi
D. kogo? czego?	mnicha	mnichów
C. komu? czemu?	mnichowi	mnichom
B. kogo? co?	mnicha	mnichów
N. (z) kim? (z) czym?	mnichem	mnichami
Mc. (o) kim? (o) czym?	mnichu	mnichach
W.	mnichu	mnisi

ucho

M. kto? co?	ucho	uszy
D. kogo? czego?	ucha	uszu, uszów
C. komu? czemu?	uchu	uszom
B. kogo? co?	ucho	uszy
N. (z) kim? (z) czym?	uchem	uszami
Mc. (o) kim? (o) czym?	uchu	uszach
W.	ucho	uszy

oko

M. kto? co?	oko	oczy
D. kogo? czego?	oka	oczu
C. komu? czemu?	oku	oczom
B. kogo? co?	oko	oczy
N. (z) kim? (z) czym?	okiem	oczami, oczyma
Mc. (o) kim? (o) czym?	oku	oczach
W.	oko	oczy

ręka

M. kto? co?	ręka	ręce
D. kogo? czego?	ręki	rąk
C. komu? czemu?	ręce	rękom
B. kogo? co?	rękę	ręce
N. (z) kim? (z) czym?	ręką	rękami, rękoma
Mc. (o) kim? (o) czym?	ręce, rękę	rękach
W.	ręko	ręce

włóczęga

M. kto? co?	włóczęga	włóczędzy depr. włóczęgi
D. kogo? czego?	włóczęgi	włóczęgów
C. komu? czemu?	włóczędze	włóczęgom
B. kogo? co?	włóczęgę	włóczęgów depr. włóczęgi
N. (z) kim? (z) czym?	włóczęgą	włóczęgami
Mc. (o) kim? (o) czym?	włóczędze	włóczęgach
W.	włóczęgo	włóczędzy depr. ³ włóczęgi

³ depr. – forma deprecjonująca

Klucz odpowiedzi

Magiczne Podlasie

- I. 1. północno-wschodniej, 2. Białorusini, 3. prawosławni, 4. parków, 5. Polsce, 6. legendach, 7. Białoruś, 8. niebezpieczne, 9. stolicą, 10. mieszkańców, 11. Paryżem, 12. najlepsze, 13. ekologiczne, 14. mieszkańcom, 15. miastach, 16. spróbowania, 17. pyszny.
- II. 1. północno-wschodnia Polska, 2. ludzie różnych narodowości, kultur, religii, 3. Polacy, Litwini, Białorusini, Rosjanie, 4. Białystok, 5. Narew, Biebrza, Bug, 6. dużo lasów, parków, Puszcza Białowieska, Narwiański Park Narodowy, Biebrzański Park Narodowy, 7. Pałac Branickich, Tykocin, Supraśl, Kruszyniany, 8. babka ziemniaczana, kartacze, chłodnik, kindziuk, sękacz, mrowisko.
- III. 1. Supraśl, 2. Narew, 3. Bug, 4. Wersal, 5. Tykocin, 6. chłodnik, 7. babka.
Hasło: legenda

1. Polowanie Giedymina

- I. 1. F, 2. P, 3. F, 4. P, 5. P.
- II. 1. jezioro, 2. nieznamy, 3. sowa, 4. górnik, 5. budować, 6. wielkoduszny.
- III. 1. jelenie, 2. strumienie, 3. towarzysze, 4. zamki, 5. dwory, 6. pagórki, 7. miasta.
- IV. 1. księcia, 2. księciu, 3. księcia, 4. księciem, 5. księciu, 6. książę.

2. Woda i wianki

- I. 1. P, 2. F, 3. F, 4. F, 5. F, 6. F, 7. P.
- II. 1. czarownica, 2. dowódca, 3. strach, 4. ogień.
- III. 1. d, 2. h, 3. f, 4. a, 5. c, 6. e, 7. g, 8. b.
- IV. 1. spotykali się, 2. przychodzili, 3. wrzucali, 4. przyglądał się, 5. płynęły, 6. próbowali, 7. skakali, 8. przyglądał się.
- V. 1. przystroić, przystrojenie, 2. wrzucony, wrzucenie, 3. wybrać, wybranie, 4. wyłowiony, wyłowienie.
- VI. 1. czytano, czytanie, 2. biegano, bieganie, 3. robiono, robienie, 4. połączono, połączenie, 5. zobaczono, zobaczenie, 6. pomalowano, pomalowanie, 7. przyniesiono, przyniesienie, 8. zaznaczono, zaznaczenie.
- VII. 1. Białystok, 2. Białegostoku, 3. Białystok, 4. Białegostoku, 5. Białymstoku, 6. Białegostoku, 7. Białymstokiem, 8. Białystok.
- VIII. 1. ręką, 2. rękę, 3. rękach, 4. ręki, 5. ręce, 6. ręce, 7. rąk, 8. rękami.

3. Mnisi i krzyż

- I. 1. a, 2. b, 3. a, 4. a, 5. b.
- II. 1. g, 2. c, 3. a, 4. b, 5. e, 6. d, 7. f.

- III. 1. dziewiętnastowieczny, 2. ubiegłoroczny, 3. tegoroczny, 4. tysiącletni, 5. kilkusetletni, 6. przyszłoroczny.
- IV. 1. do; 2. do, o; 3. z, do, z; 4. na; 5. bez; 6. po, w, od, po.
- V. 1. mnichach, 2. mnichom, 3. mnichów, 4. mnisi, 5. mnichami.

4. Branicki i dobry duch

- I. 0. e, 1. b, 2. a, 3. d, 4. c.
- II. 1. a, 2. c, 3. b, 4. c, 5. c, 6. b.
- III. a) 1. g, 2. b, 3. h, 4. f, 5. a, 6. c, 7. e, 8. d.
b) 1. duch, 2. instytucję, 3. pracujący, 3. ufundować.
- IV. 1. niej, 2. nich, 3. go, 4. je, 5. ich, 6. go.
- V. 1. jesienny, 2. koronny, 3. urokliwy, 4. wiosenny, 5. miejscowy, 6. chłodny, 7. chłopski, 8. magiczny, 9. dziecięcy, 10. klasztorny, 11. białostocki.
- VI. 1. białostockim, 2. dziecięcym, 3. magiczną, 4. chłodnego, 5. koronny, 6. chłopskie, 7. miejscową, 8. urokliwego, 9. klasztornej, 10. wiosenne, 11. jesienna.
- VII. 1. liśćmi, 2. liściach, 3. liście, 4. liściem, 5. liścia 6. liściu, 7. liści 8. liść.
- VIII. 1. Choroszcz, 2. stolica / stolicą, 3. jesienią, 4. urokliwe, 5. stara, 6. podniesionym głosem, 7. wnukami / wiosną, 8. zajęty, 9. młody, 10. dobrą radę.

5. Zerwany most

- I. 1. h, 2. d, 3. c, 4. b, 5. f, 6. i, 7. g, 8. e.
- II. a) 1. d, 2. e, 3. i, 4. a, 5. g, 6. h, 7. b, 8. f, 9. c.
b) 1. ułożonych, 2. chodzeniem, 3. chorą, 4. przechodzi, 5. strach.
- III. 1. c, 2. d, 3. a, 4. f, 5. b, 6. e, 7. i, 8. g, 9. h.
- IV. 1. ponieść odpowiedzialność, 2. dni są policzone, 3. wróżbę na przyszłość, 4. sprawdziły się, 5. przeciąga się, 6. na wszelki wypadek, 7. po namyśle, 8. pogłoski.
- V. 1. że, 2. wybuchu, 3. odbudowany, 4. pieszych, 5. most, 6. zdanie poprawne.

6. Cudowny obraz

- I. 1. P, 2. F, 3. F, 4., 5. F.
- II. 1. sprowadzali, 2. szlakiem, 3. kroniki, 4. właściwościom, 5. pielgrzymce, 6. rozgłos, 7. wzniosła.
- III. 1. c, 2. e, 3. b, 4. g, 5. a, 6. f, 7. d.
- IV. 1. z, 2. od, 3. dla, 4. z, 5. za, 6. za, 7. w.
- V. 1. której, 2. które, 3. którzy, 4. której, 5. którego.
- VI. 1. kościoły, 2. kościołom, 3. kościoła, 4. kościół, 5. kościołowi, 6. kościoła.

7. Wizyta króla

- I. 1. a, 2. c, 3. b, 4. c.
- II. 1. h, 2. c, 3. b, 4. j, 5. e, 6. g, 7. f, 8. d, 9. a, 10. i.
- III. 1. do, na; 2. na; 3. do; 4. o; 5. za; 6. z.

- IV. 1. A. drzewo, 2. A. towarzysz, 3. B. czarny, 4. A. chmura, 5. B. niewielki, 6. A. jedzenie, 7. A. dworzanin, 8. A. miasto, 9. B. dobry, 10. B. popularny, 11. B. turystyczny
- V. 1. d, 2. a, 3. h, 4. f, 5. g, 6. e, 7. b, 8. c.
- VI. 1. e, 2. c, 3. b, 4. f, 5. d, 6. a.
- VII. 1. wiaterek, 2. światełko, 3. chatka, 4. drzwiczki, 5. miasteczko, 6. serduszko

8. Od pułkownika do pustelnika

- I. 1. Wysepka znajdowała się w sercu puszczy, między dwoma jeziorami. 2. Ponieważ Morawski potrafił przyrządzać naturalne lekarstwa z ziół. 3. Pustelnik powiesił na drzewie obraz Matki Boskiej. 4. Pustelnik dawał gościom tajemniczą miksturę. 5. Woda ze studni miała magiczne właściwości.
- II. 1. e, 2. d, 3. b, 4. f, 5. c, 6. g, 7. a.
- III. 1. zioła, 2. okoliczny, 3. podarunek, 4. burzliwy, 5. sanktuarium, 6. polecać, 7. pustelnik, 8. cecha, 9. orzeźwiający, 10. krewni, 11. mikstura, 12. przygotować.
- IV. 1. małej, 2. stary, 3. chętnie, 4. lecznicze, 5. szybko, 6. okolicznej, 7. okazało się, 8. lecznicza, 9. cudowne.
- V. 1. b, 2. g, 3. a, 4. h, 5. c, 6. d, 7. e, 8. f.

9. Skarb w Krzemiennej Górze

- I. 1. ją, 2. jej, 3. nich, 4. niej, 5. jego, mu.
- II. 1. b, 2. d, 3. a, 4. f, 5. c, 6. e.
- III. np. sylwetka: Konrad był szczupłym chłopcem; oczy: Młodzieniec miał tajemnicze, zielone oczy; cechy charakteru: Konrad był pracowity.
- IV. 1. piegowate, 2. zadarte, 3. bystra.
- V. 1. brzydki, nieatrakcyjny, niepociągający, niepiękny; 2. tęgi, gruby, otyły, pulchny; 3. niemłody, stary, wiekowy, sędziwy.
- VI. 1. dlatego, 2. ponieważ, 3. że, 4. ale, 5. dlatego, 6. a, 7. ale, 8. dlatego, 9. ponieważ, 10. że.
- VII. 1. oczu, 2. oczy, 3. oka, 4. oczami, 5. oko, 6. oczu, 7. okiem, 8. oczom, 9. oczach, 10. oczyma.
- VIII. 1. uchem, 2. uszach, 3. uchu, 4. ucha, 5. uszu, 6. uszy, 7. ucho.

10. Dzik z czarnym krzyżem

- I. 1. F, 2. F, 3. F, 4. P, 5. P, 6. F, 7. P.
- II. 1. c, 2. f, 3. e, 4. b, 5. d, 6. a.
- III. 1. żubr, żubry; 2. łoś, łosie; 3. sarna, sarny; 4. wilk, wilki; 5. zając, zające;
- IV. 1. czarownicy; 2. miecz; 4. zioła; 5. zgładzić.
- V. 1. mniejszy, najmniejszy; 2. stary, starszy; 3. długi, najdłuższy; 4. szeroki, najszerszy; 5. wąski, węższy; 6. gruby, najgrubszy; 7. ładny, ładniejszy; 8. brzydki, najbrzydszy; 9. ciężki, najcięższy; 10. lżejszy, najlżejszy.
- VI. 1. najstarsi; 2. większy, większy; 3. lżejszy, cięższy; 4. starszy; 5. brzydki.

- VII. 1. Legenda została opowiedziana królowi przez mieszkańca puszczy. 2. Czarodziejskie zioła były zbierane przez czarownicę. 3. Wiedźma Ksantypa została zgładzona przez rycerzy z czarnym krzyżem. 4. Domy wielu mieszkańców Białowieży zostały zniszczone przez nieznanomych.
- VIII. 1. Pomóż ludziom. 2. Wypowiedz magiczne słowa. 3. Wyznacz nagrodę. 4. Opowiedz królowi legendę. 5. Zbierz czarodziejskie zioła. 6. Szukaj dzików z czarnym krzyżem.

11. Mysz, puszczyk i czarownica

- I. 1. (...) Zmieniło się to jednak, kiedy w puszczy zobaczyła księcia. Zapalała do niego wielkim uczuciem. (...) 2. (...)Widząc, że księżę nie zwraca na nią uwagi, postanowiła zastosować magiczne sztuczki tak, aby na nią, starą i brzydką kobietę, księżę zechciał spojrzeć. (...) 3. (...) Pod wpływem czarów księżę zmienił się w mysz. Mało tego, czarownica postanowiła ukarać także Oksanę, zamieniła ją w puszczyka. (...) 4. (...) Od tamtej pory puszczyki ostrzegają swym pohukiwaniem wszystkie myszy, by przypadkiem żadne zwierzę nie zjadło pięknego księcia, który został zamieniony w małą mysz. (...)
- II. 1. Księżę przynosił Oksanie upolowaną zwierzynę. 2. Ksantypa ukazywała się księciu jako rusałka. 3. Księżę chciał zabić wiedźmę, ponieważ zobaczył jej prawdziwą postać. 4. Księżę został zamieniony w mysz, natomiast Oksana została zamieniona w puszczyka.
- III. 1. c, 2. a, 3. b.
- IV. 1. stanęła na jej drodze, 2. zdjęła klątwę, 3. zapalał uczuciem.
- V. 1a. białowieski, 1b. odważny, 1c. prawdziwy, 1d. drewniany, 2a. przejaw, 2b. zbieranie, 2c. rzucanie, 2d. sporządzanie.
- VI. 1. zastosował, 2. pobrali się, 3. polowali, 4. zajmowałem się, 5. zmienić się, 6. przyniosły.

12. Sekret Złotego Pola

- I. 1. Wieś Krupice położona jest w połowie drogi między Drohiczyńem a Siemiatyczami. 2. Na początku XIX wieku wieś Krupice liczyła dwadzieścia domów. 3. Maciej był rolnikiem z dziada pradziada. 4. Rolnik z Francji posadził na swoim polu ziemniaki i kazał ich pilnować żołnierzom, po to, aby wieśniacy myśleli, że to wielki skarb. 5. Maciej jako pierwszy na swoim polu posadził ziemniaki.
- II. 1. e, 2. b, 3. c, 4. a.
- III. 1. b, 2. a, 3. c, 4. b, 5. c, 6. a.
- IV. 1. f, 2. a, 3. h, 4. b, 5. d, 6. c, 7. e, 8. g.
- V. 1. Od XV wieku handlarze przywozili do Europy niewolników i sprzedawali ich bogatym ludziom. 2. W XV wieku hiszpańscy podróżnicy przywieźli ziemniaki do Europy.
- VI. 1. chłopski, 2. europejski, 3. głodny, 4. południowy, 5. ozdobny, 6. złoty, 7. hiszpański, 8. podlaski, 9. włoski, 10. papieski, 11. wiejski, 12. dekoracyjny.

- VII. 1. sadzilibyście, 2. nosiłabym, 3. jadłbym, 4. powiedzilibyście, 5. wezwałabyś, 6. mógłbyś, 7. chcielibyście/chciałybyście, 8. miałbyś/miałabyś.
- VIII. 1. wiejski, wieśniak, wieśniaczka; 2. podróżny, podróżnik, podróżniczka; 3. handlowy, handlarz, handlarka; 4. złoty, złotnik, złotniczka; 5. domowy, domownik, domownicza; 6. strażniczy, strażnik, strażniczka; 7. ogrodniczy, ogrodnik, ogrodniczka; 8. rolniczy, rolnik, rolniczka; 9. niewolniczy, niewolnik, niewolnica; 10. historyczny, historyk, historyczka.

13. Biedny Maciek

- I. 1. b, 2. a, 3. a, 4. b, 5. c.
- II. 1. c, 2. a, 3. b, 4. b.
- III. 1. szczaw, 2. realistyczny, 3. płacz, 4. imię.
- IV. 1. Dziecku nadano imię na chrzcie. 2. Mówiono, że dziecko będzie pociechą na stare lata. 3. Żywiono się szczawiem i starymi ziemniakami. 4. Powiedziano mu, aby kopał pod kamieniem. 5. Zbudowano wiele nowych domów.
- V. 1. h, 2. d, 3. e, 4. a, 5. c, 6. g, 7. f, 8. b.
- VI. które, 2. któremu, 3. która, 4. które, 5. którego, 6. której, 7. który, 8. którym, 9. które, 10. która.
- VII. gniazda, 2. gnieździe, 3. gniazdo, 4. gniazdem, 5. gniazdo, 6. gniazdu.

14. Wierny łabędź

- I. 1. Powstanie nazwy Wysokie Mazowieckie, 2. Para łabędzi, 3. Trudny rok, 4. Spacer burmistrza, 5. Miła niespodzianka, 6. Powstanie herbu.
- II. 1. pływać, 2. smaczny, 3. ulewa, 4. gorący, 5. niebo.
- III. 1. gród, 2. wróżba, 3. burmistrz, 4. książę, 5. herb, 6. pomyślny.
- IV. 1. c, 2. a, 3. d, 4. b, 5. f, 6. g, 7. e.
- V. 1. a, 2. a, 3. b, 4. a.

15. Czarownica i złotowłosa księż

- I. 1. b, 2. c, 3. b, 4. c, 5. a.
- II. 1. f, 2. e, 3. b, 4. c, 5. d, 6. a.
- III. 1. c, 2. f, 3. b, 4. e, 5. d, 6. a.
- IV. 1. ratunek; 2. drogę; 3. magiczne ziele, karę; 4. górę, starą czarownicę; 5. Biebrzę, ciemne chmury; 6. wiedźmę, zdradę; 7. wielką sowę.

16. Wędrowcy z Litwy

- I. 1. b, 2. c, 3. b, 4. a.
- II. 1. raz po raz, 2. okazały, 3. przyrządzać, 4. świergot, 5. wędrowiec, 6. przypuszczenie, 7. podporządkować się.
- III. 1. przypuszczenia, 2. okazałym, 3. wyśmienite, 4. wędrowiec, 5. podporządkowywać się, 6. raz po raz.
- IV. 1. włóczęga, 2. włóczędze, 3. włóczędzy, 4. włóczęgą, 5. włóczęgów, 6. włóczęgi.

- V. 1. dwustu lat temu, 2. litewskich przybyszów, 3. okazałych domów, 4. litewska przyroda.

17. „Tylko cin mu zostawię”

- I. 1. c, 2. b, 3. c, 4. c, 5. a, 6. b.
II. 1. i, 2. b, 3. f, 4. d, 5. g, 6. c, 7. e, 8. j, 9. a, 10. h.
III. 1. ale, 2. i, 3. dlatego, 4. ponieważ, 5. ale, 6. że, 7. dlatego, 8. czyli, 9. który.
IV. 1. zabytek, 2. Narew, 3. panienka, 4. zgoda, 5. polowanie, 6. gęsty, 7. władca.
Hasło: synagoga

18. Samotny rycerz i rusałka

- I. 1. P, 2. F, 3. P, 4. P, 5. F, 6. P, 7. F, 8. F.
II. 1. przeciętny, 2. dziewczyna, 3. wesoło, 4. miejscowa, 5. ukryty, 6. rusałka, 7. samotnie.
III. 1. f, 2. h, 3. c, 4. g, 5. a, 6. d, 7. e, 8. b.
IV. 1. szybko, 2. magicznie, 3. samotnie, 4. ponownie, 5. pięknie, 6. brzydko, 7. nagle.
V. 1. ponownie, 2. nagle, 3. samotnie, 4. pięknie, 5. brzydko, 6. magicznie, 7. szybko.
VI. 1. Pływając w łodziach, rycerze nuć dawne pieśni. / Rycerze, pływając w łodziach, nuć dawne pieśni. 2. Patrząc na piękną dziewczynę, rycerz przegapił moment powrotu do zamku. / Rycerz, patrząc na piękną dziewczynę, przegapił moment powrotu do zamku. 3. Stojąc nad brzegiem rzeki, dziewczyna patrzyła w dal. / Dziewczyna, stojąc nad brzegiem rzeki, patrzyła w dal. 4. Błąkając się po pobliskich lasach, rycerz czeka na otwarcie się ściany zamku. / Rycerz, błąkając się po pobliskich lasach, czeka na otwarcie się ściany zamku.

19. Matka Boża z lipy

- I. 1. c, 2. a, 3. b, 4. b, 5. b, 6. c.
II. 1. zbudował, 2. pomyślał, 3. zatęsknił, 4. pojechać, 5. poślubił, stworzyli, 6. dowiedział się.
III. 1. b, 2. d, 3. a, 4. e, 5. f, 6. c.
IV. 1. dostrzec nad głową, 2. pochodzić z Mazowsza, 3. wyjeżdżać z domu, 4. przycisnąć do serca, 5. zawiesić na lipie, 6. zatęsknić za dawnym życiem, 7. mieszkać w puszczy.
V. 1. sosna, 2. świerk, 3. dąb, 4. jesion, 5. lipa, 6. żubr, 7. łoś, 8. jeleń, 9. niedźwiedź, 10. ptak, 11. pszczoła.
VI. 1. zwierzętom, 2. zwierząt, 3. zwierzęta, 4. zwierzęta, 5. zwierzętami, 6. zwierząt, 7. zwierzętach.
VII. 1. drzewa, 2. gatunki, 3. ptaków, 4. widok, 5. miejscu, 6. dom, 7. ziemi.

20. Miecz i krzyż

- I. 1. F, 2. P, 3. F, 4. F, 5. P, 6. F, 7. F, 8. P.

- II. 1. gospodarz, 2. koń, 3. pogrzeb, 4. szczenię, 5. dzielny, 6. szatynka, 7. siwo-brody.
- III. 1. f, 2. d, 3. e, 4. b, 5. c, 6. a, 7. h, 8. g.
- IV. 1. d, 2. e, 3. b, 4. c, 5. a.
- V. 1. cielęta, 2. pisklęta, 3. źrebięta, 4. jagnięta, 5. szczenięta, 6. koźlęta.
- VI. 1. muzułmanin, 2. rzymianin, 3. mieszczanin, 4. białostoczanin, 5. dworzanin, 6. Mazowszanin, 7. Podlasianin, 8. poganin. a) wielką, b) małą.

Magia powtarzania

- I. osoba: chłop, dworzanin, hetman, król, książę, pan, rycerz, szlachcic, władca, zakonnik; budynek: cerkiew, chata, dom, dwór, kapliczka, karczma, klasztor, kościół, pałac, zamek; miejsce: bagno, cmentarz, las, miasto, osada, pagórek, pole, punkt widokowy, uzdrowisko, wieś; przedmiot: drabina, koryto, kronika, krzyż, miecz, mikstura, obraz, podarunek, rachunek, wianek; czynność: bawienie się, budowanie, czarowanie, modlenie się, pielgrzymowanie, pływanie, polowanie, strzelanie, walczenie, wędrowanie.
- II. 1. pszczoła, 2. koń, 3. źrebię, 4. dzik, 5. łabędź, 6. mysz, 7. jeleń, 8. puszczyk, 9. bocian, 10. ptak, 11. szczenię, 12. niedźwiedź, 13. żubr, 14. łoś, 15. świnia, 16. owca.
- III. 1. f, 2. h, 3. j, 4. d, 5. a, 6. g, 7. i lub e, 8. c 9. i lub e.
- IV. 1. na / na; 2. na / na; 3. w / do; 4. nad / nad; 5. w / do; 6. w / do; 7. na / na; 8. na / na.
- V. 1. ustronny, 2. burzliwy, 3. groźny, 4. urokliwy, 5. załamany, 6. tajemniczy.
- VI. 1. d, 2. e, 3. b, 4. f, 5. g, 6. c.
- VII. 1. rzucić urok, 2. zakochał się od pierwszego wejrzenia, 3. zapalała uczuciem, 4. został sam jak palec, 5. zrobić karierę, 6. wyrosły jak grzyby po deszczu.

**Minisłownik trudniejszych wyrazów i zwrotów w języku
polskim, angielskim, niemieckim, rosyjskim, ukraińskim,
białoruskim, litewskim, czeskim, hiszpańskim, włoskim
i tureckim**

polski	English	deutsch	русский	український
aureola	halo	der Heiligenschein	ореол	ореол
bagno	marsh	das Moor	болото	болото
bartnik	apiarist, forest beekeeper	der Imker	пасечник	пасічник, бджоляр
bez zwłoki	promptly, immediately	unverzüglich	без промедления	негайно, відразу
biebrzaniec	inhabitant of the area around the Biebrza River	der Bewohner vom Moor in der Biebrza-Region	житель Бебжанских болот (бассейна реки Бебжа)	мешканець Надбєбжжя (Надбєбжя)
bląkać się	to wander around	herumirren	блуждать	блукати
bór	ancient forest	der Urwald	бор	пуца
bulwa	potato (dialect)	die Knolle	картофель	картопля, бульба
burmistrz	mayor	der Bürgermeister	бургомистр	мер, міський голова
burzliwy	turbulent	bewegt	бурный	бурхливий
bystry	bright, sharp-witted	aufgeweckt	остроумный, сообразительный	кмітливий
cerkiew	Orthodox church	orthodoxe Kirche	церковь	православна церква
chatka	cottage, hut	kleine Hütte	избушка	хата, хижа
cielę	calf	das Kalb	телёнок	теля
chłop	peasant	der Bauer	крестьянин	селянин
czarcie ziele	plant used in herbal medicine and witchcraft	die Distel	чёртово зелье	зілля (трави, які використовуються у гомеопатичній медицині та при чаклуванні)
czarownica	witch	die böse Hexe	ведьма	відьма
dowódca	commander	der Feldherr	командир	командуючий
drobiazg	small thing	das Andenken	мелочь	дрібниця
drzemać	to snooze	dösen	дремать	дрімати, куняти
dworzanin	courtier	der Höfling	придворный	придворний
dwór	court (royal house)	der Hof	поместье	двір (королівський дім)

беларускі	Lietuvių	český	español	italiano	Türkçe
арэол	aureolė	svatozář	una aureola, un halo	aureola f	hale
балота	pelkė	bahno	un pantano, una marisma	palude f	bataklık
бортнік	bitininkas	včelař	un apicultor	apicoltore m	arıcı
без затрымкі	tučtuojau, nedelsiant	neprodleně	inmediatamente	tempestivamente; prontamente; subito; immediatamente	hemen, gecikmeden
жыхар бeбжанскіх балотаў	Biebrzos pelkių gyventojas	ten, kdo bydlí v okolí řeky Biebrzy	un habitante de la región alrededor del río Biebrza	un uomo che vive vicino al fiume Biebrza	Biebrza Nehri çevresindeki bölge sakinleri
блукаць	klajoti	toulat se	dar una vuelta por	bighellonare	dolaşmak, gezinmek
бор	šilas	bor	un bosque antiguo	selva f	çam ormanı
бульба	bulvė	hlíza	una patata (dialecto)	tubero m	yumru
бурмістр	burmistras	starosta	un alcalde / una alcaldesa	sindaco m	belediye başkanı
бурны	audringas	bouřlivý	turbulento	burrascoso; tempestoso	çalkantılı, kargaşalı
кeмлiвы	greitas	chytrý	listo, ingenioso	arguto	zeki
царква	cerkvė	kostel pravoslavné církve	la iglesia Ortodoxa	chiesa ortodossa f	Ortodoks Kilisesi
хатка	troba	chýška	una casa rural	capannuccia f	küçük köy kulübesi
цяля	veršiukas	tele	un ternero	vitello m	buzağı
сялянiн	valstietis	sedlák	un campesino	contadino m	köylü
чартоўскае зeлле	velnio žolelė	bylina, která se používá v čaroděnictví nebo jako lék	una planta usada en una medicina herbal y brujería	le erbe usate in medicina naturale ed in incantesimi	bitkisel ilaçlarda ve büyüçülükte kullanılan bitki
вядзьма	ragana	čarodějnice	una bruja	fattucchiera f	cadı, büyüçü
камандзір	vadas	velitel	un comandante	comandante m	komutan
дробязь	smulkmena	malíčkost	una cosita	inezia f	küçük şey
драмаць	snausti	dřítmat	dormitar	dormicchiare	Şekerleme yapmak
прыдворны	dvarininkas	ďvořan	un cortesano	cortigiano m	saray adamı
двор	dvaras	dvůr	una corte, una casa real	corte f	konak, saray

polски	English	deutsch	русский	український
gniazdo	nest	das Nest	гнездо	гніздо, кубло
gospodarz	host	der Wirt	хозяин	господар
grad	hail	der Hagel	град	град
groza	terror, dread	die Furcht	ужас	жах
gród	fortified town	die Burg	укрепленный город	укрілене (захищене) місто
handlarz niewolnikami	slave trader	der Sklavenhändler	торговец невольниками	работоргівець
herb	coat of arms	das Wappen	герб	герб
hetman	hetman	der Hetman	гетман	гетьман
jaćwieski	Yotvingian	Sadauen	ятвяжский	ятвязький
jak grzyby po deszczu	appearing quickly and in big numbers	wie Pilze aus dem Boden	как грибы после дождя, быстро	як гриби після дощу
jeść chleb z niejednego pieca	said about a person who has experienced a lot	ein alter Hase sein	перен. иметь огромный жизненный опыт	особа, яка багато чого побачила у своєму житті
kapliczka	chapel	die Kapelle	часовня	капличка
karczma	inn, tavern	das Wirtshaus	кабак, постоялый двор	корчма, шинок
kartofel	potato (dialect)	die Kartoffel	картофель	картопля, бульба
klacz	mare (female horse)	der Gaul	кобыла	кобила
klasztor	monastery	das Kloster	монастырь	монастир
klątwa	curse	der Fluch	проклятие	прокляття
klekot	clattering sound produced by storks	das Klappern	клёкот	клекіт
klucz (ptaków)	V formation	der Zug	клин (птицы летят клином)	ключ (пташиний)
kołyska	cradle	die Wiege	колыбель	колиска
koryto	trough	der Trog	корыто	корито

беларускі	Lietuvių	český	español	italiano	Türkçe
гняздо	lizdas	hnízdo	un nido	nido m	yuva
гаспадар	šeimininkas	hospodář	un anfitrión	padrone di casa m	ev sahibi
град	kruša	krupobití	un granizo	grandine f	dolu yağışı
жах	siaubas	hrůza	un terror	raccapriccio m	korcu
умацаванае паселішча	miestas	středověké město	una ciudad fortificada	città fortificata f	eski kent
гандляр нявольнікамі	vergų prekiautojas	obchodník s otroky	un traficante de esclavos, un negrero	mercante di schiavi m	köle tüccarı
герб	herbas	znak	un escudo de armas	stemma m	arma
гетман	etmonas	hetman	un hetmán, un atamán	etmano m	hetman
яцвяжскі	jotvingių	jackwiesky	una de las lenguas extinguidas de la tribu báltica	jatvingico	Sudovian, Yotvingian
як грыбы пасля дажджу	dygsta kaip grybai lietaus, greitai	jako houby po dešti	apareciendo rápidamente y creciendo en números	come funghi dopo un acquazzone	mantar gibi üreme
перан. быць бывалым	ne iš vieno pečiaus duoną valgė	hodně v životě vyzkoušet	se dice sobre una persona con mucha experiencia personal	avere ua vita vissuta	hayatta çok şey görmüş geçirmiş, deneyimli
капліца	koplyčia	kaplička	una capilla	cappella f	şapel
карчма	smuklė	krčma	una taberna	taverna f	han, meyhane
бульба	bulvė	brambor	una patata (dialecto)	patata f (dialetto)	patates
кабыла	kumelė	klisna	una yegua	cavalla f	kısırak
манастыр	vienuolynas	klášter	un monasterio	monastero m	manastr
праклён	prakeikimas	kletba	una anatema, una maldición	maleficio m ; anatema m	lanet
клёкат	kleketavimas	klepot	un crotorar	verso delle cicogne m	leyleklerin gagalarıyla çıkardığı takırt
ключ (птушак)	skrendančių paukščių būrys	ptáci, kteří spolu letí po nebi	unos pájaros en V formación	formazione a V f	kuşların uçarak oluşturduğu V şekli
калыска	lopšys	kolébka	una cuna	culla f	beşik
карыта	lovys	koryto	una leche de río, un comedero	trogolo m	yalak

polski	English	deutsch	русский	український
kraina	land	das Land	край	земля
krewny	relative (member of your family)	der Verwandte	родственник	родич
kronika	chronicle	die Chronik	хроника	хроніка, літопис
krypa	trough carved out of a free trunk (dialect)	der Trog (Dialekt)	лодка	довбанка (човен)
książę	prince, duke	der Fürst	князь	князь
kulawy	lame	lahm	хромой	кульгавий, хромий
ku przestrodze	as a warning	als Mahnung	как предупреждение	як попередження
lektura	reading	die Lektüre	чтение	читання
los się uśmiechnął	fortune smiled on somebody (the person was lucky)	das Glück lächelte ihm zu	улыбка судьбы	доля комусь посміхнулась
miecz	sword	das Schwert	меч	меч
mikstura	potion, concoction	die Mixtur	зелье, снадобье	зілля, вариво, суміш
młodzieniec	young man	der Jüngling	юноша	юнак
mnich	monk	der Ordensbruder	монах	чернець, монах
muzułmanin	Muslim	der Muslim	мусульманин	мусульманин
nieopodal	near	unweit	неподалёку	неподалік, поруч
obrzęd	rite, ritual	das Ritual	обряд	ригуал, обряд
odprawić	to perform	abhalten	совершать	виконувати
ofiara	offering, sacrifice	hier: die Gabe	жертва	жертвопринесення
okazały	magnificent, impressive	prächtig	громадный	величезний, вражающий
orzeźwiający	refreshing	erfrischend	освежающий	той, що освіжає, бадьорить
osada	settlement	die Siedlung	поселение	поселення
osłabiony	weak, weakened	geschwächt	ослабленный	слабкий, знесилений
pagórek	hill	der Hügel	холм	пагорб

беларускі	Lietuvių	český	español	italiano	Türkçe
краіна	kraštas	krajina	una tierra	terra f	yer, bölge
сваяк	giminaitis	příbuzný	un pariente	parente m	akraba
хроніка	metraštis, kronika	kronika	una crónica	cronaca f	kronik
човен	valtis	krypta	un comedero tallado en tronco	barca f battello m	içi oyulmuş kütükten yapılan kayak
князь	kunigaikštis	kníže	un príncipe, un duque	principe m	prens
кульгавы	šlubas	kulhavý	cojo	zoppo	topal
на пераццярогу	kaip perspėjimas	pro výstrahu	servir de advertencia	come avvertimento	bir uyarı olarak
чытанне	skaitymas	četba	una lectura	lettura f	okuma
лёс усміхнуўся	likimas nusišypsojo	šťěstí se usmívá, podařilo se něco	fue pura suerte que..., una persona tuvo la surte	la fortuna sorride a	talih yüzüne gülmüştü
меч	kalavijas, kardas	meč	una espada	spada f	kılıç
мікстура	mikstūra	lektvar	una pócima	miscela f	karışım, ilaç
юнак	jaunuolis	mládenec	un joven, un mancebo	giovannotto m	genç insan
манах	vienuolis	mnich	un monje	monaco m	keşiş
мусульманін	musulmonas	musilm	un Musulmán	musulmano m	müslüman
непадалёку	netoli	hned vedle	cerca de	vicino a	yakınlarında, civarında
абрад	ritualas, apeigos	obřad	un ceremonial, un ritual	rito m	ritüel
адпраўляць	atlikti	sloužit mši	decir (una misa), desempeñar, ejecutar, realizar	celebrare	yerine getirmek
ахвяра	auka	oběť	una ofrenda	sacrificio m	kurban
велікапышны	milžiniškas	mohutný	admirable, impresionante	grandioso	görekli
асвяжалны	gaivinantis	osvěžující	refrescante	rifrescante	canlandırıcı, güçlendirici, hayat verici
пасяленне	gyvenvietė, kaimas	osada	un poblado	borgo m	yerleşim birimi
аслаблены	nusilpeš	oslabený	debilitado	debole	zayıf, zayıf düşmüş
узгорак	kalva	kopec	una colina	collina f	tepe

polски	English	deutsch	русский	український
panienka	young lady	das Fräulein	девушка, стар. Барышня	дівчина, панянка
pański	belonging to lord	des Herren	господский	панський
patron	patron saint	der Schutzheilige	покровитель	святий покровитель
pielgrzymka	pilgrimage	die Pilgerfahrt	паломничество	паломництво
piskłę	nestling	das Küken	птенец	пташеня
plemię	tribe	der Volksstamm	племя	плем'я
pociecha	solace	der Trost	утешение, радость	втіха, заспокоєння
pod wezwaniem	dedicated to	St.	посвященный	присвячений
podarunek	gift	das Geschenk	подарок	подарунок
podporządkować się	to submit, to yield	sich unterordnen	подчиниться	підкорятися, поступатися
poğłoska	rumour, hearsay	das Gerücht	слухи	плітки, чутки, погоłosка
pozukiwanie	hooting sound produced by owls	rufen	уханье	пугукання
polecać	to recommend	weiter empfehlen	рекомендовать	рекомендувати
polowanie	hunt, hunting trip	die Jagd	охота	полювання; лови
pomyślny	satisfactory, favourable	erfreulich	благополучный	задовільний; сприятливий
poślanie	place to sleep, bedding	das Bett	постель	постіль, місце для снання
poświęcony komuś	dedicated to somebody	jemandem gewidmet	посвящённый кому-то	присвячений комусь
prawosławny	orthodox	orthodox	православный	православний
prąd rzeki	river current	die Strömung	течение реки	течія ріки
przechadzać się	to stroll, to take a stroll	herumspazieren	прохаживаться	проходжатися, прогулюватися
przeciągać się	to protract	sich verzögern	потягиваться	зтягувати, зволікати, баритися
przegapić	to miss	verpassen	прозевать	пропустити
przejaw	sign	der Ausdruck	проявление	ознака; явлення, об'явлення
przejąć się	to become upset, to start to worry	sich zu Herzen nehmen	принять близко к сердцу	турбуватися, непокоїтись

беларускі	Lietuvių	český	español	italiano	Türkçe
паненка	panelė, mergina	slečna, děvčátko	señorita, una chica jóven	signorina f	genç kız
панскі	pono, dvarininko	panský	perteneciendo a un lord	appartenere ad un signore	aristokratlara, soylulara ait olan
заступнік	globėjas	patron	un patrón	patrono m	koruyucu, aziz
пілігрымка	piligriminė kelionė	pouť	una peregrinación	pellegrinaggio m	hac
птушаня	paukščiukas	pískle	un pollo, un pichón	pulcino m	kuş yavrusu
племя	gentis	plemeno	una tribu	tribù f	kabile, boy
сцяшэнне	džiaugsmas	útěcha	un consuelo	conforto m	avuntu, teselli
прысвечаны	kieno nors vardo, titulo	nesoucí jméno svatého	bajo la advocación de...	dedicato a	ithaf olunmuş
падарак	dovana	dárek	un regalo	regalo m	armağan
падпарадкавацца	priklausyti	podvolit se	someterse a alguien	sottoporrsi	boyun eğmek
чутка	gandai	zvěst	un rumor	diceria f	söylenti, rivayet
гуканне	ūbavimas	houkání	un grito, un ululato del búho	ululare	baykuş sesi
рэкамендаваць	rekomenduoti	doporučovat	recomendar	raccomandare	önermek, tavsiye etmek
паляванне	medžioklė	lov	una caza	caccia f	avlanma
паспяховы	palankus	příznivý	satisfactorio, favorable	favorevole	memnuniyet verici
пасцель	gultas	postel, lože	una ropa de cama	letto m	yatak
прысвечаны каму-небудзь	paskirtas, dedikuotas	někomu věnován	dedicado a alguien	dedicato a	birine/birilerine adanmış
праваслаўны	stačiatikių	pravoslavný	ortodoxo	ortodosso	ortodoks
цячэнне ракі	upės tėkmė	tok řeky	una corriente	corrente del fiume f	nehir akıntısı
прагульвацца	vaikštinėti	procházet se	pasearse, dar un paseo	passeggiare	dolaşmak, gezinmek
працягвацца	užsitęsti	protahovat se	prolongarse	protrarsi	(zamansal olarak) uzamak
прагледзець	pražiopsoti	zmeřkat	perderse	perdere	kaçırmak, gözden kaçırılmak
праява	ženklas	příznak	una señal	segno m	işaret, belirti
узяць да сэрца	susijaudinti	zajímat se, mít strach	empezar a preocuparse	preoccuparsi	endişelenmek, üzülmek

polски	English	deutsch	русский	український
przeprawa	river crossing	die Flussüberquerung	переправа	переправа
przesilenie	solstice	die Sonnenwende	солнцестояние	сонцестояння
przybysz	newcomer, visitor	der Einwanderer	пришелец	новоприбулий, прибулець; той, хто тільки-но прийшов
przyzupczenie	presumption, conjecture	die Vermutung	предположение	здогадка; припущення
przyrządzać	to prepare	zubereiten	приготовить	готувати
przyszłdł czas na kogoś	somebody's time has come (he/she is about to die)	das Zeitliche segnen	пришла пора кому-то	настала чиясь пора, настав чийсь час
pułkownik	colonel	der Oberst	полковник	полковник
pustelnia	hermitage	die Einsiedelei	пустошь, скит	пустинь, скит
pustelnik	hermit	der Einsiedler	отшельник	відлюдник
puszcza	primeval forest	der Urwald	пуща	пуща, перестійний ліс
puszczyk	tawny owl	der Kauz	неясыть	сіра сова
pyra	potato (dialect)	die Kartoffel (Dialekt)	картошка	картопля, бульба
raz po raz	over and over again	wieder und wieder	раз за разом	раз по раз, знову і знову
rozgłos	renown	die Berühmtheit	огласка	відомість, слава
rówieśnik	peer	der Altersgenosse	ровесник	одноліток
rumak	steed	das Ross	скакун	кінь, скакун
rusałka	water nymph	die Nixe	русалка	русалка, мавка
rycerz	knight	der Ritter	рыцарь	лицар
rzec	to say	sprechen	произнести	казати, стверджувати
rzucić na kogoś urok	to cast a spell on somebody	verhexen	наложить проклятие	зачарувати когось
sadzonka	seedling	der Setzling	саженец	саджанець
sam jak palec	all alone	mutterseelenallein	одинокий как перст	один-однісінький
serce	here: center	das Herz	сердце, центр	центр
siać	to sow	säen	сеять,	сіяти
sierociniec	orphanage	das Waisenhaus	приют	притулок
skarb	treasure	der Schatz	сокровище	скарб

беларускі	Lietuvių	český	español	italiano	Türkçe
пераправа	brasta	plavba	travesía por un río	traversata f	geçit
сонцастаянне	lygiadienis	slunovrat	un solsticio	solstizio m	gündönümü
прышэлец	ateivis	příchozí	un recién llegado	nuovo arrivato m	yeni gelen kimse
меркаванне	prielauda	doměnka	una suposición	supposizione f	çıkırım, varsayım, tahmin
падрыхтоўваць	parengti	připravit	preparar	preparare	hazırlamak
прыйшоў час каму-небудзь	atėjo jam laikas	nadešel čas, nastal něčí čas	alguien está a punto de morir	stare per morire	ölmek üzereydi, ecel vakti gelmişti
палкоўнік	pulkininkas	plukovník	un coronel	colonnello m	albay
келля пустэльніка	celė	poustevna	una ermita	eremo m	keşiş
пустэльнік	atsiskyrėlis	poustevník	un ermitaño	eremita m	keşişhane
пушча	giria	prales	una selva	foresta f	balta girmemiş orman
сыч	pelėda	puštík	un cárabo	alocco m	alaca baykuş
бульбіна	bulvės	brambor (dialekt)	una patata (dialecto)	patata f (dialetto)	patates
раз за разам	kiekvieną kartą	pořád do kola	muchas veces, a menudo	più e più volte	tekrar tekrar, defalarca
слава	šlovė	věhlas, sláva	una fama, un renombre	fama f	ün, şan
равеснік	vienmetis	vrstevník	un coetáneo	coetaneo m	akran, yaşit
аргамак	žirgas	hřebec	un corcel	destriero m	safkan at
русалка	undinė	rusalka	una mariposa vanesa	rusalka f	su perisi
рыцар	riteris	rytíř	un caballero	cavaliere m	şövalye
сказаць	paskelbti	říct	decir	dire	söylemek, demek
сурочыць	prakeikti	uhranout, proklít	embruja a alguien	lanciare un incantesimo a qualcuno	birisine büyü yapmak
сэджанец	sodinukas, daigas	sazenice	un esqueje	talea f	fide
адзін, як палец	vienišas kaip pirštas	sám, o samotě	completamente solo	tutto solo	kimsesiz, yapayalnız
сэрца, цэнтр	čia: širdis, centras	srdce	un centro, una corazón	cuore m	burada: merkez, göbek
сеяць	sėti	sít	sembrar	seminare	tohum ekmek
сіročы прытулак	prieglauđa	siroťčinec	un orfanato	orfantrotrofo m	yetimhane
скарб	turtas, lobis	poklad	un tesoro	tesoro m	hazine

polски	English	deutsch	русский	український
słowiański	Slavic	slawisch	славянский	слов'янський
sprorowadzić	to bring	erwerben	привести	приносити, привозити
sterta	heap, pile	der Haufen	груда, скирда	купа, ворох
stok	stream, brook (archaic)	der Abhang	сток	стік
strój	outfit, attire	die Tracht	наряд	вбрання, туалет
strumień	stream	der Bach	поток, ручей	потік, джерело
studzienka	well	kleiner Brunnen	колодець	джерело, колодязь, ключ
stwór	creature	die Kreatur	тварь, создание	створіння, творіння
synagoga	synagogue	die Synagoge	синагога	синагога
szafas	temporary wooden shelter	die Waldhütte	шалаш	курінь
szczaw	sorrel	der Sauerampfer	щавель	щавель
szczekać	to bark	bellen	лаять	гавкати
szczenię	pup	der Welpе	щенок	щеня
szeptać	to whisper	tuscheln	шептать	шепотіти
szlachcic	nobleman	der Adlige	дворянин	дворянин, шляхтич
szlachectwo	kighthood	der Adelstitel	рыцарство, дворянство	лицарство, шляхетство, шляхетний стан (дворянство)
szlak handlowy	trade route	der Handelsweg	торговый путь	торгівельний шлях
sztuczka	trick	der Trick	фокус	фокус, трюк, хитрість
świergot	chirping sound produced by birds	das Gezwitscher	щебет	щебетання
Tatar	Tatar	der Tatar	татарин	татарин
towarzysz	companion	der Begleiter	товарищ	товариш, супутник
trucizna	poison	das Gift	яд, отрова	отрута
trup	corpse	die Leiche	труп	труп
trzepot	flap, flutter	das Flattern	хлопанье	
ufundować	to fund	stiften	вкладывать деньги, средства	вкладати гроші, кошти
ulewa	downpour (of rain)	der Regenschauer	ливень	злива

беларускі	Lietuvių	český	español	italiano	Türkçe
славянскі	slavų	slovanský	eslavo	slavo	Slav
прывесці	atvežti	přivést	traer	portare	getirmek
тарпа	krūva, kūgis	hromada	una pila	pila f	yğın
скат	nuokalnė, šlaitas	svah	un pendiente, un vertiente	pendio m	eğim, meyil, yamaç
строй	gražus rūbas, drabužis	oblečení	un traje	abito m	kıyafet
струмень	upelis, srautas	říčka, potok	un arroyo	ruscello m	dere
калодзеж	šulinys	studánka	un pozo	pozzo m	kuyu
створ	baidyklė	bytost, tvor, přišera	un monstro, una criatura	creatura f	yaratık
сінагога	sinagoga	synagoga	una sinagoga	sinagoga f	sinagog
будан	palapinė	chata, salaš	una cabaña, una choza	capanna f	ağaçtan, yapraktan, daldan yapılan geçici sığınak
шчаўе	rūgštnės	šťavel, šťovík	una acedera	acetosa f	kuzukulağı
брахаць	loti	šťekat	ladrar	abbaiare	havlamak
шчаня	šunelis	šťěně	un cachorro	cucciolo m	köpek yavrusu
шаптаць	šnibždėti	šeptat	murmurar	bisbigliare	fısıldamak
шляхціц	bajoras	šlechtic	un hidalgo	nobile m	soylu, asil
шляхецтва	bajorystė	ušlechtlost, šlechtictví	una nobleza	nobiltà f	şövalyelik, şövalye ünvanı
гандлёвы шлях	prekybos kelias	obchodní cesta	una ruta comercial	rotta commerciale f	ticaret yolu
штучка	pokštelis	trik	un truco	artificio m	hile, numara
шчэбет	čiulbėjimas	cvrlikání, švitoření	un gorjeo	cinguettio m	kuş civıltısı
татарын	totorius	Tatar	un Tatar	tataro m	Tatar
таварыш	draugas	kamarád, soudruh	un compañero	compagno m	arkadaş, yoldaş
атрута	nuodai	jed	un veneno	veleno m	zehir
мярцвяк	lavonas	mrtvola	un cadáver	cadavere m	ceset
трапятанне	plasnėjimas	mávání křídly - zvuk	un aleteo, un revoloteo de alas	frullo m	kanat çırpma
устанавіць	įkurti, įsteigti	vénovat, založit	financiar	fondare	finanse etmek
лівень	liūtis	liják, déšť	un aguacero	acquazzone f	sağanak yağış

polski	English	deutsch	русский	український
umilać	to make something more pleasant	angenehm machen	сделать приятнее	зробити щось приємнішим
upał	heat	die Hitzewelle	жара	спека
upiór	phantom, ghost	das Gespenst	призрак, привидение	привид
uporać się	to deal with something, to get something done	bewältigen	справиться	впоратись
urokliwy	charming, enchanting	reizvoll	очаровательный	чарівний
ustronny	secluded	abgelegen	укромный	затишний, відлюдний, ізольований
uzdrowisko	spa town	der Kurort	здравница	курорт
wędrowiec	wanderer	der Wanderer	странник	мандрівник
wianek	garland	der Blumenkranz	венок	гірлянда, вінок
wiedźma	witch	die böse Hexe	ведьма	відьма
wiekowy	very old, ancient	uralt	древний	стародавній
wieśniak	villager	der Bauer	крестьянин	сільський мешканець, селянин
władca	ruler	der Herrscher	господин, правитель	правитель
właściwości	properties	die Eigenschaften	свойства	властивості
włóczęga	vagrant	der Landstreicher	бродяга	бродяга, бродячий, мандрівний
wojownik	warrior	der Krieger	воин	воїн
wróźba	prediction, prophecy, sign	die Propezeiung	предсказание, пророчество	передбачення, пророцтво
współczucie	compassion, sympathy	das Mitgefühl	сочувствие	співчуття
wściec się	to go mad	zornig werden	рассердиться	збожеволіти
wyczerpany	exhausted	erschöpft	измождённый	виснажений, знесилений
wydać za kogoś	to marry somebody off	unter die Haube bringen	выдать за кого-то	видавати заміж (за когось), одружувати (на когось)
wygnąć	to expel	verbannen	выгнать, изгнать	проганяти, примусово висилати

беларускі	Lietuvių	český	español	italiano	Türkçe
рабіць прыемным	padaryti malonumą	potěšit, udělat radost	amenizarle a alguien el tiempo	rendere più piacevole	daha hoş, sevimli hale getirmek
спякота	karštis, kaitra	vedro, horko	un calor abrasador	calore m	sıcaklık
прывід	vaiduoklis	upír	un fantasma, un espíritu	fantasma m	hayalet
даць раду чаму	jveikti	vyrovnat se	resolver un problema	fare i conti con	üstesinden gelmek, başa çıkmak
чароўны	žavus, šaunus, nuostabus	okouzující	encantador, precioso	affascinante	büyüleyici
адасоблены	nuošalus	vzdálený, osamělý	apartado, aislado	appartato	tenha, sessiz, sakin
курорт	gydykla	lázně	un balneario, unas termas	stabilimento termale f	kaplica merkezi
вандроўнік	keliautojas	poutník, tulák	un trotamundos	viandante m	gezginci
вянок	vainikas	věvec	una guirnalda	ghirlanda f	çiçekten yapılmış taç
вядзьма	ragana, laumė	vědma	una bruja	strega f	büyücü
старажытны	senas	věkový	antiguo, entrado en años	stravecchio ; vetusto	çok yaşlı, çok eski
сялянін	valstietis	sedlák	un habitante del pueblo, un aldeano	campagnolo m	köylü
уладар	valdovas	vládce	un soberano, una monarca	sovrano m	hükümdar
уласціваасці	bruožai	vlastnosti	unas propiedades	proprietà	özellik
валацуга	valkata	tulák	un vagabundo	vagabondo m	yersiz yurtsuz
ваяўнік	karys	bojovník	un guerrero	guerriero m	savaşçı
варажба	būrimas, pranašavimas	věštba	una profesia, una adivinación	auspicio m	tahmin, öngörü, kehanet
спачуванне	užuojauta	soucít	una compasión	compassione f	merhamet, şefkat
узлавацца	užpykti	vzекnout se	enfurecerse, ponerse rabioso	arrabbiarsi	çok öfkelenmek
вычарпаны	pavargęs	vyčerpaný	agotado	esausto	bitkin
выдаць за каго-небудзь	išleisti, ištekinti	vzít se	casar	sposarsi	evlenirmek, baş göz etmek
выгнаць	išvaryti	vypovědět	expulsar	esiliare	kovmak

polski	English	deutsch	русский	український
wznieść	to erect	errichten	возвести	зводити
wzruszyć kogoś	to move, to touch	bewegen	тронуть	зворушити
z dziada pradziada	one of a long line of, continuing family tradition	seit Generationen	из поколения в поколение	з діда прадіда
zaklęcie	magic spell	das Zauberwort	заклятие	заклинання
zakonnik	friar	der Mönch	монах	ченець
załamany	distraught, devastated	betrübt	в отчаянии	у розпачі
zamek	castle	das Schloss	замок	замок
zapalać uczuciem	fall in love	sein Herz verlieren	проявлять чувства	закохуватись
zapatrzeć się	to stare	sich vergucken	засмотреться, пялиться	витріщатися, задивлятися
zawędrować	to reach a place on foot	gelangen	забрести	діставатися місця пішки
zawrócić w głowie	to attract somebody's romantic interest	den Kopf verdrehen	намешать в голове	приваблювати когось
zładzić	to slay	totschlagen	погубить	здолати, уразити, вбити
ziarno	seed, grain	die Saat	зерно	насіння
zięb	extreme cold	die Kälte	холод	холоднеча
zielarka	herbalist	Kräutersammlerin	травница	травник (-ця)
ziola	herbs	die Kräuter	травы	трави
zjawa	apparition	der Geist	призрак	привид, видіння
zmarznięty	cold, frozen	gefroren	озябший	змерзлий
zmrok	dusk, nightfall	die Dämmerung	сумерки	сутінки
zwierzyć się	to confide	anvertrauen	довериться	довіритися
źrebię	foal	das Fohlen	жеребёнок	лоша
żydowski	Jewish	jüdisch	еврейский	еврейський
żyzny	fertile	fruchtbar	плодородный	родючий

беларускі	Lietuvių	český	español	italiano	Türkçe
збудаваць	pastatyti	povznést	erigir, levantar	erigere	inşa etmek
узрушыць каго-небудзь	sujaudinti	dojmout	conmover	commuovere	duygulandırmak
з пакалення ў пакаленне	iş kartos į kartą	velmi dlouho, pokračovat v rodině tradici, rodilý (původ)	desde tiempos remotos	da generazioni	epeydir, çok eskiden beri, kuşaklar boyu
закляцце	prakeikimas	zaklínadlo	un hechizo	formula magica f	sihir, tılsım
манах	vienuolis	řeholník	un monje	frate m	keşiş, rahip
надламаны	susirūpinęs, nuliūdęs	pokleslý	consternado, angustiado	depresso	üzgün, yıkılmış
замак	pilis	hrad	un castillo	castello m	kale
праяўляець пачуццё	rodyti jausmus	zamilovat se do někoho	enamorarse de alguien	innamorarsi	aşık olmak
загледзецца на каго-небудзь	įsižiūrėti	zahledět se	quedarse mirando	fissare gli occhi su qualcuno	dik dik bakmak, gözünü dikmek
завандраваць	įžengti	dojít daleko	llegar a un lugar a pie / andando	raggiungere un posto	dolaşarak varmak
намешаць у галаве	primaišyti galvoje	zmást hlavu, zamotat hlavu	subirsele algo a la cabeza a alguien	imbrogliare la testa a qualcuno	etkilemek, başını döndürmek
забіць	pražudyti	zničit, zabít	matar, dar muerte a...	annientare	öldürmek
зярно	grudai	zrno	una semilla, un grano	grano m	tohum, tahıl
сцюжа	šaltis	chlad, zima	un frío extremo	freddo m	çok soğuk
траўніца	žolininkė	bylinářka	una herborista	erboista f	çeşitli bitkilerle tedavi eden
травы	vaistažolės	byliny	unas hierbas	erbe	şifalı otlar
прывід	vaiduoklis	strašidlo, přízrak	un fantasma	apparizione f	ruh
мёрзлы	sušalęs	zmrzlý	helado, congelado	freddo	çok üşümüş, buz kesilmiş, donmuş
змрок	sutemos, prieblanda	soumark	un anochecer	crepuscolo m	akşam karanlığı
прызнацца	pasitikėti	svěřit se	confiarse a alguien	confidarsi	sır vermek, sır söylemek
жарабя	kumeliukas	hříbě	un potro, una potranca	puledro m	tay
яўрэйскі	žydų	židovský	judío	ebreo	Yahudi
урадлівы	derlingas	úrodný	fértil	fertile	bereketli

Legendy jako tekst glottodydaktyczny na przykładzie *Podlasia w legendach*¹

Jak zauważa Piotr Garncarek, znać język obcy to coś więcej niż tylko komunikować się z jego użytkownikami na poziomie przyswojenia gramatyki i leksyki². Z kolei Anna Seretny dodaje: „znajomość języka obcego to nie tylko przyswojenie określonego zasobu leksyki i struktur gramatycznych i posługiwanie się nimi w obrębie czterech sprawności. To także poznawanie zwyczajów, tradycji, kultury danego narodu”³. Znamienne jest, że zarówno warszawski polonista, jak i krakowska badaczka, nie tłumaczą w sposób klasyczny, zgodnie z Arystotelesowską formułą, co to jest ‘znajomość języka’, lecz oboje sygnalizują, że znajomość języka – choć chyba raczej chodzi tu o jego kompletne opanowanie – jest pewnym naddatkiem, do którego dochodzi się przez obeznanie się z kulturą i tradycją, a które znacznie wykracza poza traktowanie języka wyłącznie jako narzędzia codziennej komunikacji. A. Seretny uważa, że ten „naddatek” można uzyskać dzięki obcowaniu z tekstami literackimi⁴. P. Garncarek woli określenie znacznie szersze – teksty kultury.

Obcowanie z literaturą – a już szczególnie z literaturą piękną i poezją – wymaga osiągnięcia przez osobę uczącą się określonej kompetencji językowej. Zgodnie ze *Standardami wymagań odnoszących się do poszczególnych poziomów biegłości językowej w zakresie znajomości języka polskiego jako*

¹ Niniejszy tekst jest poprawioną i rozszerzoną wersją artykułu *Legendy jako materiał glottodydaktyczny (na przykładzie „Podlaskich opowieści i legend dla obcokrajowców”)*, który został opublikowany w tomie *„Nowe perspektywy w nauczaniu języka polskiego jako obcego IV”*, pod red. E. Kubickiej, M. Berend, M. Rittner, Toruń 2017, s. 395–406.

² P. Garncarek, *Teksty kultury w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie polonistyczne cudzoziemców”, 2010, nr 17, s. 100.

³ A. Seretny, *Nauka o literaturze i teksty literackie w dydaktyce języka polskiego jako obcego/drugiego*, w: *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, pod red. E. Lipińskiej, A. Seretny, Kraków 2006, s. 243.

⁴ Tamże, s. 243, 250.

obcego umiejętność rozumienia krótkich, prostych, oryginalnych tekstów literackich została przypisana do poziomu progowego (B1)⁵, a na poziomie B2 rozszerzony o fragmenty opowiadań, nowel, powieści czy reportaże⁶, choć zdaniem Wioletty Próchnik dopiero osiągnięcie poziomu średniego ogólnego (B2) sprawia, że studenci są gotowi do pracy z tekstem literackim⁷, przy czym właściwie możliwości te stają się nieograniczone na poziomie efektywnej biegłości językowej (C1) oraz zaawansowanym (C2). Widać więc wyraźnie, że wprowadzenie osób uczących się języka polskiego w świat obcowania z tekstem literackim następuje stopniowo, począwszy od tekstów krótkich i prostych, przez fragmenty dłuższych, aż po samodzielną, pełną lekturę. Pamiętając, że proces czytania przebiega bez zakłóceń, jeśli nieznanne słowa nie przekraczają 5% czytanego tekstu, a 20% nieznanych słów całkowicie uniemożliwia jego zrozumienie⁸, teksty należy dobierać uważnie, aby przede wszystkim nie zniechęcić uczniów.

Tekst w procesie nauczania powinien być jednak nie tylko dostosowany do możliwości językowych uczących się, ich wieku, zainteresowań oraz zgodny z celem kursu, czyli nastawiony na potrzeby uczniów, ale także wskazane jest, aby wywoływał pozytywne skojarzenia, emocje, wzbudzał osobisty stosunek, pobudzał do myślenia i działań językowych oraz był bliski doświadczeniom uczących się⁹. W związku z tym wydaje się, że interesującymi tekstami, które można wykorzystać na lektoratach języka polskiego jako obcego, są rozmaite opowieści, podania i legendy, po które zresztą coraz częściej sięgają lektorzy języka polskiego.

W związku z rozbieżnością w rozumieniu pojęcia *legendy*, jakim posługują się autorzy opracowań naukowych a dydaktycy języka polskiego jako obcego, należy stwierdzić, że w niniejszym tekście – podobnie jak w całej polonistycznej praktyce glottodydaktycznej – legenda nie jest definiowana

⁵ *Standardy wymagań odnoszących się do poszczególnych poziomów biegłości językowej w zakresie znajomości języka polskiego jako obcego*, Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 lutego 2016 r. w sprawie egzaminów z języka polskiego jako obcego (Dz. U. z 2016 r., poz. 405), s. 80.

⁶ Tamże, s. 9–95.

⁷ W. Próchnik, „Przeprowadzka” do nowego języka, czyli literatura jako wtajemniczenie, w: *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, pod red. J. Tambor i R. Cudaka, Katowice 2001, s. 209.

⁸ I. Nation, *Learning Vocabulary in Another Language*, CUP, Cambridge 2001, s. 11–21, za: A. Seretny, *Nauka o literaturze...*, dz. cyt., s. 255.

⁹ A. Seretny, *Nauka o literaturze...*, dz. cyt., s. 256–285.

w aspekcie naukowym, specjalistycznym, historycznoliterackim, jakie dla przytoczonego terminu podaje chociażby *Słownik terminów literackich* pod redakcją Janusza Sławińskiego, gdzie mianem *legandy* określa się:

- opowieść o treści fantastycznej nasyconej pierwiastkami cudowności i niezwykłości, szczególnie z życia świętych, apostołów i męczenników zasłużonych w krzewieniu wiary chrześcijańskiej^{10 11}.

W kulturze, w tym również w przestrzeni glottodydaktycznej, funkcjonuje raczej potoczne rozumienie legendy jako:

- opowieści fantastycznej o wydarzeniach historycznych, opartej zazwyczaj na podaniach ludowych¹².

W przedstawionym szkicu, używając określenia *legenda*, odwołuję się do pojęcia najszerszego, niespecjalistycznego, w którym właściwie mieszczą się przede wszystkim gatunki, takie jak *podanie*¹³ czy *opowieść*¹⁴, gdyż taki sens przypisywany jest temu pojęciu w polskiej glottodydaktyce, zarówno w artykułach o charakterze metodologicznym¹⁵, jak i w skryptach czy zestawach ćwiczeń¹⁶.

¹⁰ M. Głowiński, T. Kostkiewiczowa, A. Okopień-Sławińska, J. Sławiński, *Słownik terminów literackich*, pod red. J. Sławińskiego, Wrocław 1976, s. 211–212.

¹¹ Kazimierz Moszyński dodaje, że legenda nie musi stanowić tekstu pochodzenia chrześcijańskiego, a dotyczyć może mitów pogańskich, zob. K. Moszyński, *Kultura ludowa Słowian*, Warszawa 1967–1968, t. 2, s. 775. Natomiast według Jana Bystronia legenda zawiera prawie zawsze jakiś element cudowności, jednak nie jest związana z miejscem czy historyczną osobą, lecz z postaciami świętych lub osobami znanymi z nauk kościelnych, zob. J. Bystron, *Etnografia Polski*, Warszawa 1947, s. 95.

¹² W. Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa 1988, s. 585.

¹³ *Podanie* – opowieść ludowa utrwalona i przekazywana w tradycji, głównie ustnej, związana tematycznie z jakimiś historycznymi lub legendarnymi zdarzeniami, postaciami, miejscami, zob. M. Głowiński i in., *Słownik terminów literackich*, dz. cyt., s. 308.

¹⁴ *Opowieść* – narracyjny utwór pisany prozą o objętości przekraczającej rozmiary noweli lub opowiadania, krótszy od powieści. Jest to gatunek o mało wyrazistych założeniach morfologicznych, ma dość luźną budowę, a jego zmienną cechą jest przede wszystkim jednowątkowa fabuła, respektująca chronologiczny układ zdarzeń, zob. M. Głowiński i in., *Słownik terminów literackich*, dz. cyt., s. 281.

¹⁵ Zob. E. Sabela, *Wykorzystanie baśni i legend w nauczaniu języka, historii i kultury polskiej*, w: *Nauczanie języka polskiego jako obcego i polskiej kultury w nowej rzeczywistości europejskiej*, pod red. P. Garncarka, Warszawa 2005, s. 294–303, A. Strzelecka, *Legandy łódzkie jako teksty pomocnicze w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, 2008, nr 16, s. 233–239.

¹⁶ Zob. J. Krztoń, *Czytanie*, „Testuj swój polski”, Kraków 2015, s. 50–53; M. Szcel-Mays, E. Rybicka, *Słowa i słówka*, Kraków 2006, s. 92.

Wprowadzenie legend na lektoracie języka polskiego wymaga pewnej ostrożności, na co wskazują między innymi praktycy nauczania, a szczególnie ważne staje się dostosowanie tekstu do poziomu biegłości językowej osób uczących się. Z punktu widzenia nauczania obcokrajowców języka polskiego legendy w formie prymarnej są tekstami trudnymi w percepcji. Pisane językiem literackim, stylizowanym na ludową opowieść, zawierają nie tylko wyrazy rzadkie, ale nawet archaizmy czy regionalizmy. Wyrazy te z jednej strony utrudniają odbiór tekstu, ale z drugiej stanowią ślad dawnej kultury materialnej i duchowej, który w dużej mierze stanowi o atrakcyjności legend. Co więcej, nawet jedno- lub dwustronicowe legendy w wersji przygotowanej z myślą o natywnym, dziecięcym czytelniku – a więc w zamyśle autorów raczej proste i nieskomplikowane zarówno pod względem treści, jak i wykorzystanego języka – mogą sprawiać kłopot na lekcjach poświęconych chociażby edukacji regionalnej czy polonistycznej¹⁷. Warto więc przyrzeć się w płaszczyźnie leksykalnej legendom adresowanym głównie do dziecięcego czytelnika. I tak na przykład chociażby w *Legendach spod Giewontu*, opracowanych przez Stanisława Kałamackiego, pojawiają się leksemy związane z kulturą Podhala, np.: *góral* ‘mieszkaniec gór, człowiek pochodzący z gór’, *ciupaga* ‘górska laska z toporkiem lub z rączką w kształcie toporka’, *gazda* ‘właściciel gospodarstwa wiejskiego na Podhalu’, *baca* ‘starszy pasterz, zwierzchnik juhasów pasących owce w polskich Karpatach’, *juhas* ‘młody pasterz owiec w Tatrach i Karpatach; pomocnik bacy’, *oscypek* ‘wędzony ser o wrzecionowatym lub walcowatym kształcie, wyrabiany przez górali z owczego mleka’. Przytoczone, prymarnie regionalne leksemy notuje *Uniwersalny słownik języka polskiego*¹⁸, a ich znaczenie wiadome jest nie tylko ludności Podhala i okolic, ale w zasadzie również szerszemu gronu Polaków, lub możliwe do ustalenia na podstawie niespecjalistycznych, ogólnych słowników języka polskiego.

W *Legendach spod Giewontu* występują również gwarowe nazwy przedmiotów ogólnopolskich, np.: *dudki* ‘pieniądze’, *posiady* ‘spotkanie towarzyskie’, czy wyrazy mające w gwarze góralskiej inne znaczenie niż w języku ogólnopolskim, np.: *baba* ‘żona’, *chłop* ‘mąż’, *pościel* ‘łóżko’, *pytać* ‘zapraszać w gościnę’, których *Uniwersalny słownik języka polskiego* nie

¹⁷ Zob. H. Synowiec, *Teksy folkloru w edukacji regionalnej i polonistycznej*, w: *Kształcenie językowe w dobie kultury masowej polisensorycznej*, pod red. U. Kopeć, Z. Sibigi, Rzeszów 2009, s. 57–58.

¹⁸ *Uniwersalny słownik języka polskiego*, pod red. S. Dubisza, Warszawa 2003.

notuje. W wielu przypadkach – choć trudno oczywiście traktować wszystkie przytoczone leksemy jednakowo – ich znaczenie aktualizowane jest dopiero na podstawie kontekstu legendy. Ze względu na nieobecność w słownikach ogólnych, czytelnik ma możliwość sprawdzenia znaczenia tych wyrazów jedynie w słownikach specjalistycznych, takich jak chociażby dla gwar małopolskich *Słownik gwary Zakopanego i okolic*¹⁹.

Z perspektywy odbiorcy tekstu leksyka regionalna wykorzystywana przez autorów legendach nie jest jednakowa. Z jednej strony są to wyrazy znane ogółowi użytkowników polszczyzny, nawet jeśli nie są przynależne do czynnej warstwy słownictwa, to należą do słownictwa biernego, jednoznacznie kojarzonego z kulturą określonego regionu (w omawianym przypadku z Małopolską). Często – choć nie zawsze – nie mają one jednowyrazowych odpowiedników w polszczyźnie ogólnej. Wyrazy te świadczą o odrębności kulturowej regionu i stanowią jego element nieprzekładalny, gdyż ich znaczenie trzeba objaśniać opisowo. Z drugiej strony są wyrazy regionalne w zasadzie nieznanne lub mało znane przeciętnemu użytkownikowi polszczyzny, często też mające odpowiedniki w polszczyźnie ogólnej, z których w procesie nauczania, mając na uwadze przystępność i zrozumienie tekstu, można zrezygnować, choć oczywiście ze świadomością zubożenia regionalnej legendy.

Wydaje się więc, że ze względu chociażby na przywołane trudności leksykalne, najważniejszym etapem wprowadzania legend w formie prymarnej będzie najwyższy poziom biegłości językowej. Tak zrobiła na przykład Aneta Strzelecka, wykorzystując na lektoracie fragmenty tekstów ze zbioru *Łódź w baśni i legendzie*²⁰. Jak jednak zauważyła Anna Seretny, do najwyższego poziomu zaawansowania językowego C2 dociera jedynie mniej niż 5% osób uczących się języka polskiego jako nierodzimego²¹, dlatego warto więc zastanowić się nad wprowadzaniem legend również na niższych poziomach biegłości językowej.

Teksty legend jednak wcale nie muszą zostać wykluczone z nauczania nawet na niższych poziomach biegłości językowej (A–B), co pokazują zarówno

¹⁹ *Słownik gwary Zakopanego i okolic*, pod red. J. Zborowskiego, Zakopane 2009.

²⁰ A. Strzelecka, *Legendy łódzkie jako teksty pomocnicze w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 2008, nr 16, s. 233–239.

²¹ A. Seretny, *Kompetencja leksykalna uczących się języka polskiego jako obcego w świetle badań ilościowych*, Kraków 2011, s. 215.

doświadczenia polskich, jak i lektorów innych języków obcych. Pochodzące z różnych kręgów kulturowych ludowe bajki – pod względem gatunkowych zbliżone do polskich legend – są z powodzeniem wykorzystywane na różnych poziomach nauczania języka angielskiego jako obcego²², a ich struktura wykazuje nawet znaczące podobieństwo do tekstów preparowanych, przygotowanych z myślą o osobach uczących się języków obcych²³.

Polskie legendy można wprowadzać także na podstawowych poziomach znajomości języka polskiego, co chociażby zostało zaproponowane w zeszyście ćwiczeń *Czytanie* serii *Testuj swój polski*, gdzie adaptowaną formę komiksu *Legandy o Smoku Wawelskim*²⁴ przygotowano z myślą o osobach znających język polski na poziomie A2. Ponieważ komiks ma charakter obrazujący, czyli taki, w którym przekaz językowy pokrywa się z informacjami oddawanymi przez rysunek lub je uzupełnia²⁵, proponowany materiał o Smoku Wawelskim (osoby uczące się muszą ułożyć fragmenty legendy w odpowiedniej kolejności) sprawdza się chociażby jako uzupełnienie lekcji z podręczników i skryptów na poziomie A1–A2, w których wykorzystano elementy topografii Krakowa, np.: *Polski krok po kroku* (lekcja 14, s. 92–97), *Hurra!!! Po polsku 1* (lekcja 12, s. 102–103), *Słowa i słówka* (plansza nr 2 i ćwiczenia s. 15–20). Również w materiałach ćwiczeniowych dla poziomów A1 i A2 *Słowa i słówka*, wprowadzono ćwiczenie polegające na uporządkowaniu legendy o Smoku Wawelskim, a także legendę o nagle przerwanej hejnale krakowskim²⁶.

Z myślą głównie o osobach znających język polski na poziomie progowym (B1) oraz średnim ogólnym (B2) – choć z powodzeniem teksty mogą być

²² Lwin S.M., *Using folktales for language teaching*, „The English Teacher”, 2015, vol. 44, nr 2, s. 76–78.

²³ Rufenacht R.M., McCarthy P.M., Lamkin T.A., *Fairy tales and ESL texts: an analysis of linguistic features using the Gramulator*, w: *Cross-Disciplinary Advances in Applied Natural Language Processing: Issues and Approaches*, pod red. Ch. Boonthum, P. McCarthy, T. Lamkin, 2011, s. 289–290.

²⁴ Opowieść o Smoku Wawelskim jest legendą najbardziej znaną wśród obcokrajowców. W gronie osób uczących się języka polskiego w szkołach na Litwie, Łotwie i Białorusi jej znajomość deklarują niemal wszyscy uczniowie na poziomie szkoły średniej, zob. A. Kietlińska, *Język polski – ojczysty czy obcy? Uwarunkowania nauki języka polskiego na Łotwie, Litwie i Białorusi*, w: *Z problematyki kształcenia językowego*, pod red. E. Awramiuk, M. Karolczuk, t. VI, Białystok 2016, s. 42.

²⁵ Terminem *komiks obrazujący* posługuję się za Joanną Zawadką, *Komiks w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, w: *Nowe perspektywy w nauczaniu języka polskiego jako obcego II*, pod red. K. Pluskoty, K. Taczyńskiej, Toruń 2011, s.258–260.

²⁶ M. Szelc-Mays, E. Rybicka, *Słowa i słówka*, dz. cyt., s. 92–95.

wykorzystywane również na wyższych poziomach znajomości języka²⁷ – przygotowany został przez Konrada Szamryka i Katarzynę Szostak-Król podręcznik *Podlasie w legendach. Teksty z ćwiczeniami dla obcokrajowców*. Prezentowane legendy są tekstami uproszczonymi zarówno pod względem słownictwa, składni, jak i treści. W wielu z nich całkowicie pominięto wątki poboczne²⁸, dzięki czemu udało się teksty skrócić do maksymalnie jednej strony.

Przystępując do pracy, autorzy musieli podjąć decyzję, jaką metodę ingerencji w tekst zastosują. W przypadku dzieł literackich uproszczenia bowiem mogą przybierać trojakią formę²⁹:

- adaptacji glottodydaktycznej, która polega na specyficznym zrelacjonowaniu treści utworu przy jego bardzo znaczącym skróceniu,
- symplifikacji, czyli uproszczeniu składni oraz zastępowaniu wyrazów rzadszych częściej używanymi,
- adaptacji częściowej połączonej z symplifikacją, w której teksty wyjściowy ulega zarówno skróceniu, jak i uproszczeniom leksykalno-gramatycznym.

A. Seretny dodaje, że w przypadku adaptacji połączonej z symplifikacją celem działań jest umożliwienie uczącym się kontaktu z oryginałem w możliwie jak największym zakresie³⁰, co można traktować jako pewnego rodzaju przesunięcie akcentu na dzieło literackie, choć oczywiście bez pominięcia potrzeb uczących się. Podejmując się opracowania podlaskich legend, autorzy musieli więc rozważyć, czy większy nacisk położyć na opracowanie legend jak najbliższe tekstom pierwotnym, opublikowanym w wykorzystywanych opracowaniach, czy jednak skupić się na perspektywie ucznia cudzoziemca, a kwestię wzorca tekstu potraktować jako drugorzędą.

Mając na uwadze, że teksty funkcjonujące w ramach gatunków literatury ludowej stanowią pewien zespół obiegowych, anonimowych wątków,

²⁷ Doświadczenia lektorów pokazują, że spośród 20 zamieszczonych w książce legend, przynajmniej kilka, na przykład *Połowanie Giedymina* (s. 12–13) czy *Wierny łabędź* (s. 69–71), może zostać wykorzystanych już na poziomie A2 biegłości językowej.

²⁸ W trakcie pracy autorzy korzystali z następujących zbiorów legend: *Legendy województw: białostockiego, łomżyńskiego, suwalskiego*, zebrała: W. Niewińska, Białystok 2005, J. Koronkiewicz, *Pogaduszki przy piecu: podlaskie legendy, baśnie i opowiadania*, cz. 2, Choroszcz 2007. T. Lippoman, *Legendy podlaskie*, Białystok 2008.

²⁹ A. Seretny, *Czytanie ekstensywne – tekst w perspektywie glottodydaktycznej*, „Postscriptum Polonistyczne”, 2014, nr 1 (13), s. 14.

³⁰ Tamże, s. 17.

przekazywanych przez kolejne pokolenia z ust do ust, które w zasadzie stanowią dobro ogólne, a każdy powstały utwór czy tekst stanowi jakiś wariant – wzbogacony lub zubożony, ale w każdym razie przekształcony – tego, co istnieje jako powszechny dorobek danej społeczności³¹, autorzy zdecydowali się napisać teksty legend od nowa, nie odrywając się jednak i nie ukrywając nawiązania od oryginalnych utworów.

W ludowych tekstach prozatorskich nie ma bowiem ustalonego tekstu, jedynej realizacji historii, którą opowiadający stara się wiernie odtworzyć, ale przekazuje się zasadnicze elementy treści. Elementy legendy mogą ulegać różnego rodzaju modyfikacjom – wybrane wątki mogą być rozbudowane, zredukowane lub całkowicie pominięte. Opowiadający może dodać coś od siebie, lub wręcz przeciwnie – zmienić lub skrócić tekst, i to zarówno w płaszczyźnie języka, jak i treści. Każdorazowo formę językową tekstowi nadaje konkretny opowiadacz, czy w przypadku tekstu pisanego skryptor, choć działają oczywiście pewne utrwalone przez tradycje sugestie³².

Ograniczone do jednej strony wersje podlaskich legend, niekiedy jedynie rozbudowane o pewne ustępy i fragmenty niezbędne do wprowadzenia określonej leksyki (na przykład w legendzie *Wierny łabędź. Legenda o powstaniu Wysokiego Mazowieckiego*, aby wprowadzić słownictwo związane ze zjawiskami atmosferycznymi: *ulewa, upał, ziąb, grad* tekst rozbudowano o opis trudnych warunków pogodowych w cyklu rocznym), zarówno pod względem treści, jak i składni oraz słownictwa, różnią się od swoich oryginałów, co uwidacznia chociażby porównanie dwóch poniższych fragmentów. Pierwszy z nich stanowi tekst oryginalny, na którym bazowali autorzy książki:

Nad miastem dominuje Góra Zamkowa – dawne grodzisko, dziś najlepszy w okolicy punkt widokowy.

Przy dobrej pogodzie, spoglądając na południe, dostrzeżemy pałac w Korczewie. Jak głosi legenda, pod Górą Zamkową w złotym grobie pochowany jest ostatni z wodzów jaćwieskich – Komata.

Ze szczytu góry widać zakole Bugu z piaszczystymi wypami i białe mury katedry – siedziby biskupiej oraz seminarium duchownego z XVII wieku.

³¹ M. Głowiński, A. Okopień-Sławińska, J. Sławiński, *Zarys teorii literatury*, Warszawa 1986, s. 443.

³² Tamże.

(...)

Kolejna miejscowa legenda także dotyczy Góry Zamkowej.

Podobno raz na sto lat jedna z jej ścian otwiera się, by wypuścić na wody Bugu łodzie pełne zbrojnych rycerzy.

Ich wędrówka trwa do pierwszego brzasku. Dawno temu jeden ze zbrojnych miał się zapatrzeć na mieszczkę wielkiej urody i przegapić moment zamknięcia góry. Od tej pory błąka się po nadbużańskich łąkach, oczekując ponownego otwarcia magicznej góry. Rycerza najczęściej widuje się w księżycowe letnie noce na prawym brzegu rzeki. Czy jednak oby na pewno była to zwykła niewiasta? Czy zwykła mieszcza mogła uwieść ducha?

(...)

W jakiej mocy pozostawał rycerz błąkający się do dziś dnia po nadbużańskich łąkach, trudno bezspornie rozsądzić.

Niewiasty pogranicza, powstałe z wielowiekowego mieszanego krwi białoruskiej, ukraińskiej, polskiej, litewskiej, szwedzkiej, żydowskiej, niemieckiej, odznaczają się wszak niepoślednią urodą.

Czy jednak aż tak wielką, by uwieść ducha?

(T. Lippoman, *Legendy Podlasia*, s. 160–161)

Druga wersja legendy została opracowana na potrzeby książki *Podlasie w legendach*:

Spacerując po zabytkowych uliczkach Drohiczyzna, odnosimy wrażenie, że cofnęliśmy się w czasie. A to dlatego, że co chwilę widzimy jakiś niezwykle zabytek: katedrę pod wezwaniem Świętej Trójcy, kościół czy klasztor benedyktynek z XVIII wieku. Nad miastem góruje też najlepszy w okolicy punkt widokowy – Góra Zamkowa.

Jak mówi miejscowa legenda, podobno raz na sto lat jedna ze ścian zamku otwiera się, żeby wypuścić na wody Bugu łodzie pełne magicznych rycerzy. Rycerze, pływając w łodziach, nucą przez całą noc dawne pieśni. Lecz gdy przychodzi świt, a pierwsze promienie słońca pojawiają się nad miastem, szybko wracają do zamku i znikają na kolejne sto lat.

Jednak pewnego razu, może pięćdziesiąt, a może osiemdziesiąt lat temu, jeden z rycerzy zapatrzył się na piękną dziewczynę, która stała nad brzegiem rzeki, przez co przegapił moment powrotu do zamku. Ściana zamku się zamknęła i nie było już dla niego powrotu. Od tej pory, błąkając się po pobliskich łąkach

i lasach, czeka w ukryciu, aż ściana zamku znowu się otworzy. Wtedy będzie mógł dołączyć do towarzyszy, którzy ponownie wypłyną w łodziach na wody Bugu. Podobno jednak kilku mieszkańców Drohiczyzna widziało samotnego mężczyznę, który w letnią noc spacerował na prawym brzegu rzeki. Mówi się, że to właśnie samotny rycerz.

Czy jednak zwykła, nawet najpiękniejsza dziewczyna, mogła zawrócić w głowie magicznemu rycerzowi? Ludzie mówią, że rycerz wcale nie zapatrzył się na śliczną dziewczynę, ale to rusałka – przepiękna zjawa – rzuciła na niego urok. W wodach Bugu czeka w ukryciu wiele innych, dziwnych postaci: duchy, zjawy i rusałki. Niektóre brzydkie jak noc, inne nieziemsko piękne. Niektórzy mieszkańcy Drohiczyzna twierdzą jednak, że to musiała być miejscowa dziewczyna, bo w Drohiczyźnie mieszkają przecież panny nieprzeciętnej urody.

(Samotny rycerz i rusałka. Legenda z okolic Drohiczyzna)

Nie do końca jednakże zrealizowano postulat A. Seretny, aby restrykcyjnie ograniczyć słownictwo pod względem ilościowym i jakościowym, co wynikało głównie z charakteru opracowywanych tekstów.

Książka, przeznaczona przede wszystkim do pracy indywidualnej, powstała głównie z myślą o rozwijaniu i doskonaleniu kompetencji czytania intensywnego, w której stopień trudności materiału dobiera się zgodnie z Krashenowską zasadą $i + 1$ ³³, a następnie za pomocą ćwiczeń sprawdza się rozumienie tekstu oraz poznaje nowe słownictwo. Jeśli uczniowie zdecydują się na całościową lekturę zeszytu, otrzymają zbiór gatunkowo jednorodnych i tematycznie zbliżonych do siebie tekstów, dotyczących historii, dawnych realiów życia codziennego, społecznego i religijnego (w tym magii i zjawisk nadprzyrodzonych) oraz przyrody.

Z wymienionymi tematami wiąże się wykorzystanie w skrypcie słownictwa, które wypełnia przykładowe pola i subpola leksykalno-semantyczne:

- zwierzęta: *koń, klacz, rumak, źrebię, świnia, krowa, cielę, niedźwiedź, jeleń, sarna, łoś, dzik, żubr, wilk, zając, mysz, ptak, sowa, puszczyk, puchacz, bocian, łabędź, pisklą, pszczoła, ryba;*

³³ Symbol i oznacza obecny poziom umiejętności językowych uczącego się, a $+1$ sferę, którą uczący się wkrótce osiągnie, zob. A. Seretny, *Tekst literacki w dydaktyce języka polskiego jako obcego. Między percepcją a recepcją dzieła*, w: *Literatura polska w świecie. Zagadnienia odbioru i recepcji*, pod red. R. Cudak, t. 1, Katowice, s. 297, Taż, *Czytanie ekstensywne...*, dz. cyt., s. 209.

- rośliny: *drzewo, puszcza, bór, sosna, świerk, dąb, jesion, lipa, zboże, owies, żyto, ziemniak, sadzonka, szczaw, ziolo*;
- zjawiska atmosferyczne: *zmrok, powódź, ulewa, upał, chłód, ziąb, grad, przesilenie*;
- ukształtowanie terenu: *rzeka, strumień, stok, jezioro, bagno, błoto, łąka, wyspa, pagórek, wzgórze*;
- budowle i obiekty: *budynek, zamek, dwór, pałac, pałacyk, dom, chata, chatka, szałas, szpital, sierociniec, karczma*, w tym budynki o charakterze sakralnym: *świątynia, klasztor, kościół, cerkiew, kapliczka, sanktuarium, synagoga, katedra, pustelnia, cmentarz*;
- jednostki administracyjne i organizujące społeczność: *wieś, wioska, miasto, miasteczko, osada, plemię, gród, miejscowość, miejscowość turystyczna, uzdrowisko*;
- funkcje, zawody, zajęcia i godności: *władca, król, księżę, dworzanin, towarzysz, rycerz, szlachcic, żołnierz, wojownik, dowódca, hetman, pułkownik, zakonnik, mnich, ksiądz, chłop, rolnik, wieśniak, gospodarz, robotnik, myśliwy, rybak, bartnik, zielarka, podróżnik, handlarz, wędrowca, włóczęga, turysta, szlachectwo, minister, burmistrz, mieszkaniec, sąsiad, urzędnik*;
- słownictwo związane z realiami dawnego życia codziennego: *koryto, studnia, drabina, skrzynia, wóz, kronika, księga, miecz, polowanie, szlak handlowy, herb*;
- istoty nadprzyrodzone: *święty, czarownica, wiedźma, ruszałka, duch, zjawa, stwór, diabeł, upiór*;
- zjawiska nadprzyrodzone i magiczne: *obrzęd, magia, groza, wróżba, sztuczka, urok, klątwa, zaklęcie*;
- słownictwo związane z religią i obrzędami: *wianek, mikstura, krzyż, prawosławny, katolik, pielgrzymka, ofiara, chrzest, ślub, pogrzeb, ożenić się, figura, patron, aureola, obrazek, woda święcona*.

Badacze podkreślają, że przygotowywanie materiałów do czytania – ze względów stylistycznych oraz merytorycznych – wiąże się z koniecznością wprowadzenia również wyrazów wykraczających poza limit określony dla danego poziomu zaawansowania językowego. Słownictwo takie powinno być jednak wyjaśniane na marginesach tekstów lub w specjalnie przygotowanych słowniczkach³⁴. Na to drugie rozwiązanie zdecydowano się w książce *Podlasie*

³⁴ A. Seretny, *Czytanie ekstensywnie...*, dz. cyt., s. 13.

w *legendach* – słowa mogące sprawiać trudność zostały zebrane w alfabetycznym ministowniczku trudniejszych wyrazów i zwrotów na końcu książki (187 jednostek), a następnie przetłumaczone na języki: angielski, niemiecki, rosyjski, ukraiński, białoruski, litewski, czeski, włoski, hiszpański i turecki (średnio jest około 10 nowych jednostek leksykalnych w każdej lekcji).

Przy adaptowaniu tekstów autorzy wspomagali się słownikami i opracowaniami przygotowanymi z myślą o osobach znających język polski na poziomie podstawowym (A), takimi jak: *A1 – elementarny poziom zaawansowania w języku polskim jako obcym*³⁵, *Słownik poziomowy języka polskiego*³⁶ oraz *A co to takiego? Obrazkowy słownik języka polskiego*³⁷. Brak jakiegoś wyrazu w przywołanych źródłach nie był jednak podstawą do automatycznego wyróżnienia go w tekście oraz umieszczenia w słowniczku. Z wyróżnienia leksemu rezygnowano, jeśli słowniki podawały wyraz pokrewny, na przykład przy wyrazach: *władca*, *murowany*, gdyż *Słownik poziomowy języka polskiego* notuje leksemy *władza*, *mur*.

Aby zwiększyć możliwość rozumienia tekstu bez korzystania z dodatkowych pomocy, wyróżnione wyrazy starano się wprowadzić w czytelnych kontekstach, na przykład: „W czerwcu i lipcu letnie **upały** wysuszyły ziemię” (s. 69); „Otworzył szeroko oczy i zobaczył wystraszone **pisklą**. Maciek wszedł na drabinę i włożył młodego ptaka do **gniazda**, gdzie stały dorosłe bociany” (s. 64); „Na uroczystości przychodziły też mężatki i panny z kolorowymi **wiankami** z kwiatów na głowach” (s. 16). Kształtowaniu kompetencji leksykalnej służą również zamieszczone pod każdą legendą ćwiczenia leksykalne oraz gramatyczne, zwykle polegające na łączeniu synonimów, antonimów, wyrazów z ich definicjami, tworzeniu kolokacji oraz uzupełnianiu luk w zdaniach. Wymienione ćwiczenia oparte są na znajomości treści lektury (podobnie jak ćwiczenia sprawdzające rozumienie tekstu, które również znalazły się pod każdą legendą³⁸), a ich zadaniem jest skierowanie uwagi czytającego nie tylko

³⁵ W. Martyniuk, *Elementarny poziom zaawansowania w języku polskim jako obcym*, Kraków 2004.

³⁶ *Słownik poziomowy języka polskiego. Materiały pomocnicze dla nauczycieli języka polskiego na Białorusi*, pod red. P. Wróblewskiego, Białystok 2010.

³⁷ A. Seretny, *A co to takiego? Obrazkowy słownik języka polskiego*, Kraków 2008.

³⁸ W legendzie *Hetman Branicki i duch* należy uzupełnić tekst brakującymi fragmentami, a z kolei w legendzie *Zerwany most* uporządkować fragmenty tekstu tak, aby tworzyły logiczną historię, w związku z czym lektura tekstu nie jest możliwa bez rozwiązania ćwiczeń.

na nowe, ale w ogóle na najważniejsze wyrazy i wyrażenia pojawiające się w prezentowanych legendach.

Podlaskie legendy zostały tak przygotowane, aby ich lektura służyła jednocześnie powtarzaniu nowo poznanej leksyki, zgodnie z założeniem, że w celu utrwalenia jednostki leksykalnej w pamięci uczących się dany wyraz powinien zostać powtórzony od 5 do 10 razy, przy czym dużo bardziej efektywna jest styczeńność rozłożona w czasie (*spaced repetition*) niż skomasowana (*massed repetition*)³⁹. Podział pracy *Podlasie w legendach* na 20 odrębnych jednostek (tekst + ćwiczenia) sprzyja lekturze książki, w której zasadniczo opracowuje się jedną jednostkę dziennie. Wprowadzone we wcześniejszych legendach słownictwo powraca w kolejnych tekstach i ćwiczeniach (nie jest już wtedy wytłuszczane), np.: „**książę**: książę Giedymin, pomyślał książę, Giedymin był księciem litewskim, legenda o księciu Giedyminie” (legenda 1), „litewski książę, pięknego księcia” (legenda 11), „pewien książę mazowiecki” (legenda 14), „młody książę, władzy księcia litewskiego” (legenda 16); „**polowanie**: lubił polowania” (legenda 1), „przybywał na polowania do Puszczy Knyszyńskiej” (legenda 6), „do puszczy na polowanie” (legenda 7), „na pamiątkę tego polowania, uwielbiał polowania, tuż przed samym polowaniem” (legenda 10).

Przygotowana przez K. Szamryka i K. Szostak-Król książka *Podlasie w legendach* stanowi ponadto realizację postulatów wyrażonych przez Jolantę Tambor. Badaczka zauważyła bowiem, że elementów regionalnych w tekstach dla obcokrajowców jest niewiele, choć mogą one być doskonałą pomocą dydaktyczną, gdyż najlepiej uczy się tego, co jest uczniowi bliskie ze względu na przestrzeń geograficzną⁴⁰. Elementów regionalnych, które są przede wszystkim budulcem tożsamości, w omawianej książce znaleźć można wiele. Oprócz podlaskich miast i miejscowości, których dotyczą opracowane podania (np. Białystok, Supraśl, Choroszcz, Augustów, Drohiczyn, Wysokie Mazowieckie, Suwałki), w skrypcie przywołane zostały różnorodne treści kulturowe związane z topografią miast czy regionu, historią, kulturą i obrzędowością. Ich spora część stanowi składnik nie tylko istotny z punktu widzenia funkcjonowania na płaszczyźnie lokalnej, lecz także element dziedzictwa ogólnopolskiego. Są to między innymi:

³⁹ A. Seretny, *Czytanie ekstensywne...*, dz. cyt., s. 20–21.

⁴⁰ J. Tambor, *Teksty regionalne w nauczaniu cudzoziemców*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 2010 t. 17, s. 169–174.

- postacie historyczne: *Giedymin, Jan Klemens Branicki, król Zygmunt August, hetman Jan Zamoyski, Wincenty Morawski, August III Sas, Maria Józefa, Ludwik XVI*;
- krainy historyczne i wyodrębnione obszary przyrodnicze: *Podlasie, Mazowsze, Suwalszczyzna, Puszcza Knyszyńska, Puszcza Białowieska*;
- wydarzenia historyczne: *I wojna światowa, II wojna światowa, stacjonowanie w Białymstoku wojsk rosyjskich*;
- zwyczaje i obrzędy: *noc świętojańska/noc Kupały*;
- obiekty i miejsca kultu: *cudowny obraz Matki Boskiej Pocieszenia w Krypnie, kapliczka w Studzienicznej, klasztor w Supraślu*;
- hydronimy północno-wschodniej Polski, np.: nazwy rzek: *Biały Stok (dziś rzeka Biała), Supraśl, Biebrza, Narew, Czarna Hańcza*, jeziora: *Białe, Studzieniczne*;
- elementy topograficzne i pomniki: *zerwany most w Kruszewie, pomnik św. Jana Nepomucena w Białymstoku*.

Ponieważ *Podlasie w legendach* nie ma charakteru opracowania onomastycznego, w książce zdecydowano się na tłumaczenie pochodzenia nazw miejscowości zgodnie z ludową etymologią, która funkcjonuje w powszechnej świadomości mieszkańców. Objasnienia te nie zawsze zgadzają się z wyjaśnieniem naukowym lub pokrywają się z nim tylko częściowo, np.: Augustów – na pamiątkę Zygmunta Augusta⁴¹, Krypno od *krypa* 'drewniane koryto'⁴², Suwałki od litewskiego *susiwilkai* 'włóczędzy'⁴³, Wysokie Mazowieckie na pamiątkę wysokich domów⁴⁴, Boćki na cześć bocianów⁴⁵, Tykocin 'od wyrażenia *tylko*

⁴¹ W rzeczywistości to królowa Bona, żona Zygmunta I, poleciła w 1546 r. założyć osadę *Zygmuntowo*, ale nowemu miastu nadano nazwę *Augustów* na cześć Zygmunta Augusta, który przyznał miejscowości w 1557 r. prawa miejskie, zob. S. Rospond, *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*, Wrocław 1984, s. 17.

⁴² Stanisław Rospond podaje w wątpliwość pochodzenie nazwy *Krypno* od rzeczownika *krypa* 'żłób, koryto, rodzaj czółna'. Wyraz ten został zapożyczony z języka niemieckiego (*Krippe*), a omawiana nazwa ma raczej pochodzenie bałtyckie lub białoruskie. Najprawdopodobniej utworzona została od wyrazu *skrzyp* lub *krzyp* 'roślina z rodziny paprotników', zob. S. Rospond, *Słownik etymologiczny...*, dz. cyt., s. 173.

⁴³ Etymologię od litewskiego wyrazu *susiwilkami* 'włóczęgi' podaje Kazimierz Rymut w *Nazwach miast Polski*, Wrocław 1980, s. 234, jednak S. Rospond nazwę *Suwałki* wyprowadza od formy *San-vylka*, ze staropruskim przyrostkiem *san* 'są' (po białorusku *su*) oraz drugim członem *-wałki, -walki* pochodzenia bałtyckiego (lit. *vilkti* 'ciągnąć', tot. *valka* 'płynąca rzeczka, nisko położone moczarowate miejsce'), zob. S. Rospond, *Słownik etymologiczny...*, dz. cyt., s. 377–378.

⁴⁴ *Wysokie Mazowieckie*, początkowo nazywane tylko *Wysokie*, jest nazwą topograficzną, gdyż miejscowość znajduje się na Wysoczyźnie Bielskiej, w okolicy pagórkowatej, zob. S. Rospond, *Słownik etymologiczny...*, dz. cyt., s. 440.

⁴⁵ Nazwa *Boćki* w rzeczywistości pochodzi od nazwy osobowej *Boćko, Baćko*, zob. S. Rospond, *Słownik etymologiczny...*, dz. cyt., s. 32.

cień'⁴⁶. Zgodnie z etymologią naukową wytłumaczono jednak pochodzenie nazwy Białystok (od rzeki Białej), gdyż jest ono zbieżne z treścią przekazaną w legendzie.

Korzystający z legend obcokrajowcy ponadto dowiadują się, jak poszczególne miejscowości funkcjonują kulturowo w powszechnej świadomości mieszkańców regionu. Na przykład w *Legendzie z okolic Choroszczu* podano, że w miasteczku tym znajduje się letnia rezydencja Branickich, barokowy kościół i szpital. Z kolei w *Legendzie o powstaniu Supraśla* przypomniano, że dziś jest to popularna miejscowość turystyczna, o unikatowej, dziewiętnastowiecznej zabudowie. Nawiązując do wiedzy powszechnie posiadanej na Podlasiu, w książce przybliżone zostały miejsca kultu religijnego: Krypno – cel pielgrzymek podlaskich rodzin oraz sanktuarium w Studzienicznej, gdzie do dziś wierzy się w leczniczą moc wody z tamtejszej studzienki.

Na przykładzie pracy *Podlasie w legendach* widać doskonale, że teksty legend wcale nie muszą zostać wykluczone z nauczania nawet na średnim poziomie biegłości językowej. Legendy stanowią ponadto ciekawy materiał kulturowy oraz ważny element edukacji regionalnej. Odpowiednio przygotowane przez lektorów staną się nie tylko materiałem do nauki języka polskiego, szczególnie ćwiczenia kompetencji czytania oraz poszerzenia zasobu słownictwa, ale też punktem wyjścia do poznania zwłaszcza tych elementów polskiej kultury, które wywodzą się z kultury ludowej i historii regionu.

Literatura

Bystron J., *Etnografia Polski*, Warszawa 1947.

Garncarek P., *Teksty kultury w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, „Acta Universitatis Lodzensis. Kształcenie polonistyczne cudzoziemców” 2010, nr 17, s. 99–106.

Głowiński M., Kostkiewiczowa T., Okopień-Sławińska A., Sławiński J., *Słownik terminów literackich*, pod red. J. Sławińskiego, Wrocław 1976.

Kietlińska A., *Język polski – ojczysty czy obcy? Uwarunkowania nauki języka polskiego na Łotwie, Litwie i Białorusi*, w: *Z problematyki kształcenia językowego*, pod red. E. Awramiuk, M. Karolczuk, t. VI, Białystok 2016, s. 29–52.

Kopaliński W., *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa 1988.

Lwin S.M., *Using folktales for language teaching*, „The English Teacher” 2015, vol. 44, nr 2, s. 74–83.

⁴⁶ Nazwa *Tykocin* pochodzi od nazwy osobowej *Tykota*, K. Rymut, *Nazwy miast Polski*, dz. cyt., s. 251.

- Martyniuk W., *Elementarny poziom zaawansowania w języku polskim jako obcym*, Kraków 2004.
- Moszyński K., *Kultura ludowa Słowian*, t. 1–2, Warszawa 1967–1968.
- Nation I., *Learning Vocabulary in Another Language*, CUP, Cambridge 2000.
- Próchnik, „Przeprowadzka” do nowego języka, czyli literatura jako wtajemniczenie, w: *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, pod red. J. Tambor i R. Cudaka, Katowice 2001, s. 205–214.
- Rospond S., *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*, Wrocław 1984.
- Rymut K., *Nazwy miast Polski*, Wrocław 1980.
- Rufenacht R.M., McCarthy P.M., Lamkin T.A., *Fairy tales and ESL texts: an analysis of linguistic features using the Gramulator*, w: *Cross-Disciplinary Advances in Applied Natural Language Processing: Issues and Approaches*, pod red. Ch. Boonthum, P. McCarthy, T. Lamkin, 2011, s. 287–292.
- Sabela E., *Wykorzystanie baśni i legend w nauczaniu języka, historii i kultury polskiej*, w: *Nauczanie języka polskiego jako obcego i polskiej kultury w nowej rzeczywistości europejskiej*, pod red. P. Garncarka, Warszawa 2005, s. 294–303.
- Seretny A., *Nauka o literaturze i teksty literackie w dydaktyce języka polskiego jako obcego/drugiego*, w: *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, pod red. E. Lipińskiej, A. Seretny, Kraków 2006, s. 243–279.
- Seretny A., *Tekst literacki w dydaktyce języka polskiego jako obcego. Między percepcją a recepcją dzieła*, w: *Literatura polska w świecie. Zagadnienia odbioru i recepcji*, pod red. R. Cudaka, t. 1, Katowice 2006, s. 292–306.
- Seretny A., *A co to takiego? Obrazkowy słownik języka polskiego*, Kraków 2008.
- Seretny A., *Kompetencja leksykalna uczących się języka polskiego jako obcego w świetle badań ilościowych*, Kraków 2011.
- Seretny A., *Czytanie ekstensywne, czyli sposób na efektywne rozwijanie kompetencji leksykalnej uczących się*, w: *Sztuka to rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego*, pod red. A. Achtelek, J. Tambor, Katowice 2013, s. 208–220.
- Seretny A., *Czytanie ekstensywne – teksty w perspektywie glottodydaktycznej*, „Post-scriptum Polonistyczne” 2014, nr 1 (13), s. 9–25.
- Słownik gwary Zakopanego i okolic*, pod red. J. Zborowskiego, Zakopane 2009.
- Słownik poziomowy języka polskiego. Materiały pomocnicze dla nauczycieli języka polskiego na Białorusi*, pod red. P. Wróblewskiego, Białystok 2010.
- Standardy wymagań dla poszczególnych poziomów zaawansowania znajomości języka polskiego*, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 15 października 2003 r. w sprawie egzaminów z języka polskiego jako obcego, Dz. U. Nr 191, poz. 1871.

Standardy wymagań odnoszących się do poszczególnych poziomów biegłości językowej w zakresie znajomości języka polskiego jako obcego, Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 lutego 2016 r. w sprawie egzaminów z języka polskiego jako obcego, Dz. U. z 2016 r., poz. 405.

Strzelecka A., *Legends łódzkie jako teksty pomocnicze w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 2008, nr 16, s. 233–239.

Synowiec H., *Teksty folkloru w edukacji regionalnej i polonistycznej*, w: *Kształcenie językowe w dobie kultury masowej polisensorycznej*, pod red. U. Kopec, Z. Sibigi, Rzeszów 2009, s. 51–60.

Tambor J., *Teksty regionalne w nauczaniu cudzoziemców*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 2010, t. 17, s. 167–175.

Uniwersalny słownik języka polskiego, pod red. S. Dubisza, Warszawa 2003.

Zawadka J., *Komiks w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, w: *Nowe perspektywy w nauczaniu języka polskiego jako obcego II*, Toruń 2011, s. 255–263.

Podręczniki, skrypty do nauki języka polskiego jako obcego oraz antologie tekstów

Dąbrowska A., Burzyńska-Kamieniecka A, Dobesz U., Piasecka M., *Z Wrocławiem w tle. Zadania testowe z języka polskiego dla cudzoziemców. Poziom podstawowy B1*, Wrocław 2008.

Dobesz U., *Spacery po Wrocławiu. Teksty do ćwiczeń w czytaniu, mówieniu i pisaniu dla cudzoziemców. Poziom średnio zaawansowany i zaawansowany*, Wrocław 2004.

Krztoń J., *Czytanie*, „Testuj swój polski”, Kraków 2015.

Koronkiewicz J., *Pogaduszki przy piecu. Podlaskie legendy, baśnie i opowiadania*, cz. 2, Choroszcz 2007.

Legends województw: białostockiego, łomżyńskiego, suwalskiego, zebra. W. Niewińska, Białystok 2005.

Lippoman T., *Legenda Podlasia*, Białystok 2008.

Małolepsza M., Szymkiewicz A., *Hurra!!! Po polsku 1. Podręcznik studenta*, Kraków 2002.

Ostromęcka-Frączak B. (kier.), *Spacerkiem po Łodzi i okolicy*, Łódź 2011.

Ostrych E., Zawilski P., Jordan J. (oprac.), *Łódź w baśni i legendzie*, Łódź 2012.

Stempek I., Stelmach A., Dawidek S., Szymkiewicz A., *Polski krok po kroku. Poziom A1*, Kraków 2011.

Szelc-Mays M., Rybicka E., *Słowa i słówka. Podręcznik do nauki języka polskiego jako obcego. Słownictwo i gramatyka dla początkujących*, Kraków 2006.

Rozwijanie kompetencji lingwistycznych w systemie zintegrowanym w nauczaniu języka polskiego jako obcego (na przykładzie *Podlasia w legendach*)

Współcześnie dydaktyka języka obcego realizowana jest głównie pod znakiem podejścia komunikacyjnego¹, stąd coraz większe znaczenie w nauczaniu języka polskiego jako obcego ma projektowanie i realizacja działań, w których na język patrzy się jako na narzędzie porozumiewania się i wchodzenia w różnego rodzaju interakcje. Jednak świadomy dydaktyk wie, że wysokiej kompetencji komunikacyjnej nie osiągnie uczeń, który nie opanuje wiedzy o języku i jego składnikach przynajmniej w aspekcie funkcjonalnym. Przyswojenie reguł i prawideł z zakresu systemu gramatycznego jest konieczne, dlatego w najbardziej rozpowszechnionych podejściach do nauczania języków obcych nie rezygnuje się z uczenia gramatyki. Udowodniono jednak, iż nauka języka ukierunkowana na znajomość systemu gramatycznego, słownictwa z wybranego kręgu tematycznego (inwentarzy słownictwa) nie gwarantuje swobody ich użycia w naturalnej konwersacji. Znajomość gramatyki i leksyki, podobnie

¹ Podejście komunikacyjne pojawiło się w nauczaniu języka polskiego jako obcego już na początku lat osiemdziesiątych. Pionierskim ośrodkiem propagującym to podejście był Instytut Badań Polonijnych (obecnie Centrum Języka i Kultury Polskiej w Świecie UJ), gdzie powstały pierwsze programy komunikacyjne, podręczniki, prace doktorskie. Zob. więcej: *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, pod red. E. Lipińskiej, A. Seretny, Kraków 2006. Warto wspomnieć, iż twórcą pojęcia *kompetencja komunikacyjna* był D. Hymes. Według badacza *kompetencja komunikacyjna* zawiera w sobie nie tylko kod językowy, kod socjalny i kulturowy, ale również czynniki poznawcze, wolicjonalne i uczuciowe oraz pozostałe kody, biorące udział w procesie porozumiewania się. Obok kompetencji gramatycznej istnieje również kompetencja użycia (*competence for use*) czy zdolność użycia (*ability for use*): są „reguły użycia, bez których reguły gramatyczne byłyby bezużyteczne”. Zob. D. Hymes, *On communicative competence*, w: *Sociolinguistics*, pod red. J. B. Pride, J. Holmes, 1972, s. 269–293, cyt. za: A. Czechowska, *Kompetencja komunikacyjna w glottodydaktyce*, w: *Wrocławska dyskusja o języku polskim jako obcym*, pod red. A. Dąbrowskiej, Wrocław 2004, s. 13–19, <http://www.ifp.uni.wroc.pl/data/files/pub-9024.pdf> dostęp: 6.06.2014.

jak chociażby ortografii czy wymowy, przestała być celem, a stała narzędziem w osiągnięciu zamierzenia, jakim jest czynne posługiwanie się językiem.

Doświadczenia w nauczaniu języka polskiego jako obcego skłaniają do refleksji, iż uczący się nowego języka niezbyt często zwracają uwagę na korzyści płynące z uczenia się gramatyki. W przekonaniu uczniów najważniejsze jest opanowanie języka w taki sposób, aby możliwe stało się swobodne posługiwanie się nim w różnych sytuacjach. Mniejszą wagę uczący się przykładają wówczas do poprawności swojej wypowiedzi, często ignorując powtarzające się w komunikacji błędy. Takie podejście do procesu uczenia się języka jest niewystarczające i wynika z chęci szybkiego osiągnięcia kompetencji komunikacyjnej. Potwierdzają to wyniki egzaminów certyfikowanych z języka polskiego jako obcego. Jednym z problemów zdających jest nieznanostwo gramatyki języka polskiego, która zaburza sprawności produktywne².

Dlatego od glottodydaktyka oczekuje się odnalezienia skutecznych metod i technik nauczania, które urozmaicą zajęcia na tyle, aby przełożyło się to na wzrost koncentracji i zainteresowania uczących się materiałem językowym. Lektor staje przed wyzwaniem uświadomienia uczącym się miejsca i roli gramatyki w procesie opanowywania języka obcego oraz zmotywowania ich do podjęcia trudu związanego z rozwijaniem kompetencji lingwistycznych³. Ma za

² I. Janowska, *Certyfikacja języka polskiego jako obcego: problemy i wyzwania. Bilans dziesięciolecia, w: Ewaluacja biegłości językowej. Od pomiaru do sztuki pomiaru*, pod red. J. Sujeckiej-Zajęc, Warszawa 2015, s. 92.

³ W ujęciu *Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego* (zob. *Europejski System Kształcenia Językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, tłum. W. Martyniuk, Warszawa 2003) kompetencja komunikacyjna obejmuje dwa zasadnicze komponenty: kompetencje ogólne (czyli wiedza deklaratywna, umiejętności praktyczne, uwarunkowania osobowościowe) i kompetencje językowe. Na umiejętności językowe składają się kompetencje: lingwistyczne, socjolingwistyczne oraz pragmatyczne, oznaczające nie tylko zdolność poprawnego porozumiewania się w danym języku obcym, ale również znajomość przez osoby uczące się realiów życia, kultury narodu, dla którego nauczany język obcy jest ojczystym, przyjętych norm zachowania się w danej społeczności, a także umiejętność radzenia sobie z różnymi sytuacjami trudnymi w komunikacji językowej. Najbardziej rozbudowaną część językowej kompetencji komunikacyjnej stanowi kompetencja lingwistyczna, czyli znajomość środków językowych i umiejętność poprawnego posługiwania się nimi w aktach komunikacji. Na kompetencję lingwistyczną składają się sprawności: gramatyczna, leksykalna, fonologiczna oraz ortograficzna. Zob. E. Lipińska, A. Seretny, *Integrowanie kompetencji lingwistycznych w glottodydaktyce. Na przykładzie nauczania języka polskiego jako obcego/drugiego*, Kraków 2013, s. 15. Przy czym kompetencja gramatyczna rozumiana jest jako znajomość zasad rządzących łączeniem środków językowych w ciągi znaczeniowe o ustalonych ramach i umiejętność ich użycia, czyli tworzenia wypowiedzi zgodnie z przyjętymi zasadami.

zadanie wiedzę lingwistyczną uczynić atrakcyjną dla uczącego się i przekazać ją w sposób pragmatyczny i zintegrowany.

Ewa Lipińska i Anna Seretny⁴ uważają, że kompetencja lingwistyczna jest konstruktem wielowymiarowym. Podkreślają, że podczas przekazywania komunikatu cztery komponenty kompetencji lingwistycznej są ze sobą nierozdzielnie zespolone. Nie można bowiem ani przekazać komunikatu, ani odczytać jego znaczenia bez znajomości zapisu (ortografia) lub wymowy (fonetyka), treści znaczeniowej wyrazów (leksyka) oraz reguł ich łączenia (gramatyka). Stąd w procesie opanowywania języka obcego ważne jest integrowanie tych czterech komponentów. Autorki, bazując na swoim wieloletnim doświadczeniu dydaktycznym, wyciągają wnioski o konieczności integrowania gramatyki z innymi podsystemami języka.

Ponieważ kompetencja lingwistyczna składa się z wielu zespolonych ze sobą komponentów: gramatycznego, leksykalnego, fonologicznego oraz ortograficznego, jej rozwijanie wymaga podejścia zintegrowanego. Podejście zintegrowane w sposób pragmatyczny ukaże powiązania oraz zależności pomiędzy wszystkimi komponentami i przełoży się na lepsze opanowanie języka. Otworzy jednocześnie możliwość podejmowania złożonych działań komunikacyjnych⁵.

Autorki zaznaczają, że brak integracji w nauczaniu tych podsystemów nie jest rozwiązaniem błędnym, skutkuje jednak mniejszą efektywnością procesu opanowywania nowego języka⁶.

Niniejszy artykuł jest próbą ukazania różnych możliwości integracji technik doskonalących poprawność gramatyczną, leksykalną, ortograficzną oraz korzyści, jakie mogą płynąć ze stosowania podejścia zintegrowanego w procesie uczenia się nowego języka. Przemyślenia na temat roli zintegrowanego nauczania gramatyki, pisowni i słownictwa w opanowywaniu języka polskiego jako obcego są wynikiem obserwacji poczynionych w trakcie prowadzenia lektoratów języka polskiego jako obcego w grupach obcokrajowców w różnym wieku. Punkt odniesienia stanowią rozwiązania metodyczne integrowania kompetencji lingwistycznych przedstawione przez E. Lipińską

⁴ E. Lipińska, A. Seretny, *Integrowanie kompetencji lingwistycznych w glottodydaktyce...*, dz. cyt., s. 16.

⁵ E. Lipińska, A. Seretny, *Integrowanie kompetencji lingwistycznych w glottodydaktyce...*, dz. cyt., s. 18.

⁶ Tamże, s. 16.

i A. Seretny⁷. Materiał przykładowy zaś to ćwiczenia gramatyczne zamieszczone w publikacji dla obcokrajowców *Podlasie w legendach. Teksty z ćwiczeniami dla obcokrajowców* autorstwa Konrada K. Szamryka i Katarzyny Szostak-Król, które umożliwiają opanowanie słownictwa przy jednoczesnym doskonaleniu świadomości norm poprawnościowych. Katalog prezentowanych w artykule technik stosowanych w podejściu zintegrowanym rozpoczynają te, które łączą nauczanie gramatyki i pisowni. Następnie przedstawione są techniki integrujące nauczanie pisowni i słownictwa. Przegląd rozwiązań metodycznych stosowanych w tym podejściu kończą techniki nauczania słownictwa i gramatyki.

Artykuł zamykają przykładowe autorskie scenariusze jednostek metodycznych, które mogą stać się inspiracją dla glottodydaktyków. Znajdują się w nich wskazówki, jak w praktyce można wykorzystać materiał zaprezentowany w publikacji *Podlasie w legendach*. Scenariusze mogą jednocześnie przyczynić się do doskonalenia warsztatu lektora oraz stanowić źródło ciekawych rozwiązań metodycznych w pracy z grupami obcokrajowców w różnym wieku na pierwszych poziomach samodzielności, a także ułatwić wprowadzanie wiedzy lingwistycznej w grupach słabiej zaawansowanych językowo.

1. Integracja nauczania gramatyki i pisowni

1.1. Techniki⁸ transformacyjne w nauczaniu gramatyki i ich korelacja z technikami nauczania pisowni

Polegają one na dokonywaniu przekształceń według podanego wzoru. Mogą mieć charakter morfosyntaktyczny, słowotwórczy oraz składniowy⁹.

⁷ Tamże.

⁸ Pojęcie *technika* jest podrzędne w stosunku do pojęcia *metoda* w szerokim znaczeniu tego słowa. Istotę metody stanowią zasady realizacji konkretnych celów, a istotę techniki – środki i sposoby, za pomocą których realizuje się te same cele. Technikę nauczania języków obcych można określić jako zespół konkretnych sposobów nauczania zdeterminowany przez określone warunki i pomoce naukowe. Zob. J. Kida, *Lingwistyka stosowana i jej wpływ na modernizację dydaktyki języków*, „Bulletin de la Societe Polonaise de Linguistique” 1999, LV, s. 99, http://www.mimuw.edu.pl/polszczyzna/PTJ/b/b55_093-106.pdf, dostęp: 12.01.2014.

⁹ E. Lipińska, A. Seretny, *Integrowanie kompetencji lingwistycznych w glottodydaktyce ...*, dz. cyt., s. 41.

1.1.1. Transformacje słotwórcze

To technika zintegrowanego rozwijania kompetencji gramatycznych oraz ortograficznych poprzez tworzenie form pokrewnych. Dodatkowo technika ta poszerza zakres słownictwa oraz wprowadza regułę zapisu wyrazów o tym samym rdzeniu.

a) Uzupełnij tabelę. (Legenda nr 12)

	co?	jaki?	mężczyzna	kobieta
0.	<i>dwór</i>	<i>dworski</i>	<i>dworzanin</i>	<i>dworzanka</i>
1.	wieś			
2.	podróż			
3.	handel			
4.	złoto			
5.	dom			
6.	straż			
7.	ogród			
8.	rola			
9.	niewola			
10.	historia			

Odmianą tej techniki jest także tworzenie zgodnych z przykładem modeli form kategorii słotwórczych.

a) Od podanych rzeczowników utwórz przymiotniki (Legenda nr 12)

dwór – dworski

chłop –

Europa –

głód –

południe –

ozdoba –

złoto –

Hiszpania –
Podlasie –
Włochy –
papież –
wieś –
dekoracje –

b) Dopisz (Legenda nr 11) – przymiotniki utworzone od podanych rzeczowników:

magia – magiczny

Białowieża –
odwaga –
prawda –
drewno –

– rzeczowniki utworzone od podanych czasowników:

przygotować – przygotowanie

przejawiać –
zbierać –
rzucać –
sporządzać –

c) Utwórz zdrobnienia (Legenda nr 7)

0. mała *chmura* to *chmurka*

1. lekki wiatr to

2. słabe światło to

3. mała chata to

4. małe drzwi to

5. niewielkie miasto to

6. małe serce to

1.1.2. Transformacje składniowe

Do działań o charakterze integracyjnym w obszarze transformacji składniowych można wykorzystać rozsypanki, czyli porządkowanie fragmentów zdań. Materiał do rozsypanek można ukierunkować ortograficznie.

a) Ułóż zdania z rozsypanych wyrazów (Legenda nr 12)

0. we, Francji, stać się, pewnego, popularny, rolnika, ziemniak, żarty, dzięki
Dzięki żartom pewnego rolnika ziemniak stał się popularny we Francji.

1. Od, XV, przywozili, wieku, do, Europy, handlarze, ich, niewolników, i, sprzedawali, bogatym, ludziom.

.....

2. W, hiszpańscy, wieku, podróżnicy, Europy, przywieźli, XV, ziemniaki, do.

.....

1.2. Ćwiczenia symulujące komunikację (transformacyjno-komunikacyjne) w nauczaniu gramatyki i ich korelacja z technikami nauczania pisowni

Ćwiczenia transformacyjne mają charakter automatyzujący. Aby zamienić je w ćwiczenia o charakterze komunikacyjnym, najprościej jest przygotować odpowiednią instrukcję. Zamiast: *Zamień na czas przeszły*, instrukcja powinna brzmieć tak, aby uczący się miał okazję do posługiwania się nowo poznanymi strukturami w sytuacjach zbliżonych do naturalnych.

a) Przeczytaj tekst, a potem zapisz go tak, jakby wszystko zdarzyło się wczoraj (Legenda nr 2)

Najbardziej radosnym świętem na Podlasiu jest noc świętojańska – noc Kupały. Na brzegu rzeki, przy płonących ogniskach, spotykają się starzy i młodzi mieszkańcy Białegostoku. Na uroczystość przychodzą mężatki i przystrojone wiankami panny. Tradycyjnie w nocy panny wrzucają do rzeki przy moście na ulicy Świętojańskiej swoje wianki. Kamienny Jan Nepomucen przygląda się, jak wianki płyną, a młodzieńcy

próbują je wyłowić. Niektórzy chłopcy skaczą do wody, aby złapać wybrany wianek. Jan Nepomucen z uśmiechem przygląda się zabawom młodych białostoczan.

Najbardziej radosnym świętem na Podlasiu **była** noc świętojańska – noc Kupały. Na brzegu rzeki, przy płonących ogniskach, starzy i młodzi mieszkańcy Białegostoku. Na uroczystość męzatkę i przystrojone wiankami panny. Tradycyjnie w nocy panny do rzeki przy moście na ulicy Świętojańskiej swoje wianki. Kamienny Jan Nepomucen, jak wianki, a młodzieńcy je wyłowić. Niektórzy chłopcy do wody, aby złapać wybrany wianek. Jan Nepomucen z uśmiechem zabawom młodych białostoczan.

1.3. Techniki odwzorowywania w nauczaniu pisowni i ich korelacja z technikami nauczania gramatyki

Spośród technik nauczania poprawnej pisowni opartej na percepcji wzrokowej, które są sprzężone z nauczaniem gramatyki, wyróżniamy dwie: uzupełnianie tekstów wyrazami z banku słów i tworzenie list¹⁰.

1.3.1. Odwzorowywanie częściowe

Polega na uzupełnianiu zdań lub tekstów wyrazami z trudnością ortograficzną (podanymi w banku słów w formie podstawowej). Jest to więc przepisywanie częściowe skorelowane z techniką transformacji.

a) Uzupełnij zdania wyrazami z ramki w odpowiedniej formie. (Legenda nr 6)

szlak, koryto, właściwość, rozgłos, sprowadzić, pielgrzymka, kronika, wznieść

0. Małe prosiaczki już stały przy *korycie* i czekały na jedzenie.

1. Dawniej podróżnicy do kraju egzotyczne rośliny i przyprawy.

2. Jadąc tym turystycznym, zwiedzimy miejsca zamieszkałe przez Tatarów.

¹⁰ E. Lipińska, A. Seretny, *Integrowanie kompetencji lingwistycznych w glottodydaktyce ...*, dz. cyt., s. 49. 154

3. Stare, średniowieczne stanowią ciekawe źródło historii Polski.
4. Dzięki leczniczym tego syropu szybko przestaniesz kaszleć.
5. Co roku wielu Polaków uczestniczy w pieszrej na Jasną Górę.
6. Wygranie tego konkursu przyniosło mu i popularność w całym kraju.
7. Znana firma w centrum miasta wielki i nowoczesny budynek.

1.3.2. Tworzenie list wyrazowych

Technika ta polega na wypisywaniu wyrazów z tekstu i porządkowaniu ich zgodnie z określonym kryterium¹¹. Zwiększa to świadomość językową uczących się oraz ukazuje wzajemne powiązania między elementami kompetencji lingwistycznej.

a) Przeczytaj ponownie tekst, a następnie podkreślone wyrazy wpisz do odpowiednich rubryk w tabeli – zastosuj mianownik liczby pojedynczej (rzeczownik) lub mianownik liczby pojedynczej rodzaju męskiego (przymiotnik) (Legenda nr 7)

Przed laty król Polski Zygmunt August wybrał się do puszczy na polowanie. Zobaczył tam (0.) pięknego jelenia, więc ruszył za zwierzęciem. Nagle jeleni wskoczył między (1.) drzewa i znikł bez śladu, a król został zupełnie sam, bez swoich (2.) towarzyszy. Postanowił więc poszukać jakiejś osady.

Szybko jednak zaczął zapadać zmrok. (3.) Czarne (4.) chmury zbierały się nad lasem. Wiał silny wiatr, mocno szumiały drzewa, a puszczyki złowieszczo pohukiwały: hu, hu, hu... hu, hu, hu. Zrobiło się mało przyjemnie.

W końcu między drzewami błysnęło światło – najpierw jedno, potem drugie... Król ruszył konno przed siebie i po chwili pukał już do drzwi (5.) niewielkiej chatki. Otworzył mu stary gospodarz, który najpierw zdziwił się na widok tak bogato i niecodziennie ubranego (6.) gościa, lecz potem szybko zaprosił podróżnika do środka. Tam poczęstował go jedzeniem i przygotował mu miejsce do spania.

O świcie do drzwi zastukali (7.) dworzanie. Byli bardzo zdenerwowani, gdyż całą noc poszukiwali swojego pana. Bali się, że mogło mu się stać coś złego.

¹¹ Tamże, s. 51.

Wypoczęty i uśmiechnięty król podziękował gospodarzowi za nocleg. A gdy już siedział na swym rumaku, zapytał o nazwę wsi, w której nocował.

– To są Mostki, panie – odpowiedział mężczyzna.

Na co król rzekł: – Jestem Zygmunt August, król Polski, syn Zygmunta Starego. Nie wiedziałeś tego – uśmiechnął się król – ale i tak zaoferowałeś mi nocleg i jedzenie. Za twoje dobre serce nadaję ci szlachectwo. Natomiast wieś Mostki od dziś będzie (8.) miastem, któremu nadaję nazwę Augustów. Nigdy nie zapomnę o (9.) dobrych ludziach, którzy tu mieszkają.

Król słowa dotrzymał, dzięki czemu Augustów szybko się rozwijał. Dziś jest bardzo (10.) popularną miejscowością (11.) turystyczną w kraju.

	A. rzeczownik	B. przymiotnik
0.		piękny
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		
11.		

2. Integracja nauczania pisowni i słownictwa

Nauczanie ortografii jest nierozdzielnie związane z nauczaniem słownictwa. Wprowadzanie przez dydaktyka reguły ortograficznej wiąże się bowiem z koniecznością ilustrowania jej nowymi słowami. Położenie nacisku na opanowanie umiejętności poprawnego zapisu w sposób bezpośredni przekłada się na poszerzenie zasobu leksykalnego uczących się.

2.1. Techniki utrwalające znajomość pisowni w nauczaniu leksyki

Właściwie wszystkie ćwiczenia leksykalne wykonywane pisemnie mogą być sklasyfikowane jako odwzorowywanie lub pisanie z pamięci. Te, które polegają na zaznaczaniu, łączeniu itp., pozwalają na utrwalanie pisowni głównie wzrokowcom.

a) Połącz wyrazy z ich definicjami (Legenda nr 4)

0. hetman – dowódca wojsk

1. chłop

2. klasztor

3. posłanie

4. sierociniec

5. wzruszyć się

6. zjawa

7. przechadzać się

8. ufundować

a) okazać emocje

b) mieszkają tam zakonnicy lub zakonnice

c) duch

d) założyć jakaś instytucję, sfinansować coś

e) spacerować

f) mieszkają tam dzieci, które nie mają rodziców

g) mężczyzna żyjący i pracujący na wsi; rolnik

h) miejsce do spania

Wypisz wyrazy, w których występuje „u”.

0. wzruszyć się

1.

2.

3.

4.

b) Połącz wyrazy z ich definicjami (Legenda nr 5)

0. szeptać – mówić coś bardzo cicho

1. pogłoska	a) wiele przedmiotów ułożonych jeden na drugim
2. kulawy	b) poradzić sobie
3. odbudować	c) koń płci żeńskiej; samica konia
4. sterta	d) wiadomość, której nikt nie potwierdził, nie sprawdził
5. groza	e) ktoś, kto ma problem z chodzeniem, z chorą nogą
6. wściec się	f) miejsce, w którym przechodzi się na przykład przez rzekę
7. uporać się	g) strach, przerażenie
8. przeprawa	h) bardzo się zdenerwować
9. klacz	i) zbudować coś od nowa

Wypisz wyrazy, w których występuje „ch”.

0. cicho 1. 2. 3.
4. 5.

c) Odszukaj w tekście i podkreśl zdania, które mówią (Legenda nr 11):

0. o tym, gdzie polował litewski książę.

1. o tym, kto / co stanął / stanęło na drodze szczęścia młodych zakochanych.

2. o nadprzyrodzonych zdolnościach wiedzy Ksantypy.

3. o klątwie, jaką na księcia i Oksanę rzuciła stara wiedźma.

4. o znaczeniu, według legendy, pohukiwania puszczyka w Puszczy Białowieskiej.

d) Wpisz słowa z ramki przy odpowiednich definicjach (Legenda nr 14)

książę, herb, gród, ~~władca~~, burmistrz, pomyślny, wróżba

0.	władca	osoba, która rządzi
7.		miasteczko

8.		znak tego, co wydarzy się w przyszłości
9.		głowa miasta, prezydent miasta
10		syn króla
11		znak miasta, godło
12		dobry, optymistyczny, pozytywny

3. Integracja nauczania gramatyki i słownictwa

Ponieważ nieznanomość słownictwa jest bardzo częstą przyczyną zaburzeń aktu porozumiewania się, dlatego w podejściu komunikacyjnym większą uwagę zwrócono na rolę leksyki w procesie nauczania języka, a działania dydaktyczne skupiono na jej systemowym nauczaniu. Znajomość słownictwa danego języka i umiejętność posługiwania się nim umożliwiła bowiem uczącemu się swobodne opisywanie i odwoływanie się do rzeczywistości pozajęzykowej, w której dochodzi do aktu komunikacji¹². Zasadą kluczową w nauczaniu słownictwa, jak piszą Lipińska i Seretny:

stało się wielokrotne powracanie do znanych tekstów czy nagrań (...), by umożliwić uczącym się jak najczęstszy kontakt ze znanymi już i „oswojonymi” słowami. Słowa, które poznają na lekcji, powinny być zatem kilkakrotnie powtarzane – w różnych układach, formach, kontekstach¹³.

Okazją do tego rodzaju działań, poza ćwiczeniami leksykalnymi, są ćwiczenia gramatyczne. Poznawane wyrazy stanowią wówczas wypełnienie wprowadzanych na zajęciach struktur gramatycznych. Jest to ważne, ponieważ realizacja określonych funkcji komunikacyjnych wymaga od uczestnika aktu komunikacji posługiwania się strukturami gramatycznymi z konkretnym, a nie dowolnym wypełnieniem leksykalnym¹⁴. Dlatego treści nauczania powinny wypełniać słownictwo często używane z określonych obszarów tematycznych. Zintegrowana dydaktyka słownictwa i gramatyki owocuje lepszym opanowa-

¹² Stanowi to zakres kompetencji leksykalnej. Zob. więcej: E. Lipińska, A. Seretny, *Integrowanie kompetencji lingwistycznych w glottodydaktyce ...*, dz. cyt., s. 15.

¹³ E. Lipińska, A. Seretny, *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego*, Kraków 2005, s. 99.

¹⁴ E. Lipińska, A. Seretny, *Integrowanie kompetencji lingwistycznych w glottodydaktyce ...*, dz. cyt., s. 13.

niem leksyki przy równie dobrym wyćwiczeniu struktur gramatycznych¹⁵. Kiedy materiał leksykalny wprowadzany jest w toku ćwiczeń o charakterze gramatycznym, nauczanie słownictwa i gramatyki następuje w układzie sprzężonym. Rozwiązanie tego typu zapewnia uczącym się zróżnicowany i wielokrotny kontakt z nowymi wyrazami, co wpływa na lepsze zapamiętywanie leksyki¹⁶.

3.1. Techniki nauczania słownictwa w korelacji z nauczaniem gramatyki

3.1.1. Ćwiczenia kategoryzujące i tematyczne

Ćwiczenia te wspomagają rozwijanie kompetencji gramatycznej, nie tracąc przy tym charakteru leksykalnego¹⁷. Najczęściej polegają na:

- grupowaniu wyrazów wokół pewnego tematu;
- przygotowywaniu list słów niezbędnych do dyskusji na dany temat;
- przyporządkowywaniu słów do pewnych kategorii;
- wykluczaniu słów zgodnie z określonym wcześniej kryterium;
- odnajdowaniu słowa „innego” wśród podobnych.

a) Wykreśl, co nie pasuje (Legenda nr 9)

0. Twarz: okrągła – owalna – ~~zgrabna~~ – podłużna – pyzata – wychudzona – ładna
1. Oczy: zielone – piegowate – niebieskie – piwne – brązowe – czarne – małe – duże – skośne
2. Usta: czerwone – duże – małe – wąskie – szerokie – zadarte
3. Sylwetka: szczupła – smukła – bystra – ~~zgrabna~~ – muskularna – wysportowana

b) Wykreśl słowo, które nie pasuje do pozostałych (Legenda nr 13)

0. kołyska – dziecko – pociecha – ~~bocian~~
1. bocian – szczaw – klekot – pisklę
2. osłabiony – chory – realistyczny – przeziębiony

¹⁵ Tamże, s. 77.

¹⁶ E. Lipińska, A. Seretny, *Integrowanie kompetencji lingwistycznych w glottodydaktyce ...*, dz. cyt., s. 77–78.

¹⁷ Tamże, s. 77.

3. płacz – radość – nadzieja – pociecha
4. pisklę – dziecię – szczenię – imię

c) Wykreśl wyrażenia, które nie pasują do pozostałych. (Legenda nr 16)

0. Przybysze z Litwy dali początek *nowej osadzie/nowemu miastu/nowego kierunku*.
1. Było to bardzo dawno temu, może *dwustu lat temu/może trzysta lat/może czterysta lat*.
2. Przy ognisku usiedli: *zmęczeni wędrowcy/strudzeni mężczyźni/litewskich przybyszów*.
3. Zaczęli budować *prymitywne chatki/okazałych domów/pierwsze mieszkania*.
4. Spodobał im się *piękny krajobraz/litewska przyroda/ten widok*.

3.1.2. Ćwiczenia leksykalne i leksykalno-frazeologiczne

Uzupełnianie luk wyrazami z banku

Ćwiczenia te można ukierunkować gramatycznie poprzez podanie w ramach wyrazów w formach podstawowych.

a) Połącz w pary (Legenda nr 11)

0. stanąć na czyjeś drodze	przeszkodzić komuś w czymś
1. zapalać uczuciem	a) zaczarować kogoś
2. rzucić na kogoś urok	b) uwolnić się lub kogoś spod działania złych mocy, czarów
3. zdjąć klątwę	c) bardzo mocno kogoś pokochać

b) Uzupełnij zdania zwrotami z tabeli.

0. Karol ma ostatnio wiele problemów, chyba ktoś *rzucił na niego urok*.
1. Już prawie podpisała ten kontrakt, ale niespodziewanie coś
.....
2. Niektórzy ludzie wierzą, że wróżka może
....., którą wcześniej ktoś rzucił.
3. Marek do swojej koleżanki ze szkolnej ławki.

Wypełnianie luk otwartych

Zadanie uczącego się polega na przywołaniu z pamięci odpowiedniego elementu leksykalnego i użyciu go w stosownej do kontekstu formie.

a) Wpisz brakujące wyrazy (Legenda nr 19)

Jeździec jechał piaszczystą (0.) *drogą*. Wokół drogi rosły stare (1.) : sosny, świerki, dęby. Wśród drzew młodzieniec zauważył różne (2.) zwierząt: żubry, łosie, jelenie niedźwiedzie. Nad głową zobaczył klucz (3.) Zachwycił go ten (4.) Postanowił, że w tym (5.) , gdzie kończy się las, postawi (6.) Znalazł swoje miejsce na (7.)

Dopełnianie kolokacji

Ćwiczenie to polega na uzupełnianiu połączeń typowych dla języka polskiego. Materiał wyjściowy należy wybrać z tekstów legend.

a) Połącz w pary wyrazy z kolumn (Magia powtarzania)

A.		B.	
0.	zawrócić	a.	komuś w głowie
1.	pokochoać	b.	na kogoś urok
2.	zapałać	c.	jak grzyby po deszczu
3.	rzucić	d.	od pierwszego wejrzenia
4.	zrobić	e.	do kogoś uczuciem
5.	być	f.	karierę
6.	rosnąć	g.	sam jak palec

1. 2. 3.

4. 5. 6.

b) Uzupełnij zdania związkami wyrazowymi z ćwiczenia VI w odpowiedniej formie.

1. Jakis czas temu Zosia **zawróciła w głowie** Markowi. Całymi dniami myślał tylko o niej.
162

2. Ktoś musiał na Marka. Przecież on zawsze powtarzał, że nigdy się nie zakocha w żadnej dziewczynie.
3. Bartek również w Zosi. Oj, ta Zosia! Teraz dostaje kwiaty i czekoladki zarówno od Marka, jak i od Bartka.
4. Niestety Zosia nie do Bartka. Całymi dniami myślała tylko i wyłącznie o Marku.
5. Kiedy Zosia wybrała Marka, Bartek – oprócz kota nie miał zupełnie nikogo bliskiego.
6. Bartkowi nie pozostało nic innego, jak tylko polityczną. Kilka lat później został nawet prezydentem wielkiego miasta.
7. I jakoś dziwnym trafem ogromne wieżowce w samym centrum miasta. A jeszcze 10 lat temu był tu uroczy park, do którego przychodzili zakochani Zosia i Marek.

3.2. Techniki nauczania gramatyki w korelacji z komponentem leksykalnym – techniki automatyzujące

3.2.1. Dryl imitacyjny, substytucyjny

Ćwiczenia te oparte są na automatycznym powtarzaniu oraz podstawianiu różnych elementów do podanego wzoru (szybkiej zmianie różnych elementów zdania, położonych w różnych miejscach struktury)¹⁸. Przy powtarzaniu struktur należy zadbać, aby zmieniające się wypełnienie leksykalne, oparte na słownictwie z danego obszaru tematycznego, zawierało jak najwięcej nowo poznanych wyrazów.

a) Uzupełnij zdania według wzoru (Legenda nr 20)

0. Mój dziadek hoduje *prosięta* (prosię).

1. Mój brat hoduje (cielę).

¹⁸ H. Komorowska, *Ćwiczenia przedkomunikacyjne: dryl gramatyczny*, w: *Ćwiczenia komunikacyjne w nauce języka obcego*, pod red. H. Komorowskiej, Warszawa 1988, s. 119–126.

2. Mój wujek hoduje (pisklę).
3. Moja babcia hoduje (źrebię).
4. Moja siostra hoduje (jagnię).
5. Moja koleżanka hoduje (szczenię).
6. Mój kolega hoduje (koźlę).

3.2.2. Dryl transformacyjny

Ćwiczenia te – oparte na przekształcaniu struktury językowej – można wzbogacić o komponent leksykalny poprzez włączenie słownictwa z czytanego tekstu do ćwiczeń gramatycznych. Dzięki tego typu korelacji uczący się ma okazję do intensywniejszego kontaktu z wyrazami, które należy zapamiętać.

a) Dokładnie zapoznaj się z tekstem i wykonaj znajdujące się pod nim ćwiczenia (Legenda nr 10):

Utwórz stronę bierną:

0. Mieszkańcy Białowieży zbudowali pomnik w Parku Pałacowym.
Pomnik w Parku Pałacowym został zbudowany przez mieszkańców Białowieży.

1. Mieszkaniec puszczy opowiedział królowi legendę.

.....

2. Czarownica zbierała czarodziejskie zioła.

.....

3. Rycerze z czarnym krzyżem zgładzili wiedźmę Ksantypę.

.....

4. Nieznajomi zniszczyli domy wielu mieszkańcom Białowieży .

.....

Przekształć zdania w tryb rozkazujący.

0. Musisz wyciągnąć miecz.
Wyciągnij miecz!

1. Musisz pomóc ludziom

.....

2. Musisz wypowiedzieć magiczne słowa.

.....

3. Musisz wyznaczyć nagrodę.

.....

4. Musisz opowiedzieć królowi legendę.

.....

5. Musisz zbierać czarodziejskie zioła.

.....

6. Musisz szukać dzików z czarnym krzyżem.

.....

b) Po przeczytaniu tekstu, uzupełnij tabelę (Legenda nr 2)

Najbardziej radosnym świętem na Podlasiu jest noc świętojańska – noc Kupały. Na brzegu rzeki, przy płonących ogniskach, spotykają się starzy i młodzi mieszkańcy Białegostoku. Na uroczystość przychodzą mężatki i przystrojone wiankami panny. Tradycyjnie w nocy panny wrzucają do rzeki przy moście na ulicy Świętojańskiej swoje wianki. Kamienny Jan Nepomucen przygląda się, jak wianki płyną, a młodzieńcy próbują je wyłowić. Niektórzy chłopcy skaczą do wody, aby złapać wybrany wianek. Jan Nepomucen z uśmiechem przygląda się zabawom młodych białostoczan.

	imiesłów przymiotnikowy	czasownik	rzeczownik
0.	spotkany	spotkać	spotkanie
1.	przystrojony		
2.		wrzucać	
3.	wybrany		
4.		wyłowić	

Wybierz 4 dowolne wyrazy z tabeli i ułóż z nimi zdania.

0. *Jutro wieczorem jestem umówiony na spotkanie.*

1.
2.
3.
4.

Zaproponowane w publikacji *Podlasie w legendach* rozwiązania metodyczne pokazują, jak w naturalny sposób włączać ćwiczenia językowe o charakterze komunikacyjnym w tok zajęć rozwijających umiejętność mówienia, czytania, pisania i słuchania. Jednocześnie ukazują uczącemu się powiązania pomiędzy poszczególnymi podsystemami języka.

W tej części tekstu zaprezentowane zostaną scenariusze jednostek metodycznych, które zawierają wskazówki, jak w praktyce wykorzystać materiał gramatyczny zaproponowany w książce oraz w atrakcyjny dla słuchaczy sposób przekazywać treści językowe, prowadząc zajęcia dotyczące danego regionu. Mogą być one wykorzystywane przez lektorów języka polskiego jako obcego w pracy z grupą obcokrajowców w różnym wieku na pierwszych poziomach samodzielności.

Przykłady lekcji rozwijających kompetencje lingwistyczne w podejściu zintegrowanym:

Scenariusz lekcji nr 1

Temat: Sekret Złotego Pola (na podstawie legendy z okolic Drohiczyzna i Siemiatycz)

Poziom nauczania: B1/B2

Czas trwania lekcji: 2 x 45 min.

Cele językowe:

a) podsystemy języka:

- ortografia: powtórzenie pisowni wyrazów z *rz, ź, ó, h*, pisownia nazw własnych wielką literą;
- wymowa: wymowa *-i* oraz *-j* w wygłosie, wymowa *h* w nagłosie; akcent w czasownikach trybu przypuszczającego;

- gramatyka: składnia zdania złożonego, łączliwość składniowo-semantyczna wyrazów, derywaty odrzeczownikowe w nazwach wykonawców czynności, tryb przypuszczający (powtórzenie);
 - słownictwo: krąg tematyczny rolnictwo, nazwy wykonawców czynności.
- b) sprawności językowe:
- słuchanie: rozwijanie umiejętności rozumienia selektywnego i szczegółowego;
 - mówienie: rozwijanie umiejętności poprawnego, płynnego wypowiedzenia się;
 - czytanie: rozwijanie umiejętności rozumienia selektywnego i szczegółowego.

Formy pracy:

- indywidualna, grupowa, zespołowa.

Techniki pracy:

- odpowiadanie na pytania, zadania wielokrotnego wyboru, porządkowanie wydarzeń w kolejności, w jakiej powinny wystąpić w tekście, układanie zdań, dobieranie, transformacje słowotwórcze, transformacje składniowe.

Pomoce dydaktyczne:

- tekst legendy i zadań, tablica, kolorowe markery, koperty.

Przebieg lekcji:

1. Czynności organizacyjne.
2. Lektor zapoznaje uczniów z celami lekcji. Zapisuje temat na tablicy.
3. Lektor rozdaje uczniom tekst legendy *Sekret Złotego Pola*¹⁹. Po rozdaniu tekstu, lektor głośno odczytuje legendę (sprawność językowa – słuchanie). Następnie zwraca uwagę uczniów na wyróżnione wyrazy. Jeśli uczniowie nie znają ich znaczenia, odsyła do słownika na końcu książki lub wyjaśnia ich znaczenie.
4. Uczniowie samodzielnie czytają tekst, po czym lektor zadaje im pytania sprawdzające zrozumienie tekstu (zadanie 1²⁰ – sprawności językowe – czytanie, mówienie)²¹. Lektor wyznacza uczniów, którzy mają odpowiedzieć na pytania lub uczniowie sami zgłaszają się do odpowiedzi.

¹⁹ Legenda nr 12 *Sekret Złotego Pola* znajduje się na str. 59.

²⁰ Zadania znajdują się na str. 60–63.

²¹ Klucz odpowiedzi do ćwiczeń znajduje się na str. 106–107.

5. Lektor poleca uczniom wykonanie zadania 2 (sprawności językowe – czytanie, mówienie) i sprawdza poprawność wykonania zadania. Następnie uczniowie w parach opowiadają tekst.
6. Lektor poleca uczniom, aby uważnie słuchali czytanych głośno pytań i wskazuje uczniów, którzy mają udzielić prawidłowej odpowiedzi (zadanie 3 – sprawności językowe – słuchanie, mówienie). Jednocześnie czuwa nad poprawnością odpowiedzi. Dodatkowo lektor może zaproponować uczniom wykonanie kolejnego zadania, które pozwoli sprawdzić poznane treści leksykalno-gramatyczne i przećwiczyć je w aspekcie funkcjonalnym.

Uzupełnij zdania wyrażeniami z ramki.

zrobić karierę, z dziada pradziada, z dużą dozą nieufności, uzbrojony po zęby,
pod osłoną nocy

0. *Anna nie zrobiła kariery, dlatego po kilku latach zrezygnowała z pracy w Krakowie i wróciła do rodziców na wieś.*
1. Nic nam nie grozi. Nasze wojsko, które przebywa na misji, jest w tej chwili – powiedział prezydent Polski.
2. Mój kolega wiele razy mnie zawiódł, dlatego teraz podchodzę do niego
3. Jestem księgarzem, podobnie jak mój ojciec i dziadek. Można powiedzieć, że ten zawód wykonujemy
4. Policjanci ostrzegają, że złodzieje często włamują się do domków letniskowych i altanek.
7. lektor poleca wykonanie zadania 4 (podsystem języka – słownictwo). Następnie chętni uczniowie odczytują prawidłowe odpowiedzi. W tym miejscu można wprowadzić dodatkowe zadanie o charakterze komunikacyjnym. Przy wykonywaniu tego ćwiczenia nauczyciel powinien zwrócić uwagę, czy uczniowie prawidłowo posługują się synonimami.

Wybierz 4 pary synonimów z 4 i zbuduj z nich zdania według wzoru.

0. *Jan kupił 2 kilogramy ziemniaków. Z kartofli miał zamiar zrobić babkę ziemniaczaną.*

1.
2.
3.
4.

8. Lektor dzieli uczniów na 3 grupy. Każda grupa dostaje kopertę z rozsypanką wyrazową (zadanie 5 – podsystemy języka – słownictwo, gramatyka). Zadaniem uczniów jest ułożenie z wyrazów poprawnego zdania i odczytanie go pozostałym grupom.
9. W dalszej kolejności lektor poleca uczniom samodzielne wykonanie zadania nr 6 (podsystem języka – słownictwo, gramatyka) i 7 (podsystemy języka – gramatyka). Następnie uczniowie porównują zapis w zeszytach z zapisem przygotowanym przez lektora na tablicy. Lektor poleca uczniom sprawdzić i poprawić rozwiązanie kolegi/koleżanki.
10. Lektor poleca uczniom wykonanie zadania 8 (podsystemy języka – słownictwo, gramatyka, ortografia). Uczniowie wspólnie wykonują zadanie. Wskazani uczniowie zapisują kolejne wyrazy na tablicy. Lektor zwraca uwagę uczniów na poprawną pisownię trudnych wyrazów typu: dworzanin, historyk.
11. Lektor poleca zapisanie zadania domowego i wyjaśnia, co należy zrobić. Zadanie domowe: Przeczytaj ponownie tekst legendy, a następnie opowiedz go własnymi słowami.

Scenariusz lekcji nr 2

Temat: Zerwany most (na podstawie legendy z okolic Kruszewa)

Poziom nauczania: B1/B2

Czas trwania lekcji: 45 min.

Cele językowe:

a) podsystemy języka:

- ortografia: powtórzenie pisowni wyrazów z *ch*;
- wymowa: wymowa *-ę, -en, -q, -om* w wygłosie;
- gramatyka: łączliwość składniowo-semantyczna wyrazów, fleksja rzeczownika (biernik), czas przeszły, przyszły, teraźniejszy (powtórzenie);
- słownictwo: krąg tematyczny budownictwo, wróżby.

b) sprawności językowe:

- słuchanie: rozwijanie umiejętności rozumienia szczegółowego;
- mówienie: rozwijanie umiejętności poprawnego, płynnego wypowiedania się;
- czytanie: rozwijanie umiejętności rozumienia selektywnego i szczegółowego.

Formy pracy:

- indywidualna, grupowa, zespołowa.

Techniki pracy:

- odpowiadanie na pytania, porządkowanie wydarzeń w kolejności, w jakiej powinny wystąpić w tekście, dobieranie, przepisywanie, uzupełnianie tekstu wyrazami z banku słów.

Pomoce dydaktyczne:

- tekst legendy pocięty na fragmenty, klej, kartki A4, tablica, kolorowe markery.

Przebieg lekcji:

1. Czynności organizacyjne.
2. Lektor zapoznaje uczniów z celami lekcji. Zapisuje temat na tablicy.
3. Lektor dzieli uczniów na grupy. Rozdaje grupom pocięty na fragmenty tekst legendy *Zerwany most* i prosi o ułożenie fragmentów w logiczną historię (zadanie 1 – sprawności językowe – czytanie, mówienie)²². Ewentualnie uczniowie mogą fragmenty legendy nakleić w odpowiedniej kolejności na kartce A4.
4. Lektor sprawdza, czy uczniowie prawidłowo ułożyli treść legendy. Wskazuje uczniów, którzy opowiadają treść, stymuluje opowiadanie pytaniami, np. *Kiedy postanowiono zbudować most łączący drogę między Białymstokiem a Jeżewem? Jak przebiegała budowa mostu? Kto obiecał pomoc przy budowie mostu? Jakie warunki postawił mieszkańcom Kruszewa nieznanemu mężczyzna? Kto jako pierwszy przeszedł przez wybudowany most? W jaki sposób diabeł zemścił się na mieszkańcach Kruszewa?*
5. Lektor poleca uczniom wykonanie zadania 2²³ (podsystemy języka – słownictwo, pisownia).²⁴ Uczniowie spontanicznie lub na polecenie

²² Legenda nr 5 *Zerwany most* znajduje się na str. 29–30.

²³ Zadania znajdują się na str. 29–32.

²⁴ Klucz odpowiedzi do ćwiczeń znajduje się na str. 104.

nie lektora czytają wyraz i jego definicję. Następnie samodzielnie wypisują wyraz z ch. Sprawdzają poprawność wykonanego zadania z zapisem na tablicy. Dodatkowo lektor może zaproponować uczniom wykonanie zadania, które pozwoli sprawdzić poznane treści leksykalno-gramatyczne i przećwiczyć je w aspekcie funkcjonalnym.

Zastąp podkreślone fragmenty zdania jednym z wyrazów z ramki w odpowiedniej formie.

szeptać, odbudować, pogłoska, groza, uporać się, wściec się

0. Martyna bardzo się zdenerwowała, ponieważ zasnęła i spóźniła się do pracy. *Martyna wściekła się, ponieważ zasnęła i spóźniła się do pracy.*

1. Kiedy śpi małe dziecko, należy mówić bardzo cicho.

.....

2. Gdybyś uczył się systematycznie, szybciej poradziłbyś sobie z tym zadaniem.

.....

3. Ten XVIII-wieczny zamek, zniszczony w czasie drugiej wojny światowej, został niemal całkowicie zbudowany od nowa.

.....

4. Wczoraj w lokalnej telewizji rozpowszechniono wiadomość, której nikt nie sprawdził – podobno na ulicach miasta można było spotkać spacerującego niedźwiedzia.

.....

5. Ogromne pająki i węże budzą we mnie uczucie wielkiego przerażenia.

.....

6. Lektor poleca uczniom wykonanie w parach zadania 3 (podsystem języka – słownictwo). Monitoruje wykonanie zadania przez uczniów, a następnie poleca odczytanie rozwiązań.

7. W dalszej kolejności lektor poleca uczniom samodzielne wykonanie zadania 4 (podsystemy języka – słownictwo, gramatyka). Tłumaczy nieznanne wyrazy i konstrukcje. Po wykonaniu zadania wypisuje na

tablicy poprawne rozwiązanie i poleca uczniom sprawdzenie i poprawienie rozwiązania kolegi/koleżanki.

8. Lektor poleca zapisanie zadania domowego i wyjaśnia, co należy zrobić. Zadanie domowe: Wykonaj zadanie nr 5.

Nadrzędnym celem osoby uczącej się jest opanowanie nowego języka w taki sposób, aby móc się swobodnie nim posługiwać w każdej sytuacji komunikacyjnej, natomiast zadaniem lektora jest uświadomienie uczącemu się, że określona wiedza lingwistyczna i poprawność gramatyczna wypowiedzi, w znacznym stopniu ułatwiają osiągnięcie tego celu.

Wydaje się, że negatywne nastawienie do nauczania i uczenia się gramatyki można zmienić, stosując model sprzężonego nauczania gramatyki, leksyki oraz innych podsystemów języka (fonologicznego, ortograficznego). Zaprezentowane w artykule techniki nauczania słownictwa i gramatyki w ujęciu zintegrowanym, jak pokazuje doświadczenie pracy z grupą obcokrajowców, pozwalają na szybsze opanowanie nowego słownictwa przy równie dobrym wyćwiczeniu konstrukcji gramatycznych. Dzięki dbałości o różnorodność i atrakcyjność ćwiczeń gramatycznych i ortograficznych wypełnionych ciekawym materiałem leksykalnym, uczniowie pozbywają się wrażenia, że jedynie mechanicznie odtwarzają wyuczone struktury gramatyczne.

Literatura

- Europejski System Opisu Kształcenia Językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, tłum. W. Martyniuk, Warszawa 2003.
- Hymes D., *On communicative competence*, w: *Sociolinguistics*, pod red. J. B. Pride'a, J. Holmes'a, 1972, s. 269–293, cyt. za: Czechowska A., *Kompetencja komunikacyjna w glottodydaktyce*, w: *Wrocławska dyskusja o języku polskim jako obcym*, pod red. A. Dąbrowskiej, Wrocław 2004, s. 13–19, <http://www.ifp.uni.wroc.pl/data/files/pub-9024.pdf>, dostęp: 6.06.2014.
- Janowska I., *Certyfikacja języka polskiego jako obcego: problemy i wyzwania. Bilans dziesięciolecia*, w: *Ewaluacja biegłości językowej. Od pomiaru do sztuki pomiaru*, pod red. J. Sujeckiej-Zajęc, Warszawa 2015, s. 83–96.
- Kida J., *Lingwistyka stosowana i jej wpływ na modernizację dydaktyki języków*, „Bulletin de la Societe Polonaise de Linguistique” 1999, LV, s. 93–104, http://www.mimuw.edu.pl/polszczyzna/PTJ/b/b55_093-106.pdf, dostęp: 12.01.2014.

- Komorowska H., *Ćwiczenia przedkomunikacyjne: dryl gramatyczny*, w: *Ćwiczenia komunikacyjne w nauce języka obcego*, pod red. H. Komorowskiej, Warszawa 1988, s. 111–133.
- Komorowska H., *Metodyka nauczania języków obcych*, Warszawa 2002.
- Lipińska E., *Czynniki wpływające na proces uczenia się*, w: *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, pod red. E. Lipińskiej, A. Seretny, Kraków 2006, s. 57–77.
- Lipińska E., Seretny A., *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego*, Kraków 2005.
- Lipińska E., Seretny A., *Nauczanie kompetencji językowych w układzie zintegrowanym, czyli praktyka w praktyce*, „Postscriptum Polonistyczne” 2012, 2 (10), s. 165–176.
- Lipińska E., Seretny A., *Integrowanie kompetencji lingwistycznych w glottodydaktyce na przykładzie nauczania języka polskiego jako obcego. Poradnik metodyczny z ćwiczeniami*, Kraków 2013.
- Seretny A., *Metody nauczania języków obcych a nauczanie języka polskiego – zarys*, w: *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, pod red. E. Lipińskiej, A. Seretny, Kraków 2006, s. 131–154.
- Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, pod red. E. Lipińskiej, A. Seretny, Kraków 2006.

O autorach

Konrad Kazimierz Szamryk – językoznawca, doktor nauk humanistycznych. Absolwent filologii polskiej na Uniwersytecie w Białymstoku oraz podyplomowych studiów glottodydaktycznych na Uniwersytecie Warszawskim. Wykładowca w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu w Białymstoku oraz lektor Szkoły Języka i Kultury Polskiej „Pollando” na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu w Białymstoku. Prowadził zajęcia z języka polskiego dla obcokrajowców m.in.: na Uniwersytecie w Stambule, Uniwersytecie Łotewskim w Rydze, Uniwersytecie w Daugavpils, Uniwersytecie Wielkotypnowskim, Uniwersytecie Ankarńskim oraz Uniwersytecie Zagrzebskim, a także w Stowarzyszeniu Kulturalnym Polsko-Katałońskim w Barcelonie oraz dla studentów Michigan State University.

Autor monografii *Język rękopiśmiennych kazań Krzysztofa Kluka* (2016), a także publikacji z zakresu glottodydaktyki, historii języka polskiego oraz leksykografii.

Katarzyna Szostak-Król – doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa, wicedyrektor Szkoły Podstawowej nr 26 im. S. Staszica w Białymstoku, lektorka Szkoły Języka i Kultury Polskiej „Pollando” na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu w Białymstoku.

Do jej zainteresowań naukowych należą: regionalne i dialektalne odmiany języka polskiego, język pisarzy, metodyka nauczania języka polskiego jako obcego oraz edukacja międzykulturowa. Od kilku lat pracuje w charakterze lektora języka polskiego jako obcego z dziećmi i dorosłymi z doświadczeniem migracyjnym.

Jest autorką publikacji z zakresu edukacji międzykulturowej (m.in. *Przygody Innego. Bajki w edukacji międzykulturowej*, 2011) oraz metodyki nauczania języka polskiego jako obcego (m.in. *Zrozumieć Innego. Międzykulturowa kompetencja komunikacyjna w procesie uczenia się języka polskiego jako obcego*, 2015). Za działalność w obszarze edukacji międzykulturowej została m.in. laureatką pierwszego miejsca w konkursie Światowej Organizacji Wychowania Przedszkolnego OMEP.

O projekcie

Projekt edukacyjny *Jeden świat, jedna Europa – z uchodźcą w szkolnej ławce* był realizowany w Szkole Podstawowej nr 26 im. Stanisława Staszica w Białymstoku od 15 listopada 2016 roku do 14 listopada 2017 roku. Działania zostały sfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER) w ramach programu „Mobilność kadry edukacji szkolnej”. Koordynatorem projektu była Alicja Samsonowicz.

Celem projektu było uwrażliwienie uczniów, nauczycieli i pracowników szkoły na odmienność dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracyjnym oraz zadbanie o odpowiednie przygotowanie placówki do pracy z uczniami, którzy pochodzą z różnych kręgów kulturowych, mówią różnymi językami i przybyli do Polski z bardzo różnym doświadczeniem edukacyjnym. Przedmiotem troski realizatorów projektu było także podjęcie w szkole takich działań, które wzmocniłyby dialog międzykulturowy i integrację cudzoziemców ze społeczeństwem przyjmującym. W Szkole Podstawowej nr 26 od wielu lat uczą się uczniowie pochodzący z Czeheni, Ukrainy i Gruzji. Obecnie jest ich około 70. Praca z tą grupą uczniów stawia przed szkołą i nauczycielami nowe zadania. W szczególności wymaga rozwijania kompetencji międzykulturowych, a także dostosowania treści i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej do specjalnych potrzeb uczniów z doświadczeniem migracji i ich rodziców.

Założone w projekcie cele były realizowane przez nawiązanie współpracy ze szkołami europejskimi, w tym ze szkołami czeskimi i włoskimi, w których podejmowane są liczne działania służące włączaniu dzieci z doświadczeniem migracji do systemów edukacyjnych. Nauczyciele uczestniczący w wyjazdach typu „job shadowing” dzielili się dobrymi praktykami w zakresie wspierania uczniów z doświadczeniem migracji w środowisku szkolnym oraz promowali wiedzę o różnorodności europejskich języków i kultur, a także państw i regionów, które reprezentowali. Specyfika Podlasia, ze swoim bogactwem tradycji i kultury, dodatkowo popularyzowana była przez wydanie publikacji *Podlasie w legendach. Teksty z ćwiczeniami dla obcokrajowców*. Dzięki tej książce uczniowie i nauczyciele mieli szansę zapoznać się z legendami Podlasia, które stanowią ważny element edukacji regionalnej.

Notatki:

A series of 20 horizontal dotted lines for taking notes.

Notatki:

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

O AUTORACH

Konrad Kazimierz Szamryk – językoznawca, doktor nauk humanistycznych. Absolwent filologii polskiej na Uniwersytecie w Białymstoku oraz podypomowych studiów glottodydaktycznych na Uniwersytecie Warszawskim. Wykładowca w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu w Białymstoku oraz lektor Szkoły Języka i Kultury Polskiej „Pollando” na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu w Białymstoku. Prowadził zajęcia z języka polskiego dla obcokrajowców m.in.: na Uniwersytecie w Stambule, Uniwersytecie Łotewskim w Rydze, Uniwersytecie w Daugavpils, Uniwersytecie Wielkotypnrowskim, Uniwersytecie Ankarńskim oraz Uniwersytecie Zagrzebskim, a także w Stowarzyszeniu Kulturalnym Polsko-Katańskim w Barcelonie oraz dla studentów Michigan State University.

Autor monografii *Język rękopiśmiennych zazań Krzysztofa Kluka* (2016), a także publikacji z zakresu glottodydaktyki, historii języka polskiego oraz leksykografii.

Katarzyna Szostak-Król – doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa, wicedyrektor Szkoły Podstawowej nr 26 im. S. Staszica w Białymstoku, lektorka Szkoły Języka i Kultury Polskiej „Pollando” na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu w Białymstoku.

Do jej zainteresowań naukowych należą: regionalne i dialektalne odmiany języka polskiego, język pisarzy, metodyka nauczania języka polskiego jako obcego oraz edukacja międzykulturowa. Od kilku lat pracuje w charakterze lektora języka polskiego jako obcego z dziećmi i dorosłymi z doświadczeniem migracyjnym.

Jest autorką publikacji z zakresu edukacji międzykulturowej (m.in. *Przygody Innego. Bajki w edukacji międzykulturowej*, 2011) oraz metodyki nauczania języka polskiego jako obcego (m.in. *Zrozumieć Innego. Międzykulturowa kompetencja komunikacyjna w procesie uczenia się języka polskiego jako obcego*, 2015). Za działalność w obszarze edukacji międzykulturowej została m.in. laureatką pierwszego miejsca w konkursie Światowej Organizacji Wychowania Przedszkolnego OMEP.

Projekt „Jeden świat, jedna Europa – z uchodźcą w szkolnej ławce”
Projekt współfinansowany
z Europejskiego Funduszu Społecznego

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

